

ACOLADA

5

REVISTĂ LUNARĂ DE LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Editori: Societatea Literară Acolada și Editura Pleiade Satu Mare
nr. 5 (68) mai 2013 (anul VII) 24 pagini preț: 4 lei

Director general: Radu Ulmeanu ~ Director: Gheorghe Grigurcu

Hans Mattis-Teutsch: Sculptură

Gheorghe Grigurcu:
Chiar nepedepsiți?

Barbu Cioculescu: *Pașii pe nisip
ai feminității*

Paul Aretzu: Poezii

Tudorel Urian:
Scriitori în fața morții

Radu Ulmeanu:
Crimă fără pedeapsă
(Fragment de roman)

Simona Vasilache:
Vânat și vânător

Flori Bălănescu: Poezii

Nicolae Florescu:
Horia Vintilă și utopia narativă

Nicolae Prelipceanu:
Selectia

Tango degeaba

Marea problemă politică în prezent este, după cum știe tot omul, ruperea USL. Mai precis, nu *dacă* se rupe, ci momentul în care se va produce ruptura, situat, cu certitudine, înainte de alegerile prezidențiale, ca PSD să poată veni cu un candidat propriu. Și pentru ca această candidatură să poată prinde cheag, momentul cel mai oportun pare să fie undeva înainte de începutul anului viitor.

Că Victor Ponta nu este și *nu poate* să fie un aliat loial al lui Crin Antonescu e, din nou, de domeniul evidenței. Asta pornind de la caracterul personajului și ajungând, în final, la dosarele grele pe care le poartă în cărcă, deși ținute strategic în rezervă de Traian Băsescu, dosare mergând de la presupusa asasinare a procurorului Panait (pe acesta l-am prezentat mai pe larg în numărul 2/ 2012 al *Acoladei* dând și linkul documentului ce poate fi consultat de oricine: <http://asapteadimensiune.ro/cine-este-victor-ponta.html>) și până la apartenența lui prezumată la structurile serviciilor secrete, împreună cu tata socru, Ilie Sârbu, cel mai înverșunat partizan al ruperii USL. Nu sunt de neglijat nici orgiile sexuale despre care, printre toate cele de mai sus, vorbește senatorul Valer Marian și care par să-l situeze în categoria unei anume minorități. Toate la un loc, în eventualitatea punerii lor pe tarabă, au capacitatea de a-l distruge pentru totdeauna pe Ponta, așa încât cele ce li s-au întâmplat și li se întâmplă încă lui Adrian Năstase și lui Gigi Becali în materie de justiție pot să fie o joacă de copii pe lângă ce îl așteaptă pe el, în eventualitatea că nu i s-ar supune pe deplin satrapului de la Cotroceni.

Tocmai gravitatea acestor dosare ar justifica, din punctul de vedere al celui vizat, măsurile de o duritate fără precedent pe care le-a luat împotriva lui Valer Marian, senator și președinte al filialei PSD a județului Satu Mare, interzicându-i să mai candideze pentru re alegerea în funcție, cu toate că avea sprijinul tuturor organizațiilor din județ, și înlocuindu-l tocmai cu Liviu Dragnea, în postură de președinte interimar. După care, profitând de autosuspendarea sa din PSD până la congresul partidului, i-a mai interzis nu numai să ia cuvântul la acest congres, dar chiar să voteze, cu toate că anunțase că autosuspendarea s-a încheiat, revenind la calitatea de membru pe care nu i-o luase încă nimeni. Dar și mai grav decât aceste măsuri pe linie de partid, Ponta și-a asmuțit oamenii de la conducerea județului și municipiului Satu Mare. În alianță cu liberalii cu care senatorul se afla de mult în conflict, au pornit o adevărată mineriadă împotriva

ziarului *Gazeta de Nord-Vest* la conducerea căruia senatorul se aflase înainte de a deveni parlamentar și care îi publica acum incendiarele dezvăluiri în privința nu numai a lui Ponta, ci și a ceea ce numea el mafia locală. Redacția a fost asediată de zece gorile de la o firmă de pază și protecție (*Big Security*) într-o noapte când se mai lucra la ediția de ziua următoare a cotidianului. Redactorii au fost maltratați și scoși cu forța în stradă, bunurile, inclusiv calculatoarele, sechestrare, iar sediul a fost ocupat ilegal de Consiliul Județean, care a hotărât, cu de la sine putere, că este stăpânul său de drept. Mai mult, ori pe unde a încercat redacția să se aciuze, cu puținii redactori ce rezistaseră momelilor și amenințărilor, se prezenta urgent un lucrător de la firma de distribuție a energiei electrice și tăia curentul. Poliția, chemată din primul moment la fața locului, a refuzat să ia vreo măsură împotriva „minerilor”, în urma unui telefon primit de la București, astfel că uzurpatorii și-au însușit toate bunurile ziarului și scot acum liniștiți o ediție pirat a acestuia.

Sunt măsuri ce reflectă disperarea lui Ponta și aceeași disperare, odată scăpat de contestatarul de la Satu Mare, îl va face de-acum să procedeze tot mai hotărât la ruperea USL-ului, la comanda aceluiași individ, care nu știe de îndurare.

Am asistat deocamdată la un tango degeaba între PSD și PNL, cu incriminări și recriminări, fel de fel de acuze și scuze, oamenii lui Ponta prinzând curaj, față cu o foarte anemică reacție din partea lui Crin Antonescu și a întregului PNL. Un tango ce se mai poate, eventual, prelungi câteva luni, cât să treacă vacanța de vară și să se pună la punct revizuirile constituționale asupra cărora se va putea găsi un acord între cele două partide mai importante din USL. Pe urmă, voia lui Dumnezeu.

Radu ULMEANU

P.S. E tot mai limpede că același șantaj bășescian l-a făcut pe Ponta să șunteze referendumul de astă-vară, prin nimeni altcineva decât ministrul de-atunci al Internelor, Ioan Rus, și fantezista lui cifră privind listele permanente cu alegători. În loc să-l excludă imediat nu numai din guvern dar și din partid, îl face acum super-șef peste organizațiile PSD din nord-vestul Ardealului, dovedind că a fost tot timpul omul său de maximă încredere. Încredere împărtășită, desigur, dacă nu chiar impusă, de același Băsescu.

Redacția și administrația:

Str. Ioan Slavici nr. 27

Satu Mare

Cod Poștal 440042

Fax: 0361806597

Tel.: 0770061240

On-line: www.editurapleide.eu

(Revista *Acolada* în format PDF)

E-mail: acolada@editurapleide.eu

xxx

Revista *Acolada* se difuzează în București la librăria Muzeului Național al Literaturii Române (Bulevardul Dacia).

Abonamentele se pot face direct, prin mandat poștal, la adresa redacției, abonații trimițând obligatoriu, în plus, o înștiințare (carte poștală) cu numele lor, suma plătită și perioada acoperită de abonament. Numai pentru instituțiile bugetare, la Trezoreria Satu Mare, Cont RO34TREZ5465069XXX001050. Cod fiscal: RO 638425.

Costul unui abonament pe 3 luni este 17 lei (sau 34 pe 6 luni etc.), acesta incluzând și taxele de expediere.

Cititorii din străinătate pot plăti abonamentul în sumă de 48 euro pe an în contul RO05PIRB3200708229002000 deschis la Piraeus Bank Satu Mare.

xxx

În virtutea respectării dreptului la opinie, redacția *Acoladei* publică o diversitate de opinii ale colaboratorilor, fără a-și asuma responsabilitatea pentru acestea.

Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază. Sunt privilegiate textele în format electronic.

ISSN 1843 – 5645

Tipografia Brumar
Timișoara

Cuprins:

Radu Ulmeanu: <i>Tango degeaba</i> – p. 2
Gh. Grigurcu: <i>Pe marginea unor interviuri</i> – p. 3
Barbu Cioculescu: <i>Pașii pe nisip ai feminității</i> – p. 4
Florica Bud: <i>Pamflet</i> – p. 4
Paul Aretzu: <i>Poezii</i> – p. 5
Șerban Foartă: <i>Lucarnă</i> – p. 5
Dumitru Ungureanu: <i>În carapace</i> – p. 5
C.D. Zeletin: <i>„Așa cum spune Doamna”</i> – p. 6
Tudorel Urian: <i>Scriitori în fața morții</i> – p. 6
A. Furtună: <i>Monica Lovinescu</i> – p. 6
Constantin Mateescu: <i>La ape minerale</i> – p. 7
Virgil Todeasă: <i>Poezii</i> – p. 7
Constantin Trandafir: <i>Un prozator și o prozatoare</i> – p. 8
Constantin Călin: <i>Zigzaguri</i> – p. 9
Radu Ulmeanu: <i>Crimă fără pedeapsă</i> – p. 10
Ionuț Caragea: <i>Recenzii</i> – p. 11
Pavel Șușară: <i>Itinerarii plastice</i> – p. 12
Simona Vasilache: <i>Vânat și vânător</i> – p. 12
Magda Ursache: <i>Memento Mihai Buracu</i> – p. 13
Luca Pițu: <i>Biblioteca lui Des Esseintes</i> – p. 14
Ștefan Lavu: <i>Comedia numelor</i> – p. 14
Flori Bălănescu: <i>Poezii</i> – p. 15
I.V.-Scraba: <i>Mircea Vulcănescu și Alexandru Dragomir</i> – p. 16
Nicholas Catanoy: <i>Alambicul lui Ianus</i> – p. 17
C. Moscovici: <i>Cum să-ți transformi cartea într-un film</i> – p. 18
Nicolae Florescu: <i>Vintilă Horia și utopia narativă</i> – p. 19
V. Rogoz: <i>Biserica Luminilor Transilvane... (II)</i> – p. 20
Adrian Dinu Rachieru: <i>Despre postmodernism, altfel</i> – p. 21
Voci pe mapamond: Stephen Gill – p. 23
Gh. Grigurcu: <i>Chiar nepedepsiți?</i> – p. 24
N. Prelipceanu: <i>Selectia</i> – p. 24

Pe marginea unor interviuri

Gabriel Liiceanu: unul din intelectualii noștri care a denunțat, printr-un discurs, de-o salutară fermitate, teribila primejdie ce a reprezentat-o/o reprezintă stihia comunistă. Într-un răstimp românesc al derutei care îngăduie și eschive, relați-vizări, dacă nu pledoarii fățișe în favoarea nefastului regim, d-sa pune punctul pe i: „Pericolul în care ne aflam atunci [îndată după răsturnarea din decembrie – n.n.] era ca licheaua istorică din comunism, după ce își nenorocise deja semenii o dată prin prestația ei în «vechiul regim», în loc să se retragă acum de pe scena socială, să persiste, metamorfozată în «om politic democrat», și să-și nenorocască semenii a doua oară. Și, din nefericire pentru noi toți, exact așa s-a și întâmplat”. Relevantă ni se înfățișează cu deosebire ampla discuție pe care Gabriel Liiceanu a purtat-o cu Iosif Sava, în cadrul uneia din „seratele muzicale” televizate ale acestuia, din decembrie 1995. Cu o bună doză de oportunism vădit și în destule alte circumstanțe, muzicianul a jucat rolul unui „ispititor”, încercând a-i opune interlocutorului dirz diverse obiecții. Bunăoară: „profesorul Ianoși, colegul dvs., demonstra mari virtuți ale marxismului și faptul că tot ce s-a întâmplat – praxiologia marxistă, ca să zic așa – n-are nici o legătură cu doctrina ca atare. Pe de altă parte, aș aminti și alt fapt. Acum vreo patru ani, l-am întâlnit pe ambasadorul Spaniei la București, care la un moment dat, mi-a spus: «în Spania, în '37, dacă nu erai cu Franco, nu puteai fi decât cu comuniștii». Replicile lui Gabriel Liiceanu sînt în măsură a-l ține mereu în șah pe muzicianul teleast: „După război, Uniunea Sovietică a devenit în ochii Occidentului marea salvatoare, mîntuitoarea lumii de răul nazist. Din clipa aceea s-a dat uitării mormanul de cadavre pe care se înălțase acest regim, (...) ajungînd la zeci de milioane de nevinovați uciși în chip bestial”. Ca și: „Dacă n-ar fi vrut să închidă ochii încă din capul locului, «intelectualitatea mondială» n-ar fi trebuit să-l aștepte pe Soljenitîn ca să înceapă să vadă, n-ar fi trebuit să aștepte nici anul 1956 la Budapesta, nici 1968 la Praga”. Ca și: „S-a știut perfect momentul în care Lenin – Lenin, nu Stalin – a instituit teroarea. Există un raport publicat la Paris, în 1921 de către vechii deputați socialiști, intitulat *Închisorile sovietice*”. Ca și: „Zinoviev, care era comisarul de Nord al Sovietelor, în Petersburg, omoară fără anchetă și fără judecată, într-o singură noapte, [în urma atentatului săvîrșit asupra lui Lenin de o „dezechilibrată”, Fanny Kaplan, la 30 august 1918 – n.n.] 512 prizonieri politici. Ceka exista deja, creată de Lenin, și comitea atrocități care depășesc orice imaginație”. Și multe altele, de pildă existența unui departament Ceka, îndrumat de un „agent genial”, pe nume Müntzenberg, care avea drept scop racolarea pleiadei intelectualității occidentale (Hemingway, Aragon, Rolland, Dos Passos, Lewis, Gide etc.), pentru a deveni promotora propagandei sovietice. Sau interviul dat de Sartre în *Libération*, după vizita sa făcută în URSS, în 1954, în care acesta susține că acolo ar exista o libertate care permite cetățenilor să-și critice guvernul mai mult decât o fac francezii și că sovieticii nu călătoresc peste hotare pentru că țara lor e atît de minunată încît nu se îndură s-o părăsească nici măcar temporar. Sau opinia aceluiași Sartre, cum că e preferabil să lichezezi fizic un adversar decât să-l închizi, deoarece din pușcărie mai poate ieși iar din mormînt niciodată... Cînd abilul Sava tentează să abată discuția referindu-se la Revoluția franceză din 1789 („Vedeți, lucrurile trebuie nuanțate, nu? Robespierrismul ăsta al D-voastră...”), cuvintele lui Gabriel Liiceanu sînt iarăși cu promptitudine concludente: „Robespierre era un fanatic care a omorît oameni nevinovați în numele unor idei. Nu confundați nevoia firească de justiție, pe care-i așezată orice societate normală, cu justițiarismul sau cu răzbușarea”.

Înțelegînd a nu se limita la exemplificări străine, Gabriel Liiceanu recurge și la un set de cazuri autohtone spre a ilustra ravagiile puterii comuniste asupra conștiințelor. Un N. Tertulian, de la o vreme analist al lui Heidegger, nu șovăie a-l judeca aspru pe acesta, în două articole din *Quinzaine littéraire*, pentru discursul pe care l-a rostit în favoarea naziștilor abia ajunși la putere, în 1933, la preluarea rectoratului Universității din Freiburg, ca și cum filosoful ar mai fi susținut vreodată după aceea, regimul lui Hitler. A propune interpretarea întregii opere heideggeriene „în cheie nazistă” nu e o enormitate? Cine îl judecă astfel pe Heidegger? „Unul din reprezentanții notabili ai proletcultismului anilor '50, care veghea, ca ideolog de serviciu al partidului comunist, (...) făcîndu-se instrumentul trecerii la index a operelor lui Maioreșcu, Lovinescu sau Blaga”. Un Radu Florian, profesor de socialism științific al anilor '60, care în prezent diriguiește un ditamai institut de politicologie, provenit din coasta Academiei Ștefan Gheorghiu, scoate o publicație intitulată *Ideii careucid*, ce-și propune a înfățișa texte de blamare a dreptei românești. „Radu Florian era cel care ne învăța pe noi despre «etapa violentă» și «etapa pașnică» a luptei de clasă. Prin mințile

noastre de copii de 18-19 ani el făcea să treacă «idei careucid» și care efectiv ucideau”. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, cea care ținea cursuri „înarpate” de literatură universală, a găsit cu cale a-l asemui pe Ceaușescu cu omul complet al Renașterii și cu un omolog glorios al epocii lui Pericle. „Nici nu i se uscăse bine cerneala marilor lingusiri, cînd, pe 22 decembrie 1989, a apărut la televiziune, spunînd că a sosit «pe tanc» pentru a declara țării bucuria pe care i-a provocat-o «căderea dictatorului». Astăzi această doamnă conduce Academia Română din Roma [sînt aprecieri din februarie 1993 – n.n.]. Și nu în ultimul rînd Adrian Marino, care-i făcuse temenele lui Noica atîta timp cît acesta trăia, îi aprecia în scrisori „opera, caracterul și umanitatea (...) atît de rară”, dorindu-l prezent la Sibiu pentru lansarea uneia din cărțile sale, dar care nu se da în lături a-l arăta cu degetul, în revista 22, drept „colaboraționist”. Același Marino, care „în anii '70 îl felicita pe Popescu-Dumnezeu pentru realegerea în funcție, era persoana potrivită să vorbească despre colaboraționismul general și despre cel al lui Noica în speță? (...) Nu era și ăsta un lucru strigător la cer?”

Pînă aici totul e în regulă. Înfațișînd racilele comunismului, departe de tipul „căldicel” atît de răspîndit în mediul intelighenției noastre, ci un pasional, Gabriel Liiceanu e, din păcate, pîndit de excesul naturii d-sale. Observăm altădată că i s-ar potrivea o vorbă faimoasă a lui Caragiale: „simț enorm și vîz monstruos”. Gabriel Liiceanu se arată dispus a îngroșa atît luminile cît și umbrele pe care le percepe, a le expanda în numele unei intenții justițiare năvalnice, care riscă astfel a se destabiliza. Renunțînd la cumpănire, se lasă purtat nu o dată de valul aprecierilor umorale care copleșesc obiectul, îi alterează înfațișarea. Preferă fără clipire extremele. Nu uităm elogiile colosale pe care i le-a dedicat lui George Pruteanu („un arheu al poporului român”). Horia Roman-Patapievicu are parte și d-sa de o primire ditirambică, sub chipul unei teorii *ad-hoc*, menite a funcționa ca un postament al figurii statuare propuse. Cultura ar poseda trei ipostaze. Una ar fi cea a erudiției, „ornament, haină pe care o îmbraci în diferite ocazii, care cade bine, face bine”. Alta, mai pretențioasă, ar înfrupta cultura ca „sacerdoțiu”, fiind cea care se ocupă de „numele mari, cultura omenirii, scrisă cu C, dacă nu cu K (*Kultur*), cultura în care intri ca într-un templu, în care se oficiază în numele Spiritului”. Aici ar fi vorba de Noica pentru care cultura constituia „ceva strivitor”, „ceva care te făcea să tremuri” (încă o notă a disocierii de magistru!). Cum

Cronica literară

devine cazul cu Patapievicu? „Ei bine, Patapievicu aduce în joc o altă ipostază a culturii. O cultură care se întrupează în el, care îl locuiește și devine a lui, cultura care e perfect asimilată, care a intrat, precum cămașa aceea mitologică, cămașa lui Nessus, în trup, care-ți arde trupul și se absoarbe în el și se face una cu el”. Să fie nevoie de-a fi împins puțin la o parte Noica, pentru exaltarea pînă la mitologizare a lui Patapievicu? Și de altminteri o astfel de cultură absolută nu e și ea, ba poate mai mult decât cea de la punctul doi, „ceva strivitor”, „ceva care te face să tremuri”? La fel magnanim pînă peste poate se arată Gabriel Liiceanu față de – ne-am mai putea mira? – Andrei Pleșu, însoțitorul d-sale gemelar. Zadarnic am încerca să mai facem o legătură între liniile în care autorul vestejește partidele care ar fi „simple măști”, în dosul cărora se află „aceiași indivizi, mînați cu toții de interese personale, care se «servesc» unii pe alții *à tour de rôle*, care joacă cu toții un joc *al lor*”, „proprii lor prizonieri”, și marelle d-sale prieten. Colindînd, și nu fără succes, pe la toate curțile puterii ce s-au succedat după decembrie '89, oare autorul *Minimei morală* chiar corespunde unei paradigme de conduită sau e doar proiecția unui simțămînt de *filia* excesiv? O hiperbolizare a acestuia care, neconsumîndu-se în întimitate, dobîndind un subliniat caracter public, devine, orice ar zice ori n-ar zice dl. Liiceanu, vulnerabilă sub unghi etic...

Să revenim la Noica. Interviurile fostului său discipol continuă a marca „despărțirea” ultimului de cel dintîi, e drept nu una severă ca în, de pildă, situația nefericită a lui A. Marino, care ajunge a-l injuria pe G. Călinescu, dar suficient de accentuată pentru a trezi bănuiala unui complex. Azi, Gabriel Liiceanu vede lucrurile într-un fel pe care, straniu, deși era matur și pe atunci, nu le-ar fi văzut cînd se afla în preajma magistrului de la Păltiniș. Și oarecum contradictoriu. Pe de o parte ex-discipolul celebrează „experiența eliberării” spirituale pe care a trăit-o odinioară grație lui Noica. O „eliberare” paradoxală, deoarece implica o prealabilă „supunere” analoagă cu supunerea unei credincioș fața de divinitate: „Noica era mai liber decât noi (*sic!*) și noi am fost eliberați în spiritul nostru tocmai pentru că am acceptat să intrăm în acest scenariu al supunerii prealabile în vederea viitoarei eliberări. Singura supunere acceptabilă pe lumea asta, în afară de supunerea față de Dumnezeu, este supunerea față de cineva care, liber fiind, te poate împinge pînă la gradul eliberării tale și al libertății proprii”. Așadar un maestru cu un efect mirabil asupra celor ce se lăsau „duși de mîna pînă în punctul eliberării lor”. Dar... dar ce mai aflăm din alte pasaje? „Cu mine, trebuie s-o spun, Noica a făcut o greșeală”. Ce soi de „greșeală”? Exaltarea face loc unui limbaj surprinzător de slobod: „el avea iluzia că este un

bun negustor de cai și că știe să vadă în fiecare tînăr pe care-l avea în față ce fel de cal este: o mîrtoagă, un pîrsing, un cal de tracțiune etc”. Mai precis, îi reducea pe toți tinerii la un singur „tip de performanță”: „Toți trebuiau să devină filosofi”. Simțîndu-se cu precădere literat, învățacelul în chestiune îi aduce magistrului reproșuri amare: „eram mai puțin potrivit cu «gîndirea ca gîndire», așadar cu filosofia, cît mai degrabă cu acel domeniu al cuvîntului care este mai aproape de intuiția concretului, așadar cu literatura”. Și încă mai precis: „în filosofia lui, Noica făcea elogiul individualului, dar practica lui, ca literatură nu o concepea”. Observație îndreptățită, dar... cum rămîne cu mirifica „eliberare”? Cu atît mai virtos cu cît Gabriel Liiceanu ajunge să mărturisească: „Din această perspectivă, întîlnirea mea cu Noica a fost doar parțial reușită”. Cum s-ar fi putut produce „eliberarea” în condițiile în care discipolul își simțea vocația de căpetenie drept o față „oprîmată de însuși Noica a ființei mele”? Întrebare deschisă.

Mărturisind acum că se socotește literat mai mult decît filosof, Gabriel Liiceanu oferă cîteva precizări asupra structurii d-sale intime pe care o va fi descoperit cu întîrziere, cu imboldul unui angajament. Al unui angajament de natura simpatiei și empatiei, într-o relație oarecum caritabilă cu semenii, ce ar ieși din cadrul calității de „filosof” cu care e îndeobște investit: „Am vrut ca ceilalți (*sic!*) să se poată recunoaște în vorbele mele. Mi-am zis că dacă Dumnezeu mi-a dat un dar care se numește exprimarea, dacă pot să exprim mai bine ceea ce alții simt și nu pot exprima, atunci eu am o obligație față de ceilalți. Trebuie să-i exprim, exprimîndu-mă”. Nu tocmai aceasta ar reprezenta, în logica afectivității prezumate, adevărata „eliberare”, pe care Noica nu numai că n-a favorizat-o, dar a și întîrziat-o? Să vedem care e înțelesul vocației literare pe care autorul o pune pe tapet: „am simțit că ceilalți se deschideau către mine tocmai pentru că mă deschiseseam către ei, pentru că eram unul la fel ca ei și pentru că în dramele mele descifrau dramele lor”. Am fi înclinați a vedea aici dispoziția unei fraternizări, a unei îmbrățișări iubitoare a tuturor, a unei dăruiri cvasireligioase. Dar Gabriel Liiceanu nu șovăie a pune o altă placă. Cea cu semn contrar, a resentimentului exacerbant. Ce e drept, d-sa nu-și exhibă impulsul resentimentar în principiu, însă ne comunică satisfacția de a se scîlda în ura celorlalți: „Și trebuie să știți că ura asta îmi face, pînă la urmă, mare plăcere: e un semn al deplinei reușite. Este măsura românească a succesului. În România, pînă nu ești urît, nu exiști”. Așa va să zică! Cel ce se pronunță astfel asupra urii ce l-ar înconjură, o simte și ca o latură funcțională a eului său. A vedea și a simți monstruos implică nu doar maxima potențare a reacțiilor pozitive, ci și a celor negative. Neîndoios, Gabriel Liiceanu cunoaște voluptatea urii. Nu vom avea acum în vedere pornirile justițiare în raport cu nedreptatea atît de proteiformă a regimului comunist și nici cele față de practicanții plecaciunii care l-au slujit, ci excesul. Excesul ce se poate constata în situațiile tratate cu învederată rea voință. Ca să nu oitem verbul cel mai potrivit, răutate. Un exemplu: atacul furibund îndreptat împotriva Monei Muscă, un om politic cu un discurs de calitate și cu bune intenții peste care s-a trecut cu buldozerul, nici pe departe un „monstru” în vecinătatea figurilor teratologice pe care le oferă politica și mediul nostru afacerist. Oare se cădea ca o greșeală a tinereții acesteia să fie astfel lătită încît s-o distrugă? A avea stări de beatitudine față de G. Pruteanu, a-l cocoloși perpetuu pe Andrei Pleșu, a te înclina reverențios în fața lui Băsescu și a o executa în piața publică pe Mona Muscă înseamnă a trasa o prăpastie acolo unde s-ar conveni să existe un simț al proporțiilor, pe un teren unitar. Și încă o izbucnire colerică din chiar volumul pe care îl comentăm. Victima e de astădată criticul și universitarul Ion Bogdan Lefter, abordat ca un infam: „Pe tot ce pune mîna omul ăsta e atins de demonul plictisului. Întră în competiția în care e perdant din capul locului. În fundul sufletului pesemne că simte asta. Și atunci se răzbușă pe cei care au har. (...) Cred sincer că a făcut mult rău culturii de astăzi”. Chiar așa?

Stilistic, textele lui Gabriel Liiceanu ce s-ar dori organizate pururi printr-o crispăre ofensivă sau printr-o relaxare debordînd de entuziasm, conțin nu chiar puține pasaje ale unei retorici a „bunelor atitudini”, care se soldează cu locuri comune. Tensiunea lor scade pesemne dintr-o insuficiență de combustibil... literar: „Lar prezentul este nelinișitor tocmai pentru că amenință configurația viitorului”. Sau: „E adevărat: istoria se făcuse cîteva decenii peste capetele noastre. Dar se mai putea accepta acest lucru, atunci cînd istoria însăși pretindea să fie făcută prin participarea tuturor? Obligația unui intelectual umanist de a vorbi vine din chiar calificarea sa”. Distins declarativ, superior pedagogic, Gabriel Liiceanu nu posedă acel har al formulărilor care să plutească deasupra obiectului lor, să convingă în sine printr-o estetică a fulgurației, cea carismă pe care o învederează, bunăoară, companionul d-sale, Andrei Pleșu.

Gheorghe GRIGURCU

Gabriel Liiceanu: *Estul naivității noastre*. 27 de interviuri 1990-2011, Ed. Humanitas, 2012, 432 p.

Flux-Reflux

Pașii pe nisip ai feminității

În aria literaturii memorialistice *Jurnalul* ocupă locul prim în privința autenticității: rod al unor zile de schimbătoare dispoziții sufletești, el se stabilește cu fermitate într-o neclintită subiectivitate, oricâtă luciditate și-ar revendica. Când unui corp memorialistic i se întâmplă să se transforme într-un

roman, *Jurnalul*, în schimb, fidel sieși și incert sub raportul comunicării cu un terț, nu-și trădează speța, chiar dacă, incapabil să evite tangența cu literatura, enunță o poveste, un *story*.

Este aproape întotdeauna dramatic, adesea tragic, specialitatea lui fiind situațiile fără soluție, criza, dezastrul e mediul său preferat, fie doar premoniția acestuia. Scris cu febrilitate, sub imperiul unor tensiuni statornicite dilematic, nu are alt destinatar decât propriul autor, întâmpinând cu refuz violul unui alt ochi iscoditor. Dar scapă arderii și – masculin sau feminin – ajunge pe masa lectorului. Iar dacă este al unei hipersensibilități, cea feminină, câștigă în fața celei masculine. Supus metamorfozelor feminității, este el valid?

D-na Viorica Gligor, în cartea sa „Aventuri subiective” – editura Brumar, Timișoara, 2012 – răspunde pozitiv, propunând cunoscute nume: Alice Voinescu, Jeni Acterian, Mariana Șora, Ioana Em. Petrescu, Gabriela Melinescu, Constanța Buzea, Nora Iuga, Simona Popescu, acestea două confesându-se în romane autobiografice, compartimentare ce primește deplinul acord al prefațatorului, agerului în spirit Cornel Ungureanu. Personalități foarte diferite, din generații diferite, reunite empatic prin situații similitudinare, diaristele, cu toatele bune cunoscătoare ale pactului autobiografic, ale valențelor confesiunii își asumă feminitatea, în cruda luptă cu timpul, în învâlmășeala cotidianului.

Scritoare așadar cu toatele, diaristele selectate și-au scris Jurnalul în vacanță de profesie, departajându-le de aceasta, mânate de alte impulsuri decât gloria literară, cu acea sinceritate existențială fără de care *Jurnalul* cade din gen. Într-un *Jurnal*, confortul creației nu-și are locul. Numai în măsura în care așteptarea înșelată, neliniștea creatoare, dezgustul, spaima și-ar avea o voluptate a suferinței ar da o întorsătură profitabilă *Jurnalului*, în afară de aceea esențială, a supremației cunoașterii. Singurătatea e mediul de cultură al speciei, *Jurnalele* în cauză au fost scrise de ființe în posesia acesteia. Lipsite de bărbat, prin deces, despărțire, nepotrivire, fantome ale masculinității băntuie suflete însetate de înțelegere, *Jurnalul* dobândește o neașteptată funcție recuperatorie, dacă nu terapeutică, izbăvitoare. El va deveni o altfel de oglindă decât aceea în care femeia se contemplă obișnuit, într-o cosmeticizare.

Decana, Alice Voinescu, figură eminentă a culturii românești interbelice, cu răsunet peste hotare, mediu didactic de excepție, formativ, personalitate charismatică a ținut *Jurnal* între anii 1929 – 1961, anul morții. Nefericită în viața intimă, își sokoate nefericirea ca pe o culpă, desemnându-se drept „un surd dăruit cu o voce superbă”. La maturitate, la bătrânețe, se vede, într-un self-dezgust, ca „o meduză informă, văskoasă, rece”. În zilele războiului – și mai apoi – aceea care nu putea trăi decât într-o umanitate blândă cunoaște teroarea istoriei. Nebunia legionară, comunismul, „mișcare întunecată, întemeiată pe răzbinare, disciplină oarbă, supusă capriciului primului aventurier”, îi repugnă. Hiperlucidă, are ieșiri emoționale puternice. Când, printr-un dictat, germanii și italienii ne răpesc inima Ardealului, va reacționa: „Pe unguri nu-i urăsc cum îi urăsc pe italieni: mârșavi, feloni, scârboși și pe nemții brutali și pungăși, ajunși judecători”. Mai târziu se va pronunța: „Orice comunicare cu comunismul de la noi e în dauna valorilor morale”. Comuniștii o întemnițează.

Scindată între credința religioasă și conștiința filozofică, Alice Voinescu poartă cu demnitate drama femeii înșelate în conjugiu, se împacă, după moartea soțului cu cel ce-i va

Texte fără nume

Regatul Unit Al Operațiunilor Estetice

Pamflet de Florica Bud

Se aude până aici unde mă aflu, în mijlocul stratului cu salată verde străjuită de soldați-ceapă și soldați-usturoi, cum căscați plictisiți, *Posibili Absorbanți Ai Energiilor Negative din Univers*, de parcă s-ar putea căsca și din alte motive decât cele generate de plictis și saturație.

Promit că este ultimul regat invocat de către mine în acest secol. Dacă voi îndrăzni să îmi calc promisiunea, atunci să fiu impozitată fără milă cu

stăpâni mai departe afectul, își cunoaște și strunește excesul de luciditate, înregistrând eșecul unei existențe. Dacă eșec va fi fost. Foarte diferit e cazul unei drame din generația inteligenței interbelice, Jeni Acterian, din lumea lui Eugen Ionescu, Mircea Eliade, Emil Cioran. Titlul chiar al însemnărilor ei zilnice, „*Jurnalul unei fete greu de mulțumit*” spune multe. Ca și precedenta diaristă, precum și cu cele ce-i vor urma, avem de-a face cu o persoană foarte cultivată, hipersensibilă, de o subiectivitate cu prompte corecturi, dar și evadări din lanțuri. Tema va fi deprimanta „tristețe a nenorocitei ăsteia de vieți”. Eroina se privește la rece, obiectiv și nu se place. Contactul cu o lume urâtă, mediocră, superficială – pe deasupra gratuit disprețuitoare – o maculează, în ciuda vocației prieteniei, a unei nevoi de afecțiune, pe care și-o ascunde. Concepând dragostea ca pe o confruntare de orgolii va suferi, desigur, o înfrângere. Bărbatul îi va scăpa printre ochiurile plasei. O existență consumată clipă cu clipă pe strunele freneziei macină cotidianul.

Emil Cioran, amic de generație, rămâne singura personalitate cu care consună, și anume pe culmile disperării. *Jurnalul* nu o va tămădui, Jeni Acterian se va lamenta în eternitate, prizonieră în propria-i condiție.

Nici Mariana Șora nu crede în eficiența vindecătoare a *Jurnalului* pe care-l consideră refugiul celor lipsiți de talent pentru adevărata literatură, respectiv un surogat, o pseudoactivitate. Îl va practica, totuși, constatând: „Stau în fața dărâmaturilor vieții. Ea nu s-a clădit, nu s-a adunat, nu s-a rotunjit într-un ansamblu măcar acceptabil, ci cu frânturi, praf și pulbere”. Cu aceeași sinceritate abordează *Jurnalul* Ioana Em. Petrescu. Ei, viața îi demonstrează că o inimă se poate frânge cu adevărat, fără să fie vorba de o figură de stil. O salvare ar putea veni din direcția creației: „Visez pentru mine bunul suprem: puterea de expresie”. Pe care o va stăpâni plenar Monica Lovinescu, luptătoarea. Ei viața îi va hărăzi un soț de asemenea luptător, dar și tovarăș de existență. Diarista va cunoaște exilul, dar nu și pe cel lăuntric.

Acesta scrie *Jurnalul* Constanței Buzea, anii tinereții, ai conviețuirii cu un alt poet ca și dânsa, Adrian Păunescu: „temperamentul lui torențial, caracterul în stricare lentă, anormalitatea în manifestări tenace”. Cum „Orice frâu, cel mai slab comandament al civilizației îl sare cu revoltă”, încât, „pe înfundate, fără martori, devine canalie”. Destinul îi rezervă înlocuirea unui tată tiran, cu un soț tiran. Nu toate *Jurnalele* trec pe curat catastrofe existențiale, Gabriela Melinescu transformă exilul într-un laborator poetic, Nora Iuga notează bucuriile unui suflet apt să contemple frumusețile vieții. Eroina sexagenară își celebrează mai departe feminitatea. Și o va face și mai târziu. Într-un roman de factură autobiografică, „*Exuvii*”, Simona Popescu trăiește prezentul etern, în a cărui încălceală își caută identitatea. „Sunt punctul de intersecție în care stările trecute, aparținând unor corpuri ce nu mai există, întâlnesc cuvintele”. Recuperat, în fastele naturii, sinele se poate considera „un stol de ființe”!

99 la sută din venitul... pe jos, doar el a mai rămas neimpozitat. Cum ar spune rapsodul popular: „*țucu-ți mărșul și vinitul...*”

De ce *Regatul Operațiunilor Estetice*? Simplu, fiindcă suntem pe locul șaptesprezece în lume, în această privință. Un loc mai mult ca onorabil, ați spune *Domniile Voastre Mari Iubitori de Cleopatre Contemporane*, dacă nu vi s-ar tăia de la sursă microfonul, mai bine spus sunetul microfonului. Un loc bun pentru niște berbecuți care bat de decenii la porțile lumii bune și care abia au deschis ochii la binefacerile Occidentului; printre care beneficii ar fi și minunile maestrului-bisturiu. Am deschis ochii târziu, dar și când am făcut-o... i-am căscat atât de mari de parcă am fi dorit să sorbim întreg oceanul planetar cu plancton cu tot.

Din cauza acestui binemeritat loc al șaptesprezecelea, ar trebui să creștem nu numai în ochii neproculinizați ai *Europei Unite*, ci și într-ai noștri. *Dar... este un loc mult mai prost decât cel ocupat de telefonii mobilă, unde ne batem pentru primele locuri*, mă veți pune la punct pentru nu știu a câta oară, *Boieri Fără De Moșii și Tăieri De Capete*.

Aș avea o propunere, dacă sunt primită și eu la *Masa Propunerilor Cosmopolite*, aceea ca medicii esteticieni să fie considerați artiști plastici, ei fiind adevărați sculptori care modelează în... carne vie și ca urmare să fie primiți degrabă în Uniunea Artiștilor Plastici Români.

Fiindcă sunt un om generos, voi face lobby și pentru cei care desenează și fac tatuaje, aceștia să fie primiți și ei în rândurile acelorași asociați, la secțiunea *Pictori-carnali*. Aștept cu nerăbdare și părerea *Mărilor Voastre Consternate Încă Din Secolul Trecut*.

Vedeți ce *pruncă* bună sunt! Nu am pronunțat încă cuvântul silicon deoarece mă supun singură la o cură de deza... dezsiliconare. Văd roșu cu *pupți verzi* în fața ochilor când se pronunță în jurul meu acest cuvânt. Mi-am propus să mi-l scot pe veci din vocabular. Ce mai contează un cuvânt în minus!

Binecuvântat să fie folclorul că și-a adus și el contribuția ca să putem ajunge pe acest zgubilitic loc șaptesprezece. Ar trebui să ne străduim să ajungem măcar între primii zece, nu-i așa, *Dragi Coccoșai Ai Lumii Impozitelor Reunite*? Despre *tunetele* ce dântuiesc la porțile cântecului popular, cu altă ocazie, taman la pamfletul ce va purta titlul *Regatul Neunit al Muncii!* Dar, vai mie, tocmai am promis că nu va mai fi un alt regat, așadar mă aflu într-o situație fără ieșire, așezându-mă singură la colț... de unde nu știu cine mă va scoate. Doresc să amân acest subiect pentru mai încolo, căci avem atâtia cântăreți talentați de muzică populară pe care nu aș vrea să-i supăr. Talentați și frumoși, aproape ecologici.

Și atunci ce mai vrei soro?, mă veți întreba pe bună dreptate, *Dragi Prieteni Pricepuți și Apucați De Sine*, singurii dispuși să purtați un dialog cu mine. Poate că ar trebui să tac pentru totdeauna ca în cununiile americane... sau să spun acum *totul-tot-rotund!* Apropo de cununii, îmi plac la nebunie miresele zilelor și nopților noastre care, pe motive de stress, fac amor în noaptea nunții nu cu mirele, nu cu *nănașul*, nici măcar cu domnișorul de onoare, ci cu un nuntaș oarecare ieșit să ia nițel aer. Periculoasă ocupație a devenit și aceea de nuntaș!

Vă spun pe șleau, mă deranjează cântărețele de muzică populară cu gheare mov sau negre de vrăjitoare... cu fețele vopsite de parcă ar fi niște măști... care au scăfărlia acoperită de o clăie de călți vajnic decolorată... doar se poartă blondele nu-i așa?

O astfel de apariție în mijlocul unui grup folcloric – decent de altfel, așa cum ar fi normal, dacă a fi cântăreț de muzică populară înseamnă un păstrător al tradițiilor strămoșești – m-a silit să-mi pun întrebarea slinoasă: *oare doamna respectivă vine sau pleacă pe „variantă”?*

Barbu CIOCULESCU

Poezie

MUNTELE VIU

*
 îl ating și mâna mi se face roșie ca un foc
 nestins. buchetul Sfintei Treimi. spunea uite eu
 pot să scriu
 fără mâini. eu abia puteam să merg pe bicicletă
 cu o mână. uite cum scriu eu fără mâini. și pe
 câmpie apărea un munte de neclintit. sau un
 copac având umbra în sus. sau un melc
 supercocârjat. sau un copil care-și ținea mama
 adormită în palmă, învelită cu degetul mare. îl
 văd cum se revarsă peste capetele noastre.
 harul parfumului.

*
 răul pe care nu l-am cunoscut. acum, ca pomul
 înaintea iernii. fără de sine. încălzit la umbra
 clopotului. zid între mine și mine. plângând de
 o parte și de alta. maică blândă în lumina
 călătoriei pe mare. împărțindu-și iubirea între o
 mână de țărână și o scăpărare de chibrit.
 inundată de timp. rămas singur cu dintele
 copilăriei atârând de o ață.

*
 doar litere incizate pe limba tremurătoare a
 porumbelului. astfel de alfabet mi-a lăsat ca o
 creangă lipită de piept umbra fratelui meu.
 mișcarea unei limbi călătorind la mare
 distanță, dimineața când insectele își
 dezmoțesc frigul. în aerul grecesc al
 închipuitei cetăți. urma pasului meu șovăitor
 peste urma pasului său șchiopătând. încercând
 să-l ajung din urmă în timpul scurs atât de
 brusc.

*
 valurile vântului șterg inexorabil orice profil. o
 dată la o mie de ani desprind din el câte un
 grăunte de nisip. sfinxul devastat a început
 deja să plângă. valurile vântului duc firișoarele
 de nisip în marea moartă. în care în liniște
 deplină se depun toate chipurile lumii.

*
 piatra aceasta peste care năvălește soarele ca
 peste o ușă este una dintre bornele neantului.
 ea măsoară iubirea de seară când ziua devine
 noapte de nepătruns și iubirea de dimineață
 când speranța se transformă în zori. eu merg
 spre apus, sufletul fratelui meu spre răsărit.

*
 în munte nu pot merge decât singur. fără de
 mine. aruncându-mă în arderea ascensiunii. în
 munte nu se urcă din piatră în piatră: se zboară
 din rugăciune în rugăciune. atunci când sunt
 cel mai singur, plin de toată singurătatea,
 tălpile mele se desprind oleacă de țărână. iar
 muntele pe care îl escaladez, în adânc, este
 uriaș cât o furnică. dar aceasta se întâmplă o
 dată la o sută de ani.

Lucarnă

Un poem de R.M. Rilke în traducerea lui Șerban Foarță

Pietă (Maria Magdalena)

*Ci iar îți văd picioarele, Isuse,
 pe care, tinere, ți le-am văzut,
 atunci când ți le-am fost spălat, nu făr'
 de teamă, încălcându-mi-se-n păr:
 un alburii vânat, în spini căzut.*

*Le văd (nicicând întru ispită duse)
 întâia oară-n noaptea cea mai dulce
 a dragostei ce,-alături, să ne culce
 n-a vrut; și-acum ești privegheat, Isuse.*

*Și, uite, brațele, ți-s frânte,-acum,
 dar nu, iubitele,-n strânsoarea mea.
 Ți-e inima a tuturor, și cum
 mi-aș fi dorit să fie doar a mea!*

*Ești ostenit și gura-ți n-are, aspră,
 de grijă alei mele, cum să-i poarte.
 Vreo oră, baremi, va fi fost a noastră?
 Ce straniu,-acum, ne-mpreună în moarte!*

*
 ne întreceam în arta cititului. de dimineața, când
 încă nu licărea zarea, până noaptea târziu. carnea
 noastră citea sufletul nostru. apoi, sufletul nostru
 citea lumina lui Dumnezeu. ca niște bufnițe
 orbecăiam în vâlvătăi. pe masă, între cărți, literele
 unei limbi moarte. gata să ne mântuiască. citeam
 pentru a nu muri în această iarnă fără pereche. în
 care zăpada a crescut deasupra creștetelor. ne
 îngropam în hârtii. cu ochii deschiși. o surzenie este
 intrată în toate.

*
 cum se instalează o amorțeală în nemișcare. nimeni
 nu-și mai trece măcar greutatea de pe un picior pe
 altul. cufundare nevăzută în valurile razei. o
 nemișcare a soarelui oprit în mijlocul sufletului. nici
 frig, nici căldură nu mai trec. neclintire în alcătuirii,
 căzute unele în altele. ruinare de neînțeles. cei morți
 nu mai sunt atenți la amănunte. celor morți nu le
 mai arde de joacă. cei morți nu mai au niciun viitor și
 niciun prezent. doar în conștiință se zbate
 nemișcarea nesfârșită a unui trecut mort.

*
 voi muri când mă voi opri din citit. citesc zi și noapte,
 ca un nebun. la lumina soarelui sau la cea a
 lumânării. am început de mic și-mi este frică să mă
 opresc. citesc în somn, cu ochii închiși, dintr-o carte
 neagră. citesc și atunci când nu citesc. de exemplu,
 citesc pâinea și vinul de la cină. sau citesc zidul cu
 icoane. sau răsuflarea mamei, când se pierde. în
 tremurăturile ei de parkinson îl citesc pe Domnul.
 citesc doar cerneluri. apa din Botez o voi citi în altă
 limbă: cântată. cu auzul încordat voi intra cu tot
 sufletul în cititul cititului. și muntele se va arunca în
 mare.

*
 trece prin fața porții un grup de copii regi. pacienți ai
 cusătoresei. tropotind în locuri înalte. târându-se
 prin adâncuri. cusătoreasa le ia dimensiunile cu
 centimetrul, înfigând ace în cusături. dar diavolul
 îndoiaie tivurile, surfilează, face experiențe pe viu.
 oricărui început îi pune un semn din lână roșie. cu
 suflarea înghețată, copiii regi sunt decupați din
 realitate.

Paul ARETZU

[...]

În carapace

Nu cu mult înaintea
 morții sale premature și
 discrete, Constantin Stan a
 scris și a publicat micro-
 romanul „Trăiește și mergi
 mai departe”, Editura
 Pământul, 2009. Materia
 epică, să zic așa, este centrată
 în jurul ineditei experiențe pe
 care Costin (ii spun pe numele
 mic, așa cum i-am zis de la
 începutul prieteniei noastre) a
 avut-o călătorind cu vaporul

„Breaza”, din dotarea Navrom.

Ehei, era o vreme când România deținea una
 dintre cele mai mari flote din lume! Mulțumită actualului
 președinte Traian Băsescu, ca și altor cașaloți diseminați
 în toate partidele, flota e o amintire. Uite, nu poți evoca
 textul și silueta unui prieten fără să dai cu nasul în damful
 purulentei răspândite în societatea românească de-un roi
 de canalii fără scupule, nărvite să acumuleze avere cu
 orice preț, pe orice cale, rară limită, fără gesturi de caritate.
 Adevărat personaj levantin, Băsescu, fost comandant de
 vapor comunist, s-a îmbogățit prin porturile lumii fără să
 dea socoteală nimănui. Să-i ceri lui înțelegere pentru
 „fraierii” care i-au înghițit minciunile? El ori se impune
 ca-n bazar, ori păcălește partenerii, ori se scufundă deodată
 cu nava condusă. Demisia de onoare e-o glumă, iar altă
 soluție decât cea convenabilă vicleniei sale este când
 imorală, când interes național!

Câteva cutume ale vieții pe cargouri maritime sunt
 pictate *en passant* de Constantin Stan în paginile cărții.
 Din fericire pentru roman, ele alcătuiesc un soi de peisaj
 exotic, rar în literatura română, cu funcția de-a
 contrabalansa tensiunea interioară a „personajului care
 spune eu”. Din nefericire pentru cititorul curios, ale cărui
 posibilități de informare directă sunt distorsionate, Stan a
 limitat descrierile la nivel general, cât să asigure
 consistența decorului, fără să evidențieze detaliile.
 Amănuntele dădeau substanță reportajelor transmise la
 vremea efectuării cursei, prin telex, săptămânalului *Expres
 Magazin*. (Nu cred că le-a adunat într-un volum;
 mărturisesc, spre rușinea mea, că nu țin minte ce mi-a
 răspuns când, la *Colocviul Generația 80*, de la Pitești, 2010,
 l-am întrebat. Am scuza faptului că eram amețit de mersul
 pe drumul spre Câmpulung-Muscel, plin cu hârtoape, dar
 nu e frumos că am uitat...) Probabil că n-ai sesiza
 discrepanța, dacă interesul tău n-ar fi incitat de lumea sud-
 americană prin care Costin și-a plimbat alter-ego-ul.

Vorbesc la persoana a doua despre cine? Nu
 încerc să disimulez în textul meu vreun cititor ipotetic. La
 mine mă refer. Prietenia ce m-a legat de Costin Stan mi-a
 furnizat suficiente date ca să-i pot decela obsesiile,
 nemulțumirile și psihologia, atribuite fără precauție, dar și
 fără insinuări facile, personajului narator. Cunoscându-i
 viața, mi-a fost ușor să pricep de ce și-a trimis eroul într-o
 țară din continentul unde visam să emigrăm împreună, în
 care foarte puțini români au ajuns și niciunul nu s-a întors
 cu o poveste măcar meritorie. Ideea utilizată de Constantin
 Stan este suficient de simplă pentru a nu genera confuzii:
 orice călătorie o faci spre a te cunoaște pe tine însuși, nu
 pentru a cunoaște lumea. Iar să crezi că pleci în lume, de
 nebun, cum se spune, pentru a uita necazurile de acasă, e
 o iluzie la fel de mare ca și aceea conform căreia la capătul
 drumului e hotarul împăcării cu sine. Niciunul dintre
 personajele schițate nu iese din tiparul acestui destin,
 niciunul nu scapă din – vorba metaforei dintr-un alt roman
 al lui Stan – carapace.

Finalul este în aparentă contradicție cu titlul cărții,
 dar în perfectă armonie cu psihologia ei: vaporul se întoarce
 acasă plin cu marfă, cu marinarii surescizați să ajungă la
 țarm pentru a pleca iar. Numai naratorul, se subînțelege,
 nu va mai pleca, deși tocmai asta pare că-și propune. Dar
 naratorul este Constantin Stan, prietenul meu. Care nu
 știa, scriind, că va pleca foarte curând. Definitiv.

Dumitru UNGUREANU

„Așa cum spune doamna...”

Absolută, venerația există ori nu există. Ea exclude epitetele. Excluderea lor indică însușirea dumnezeiască a venerației, așa cum denotația Divinității le exclude. Căci Dumnezeu nu e bun, ci este Bunătatea, nu este iertător, ci este Iertarea, nu este puternic, ci este Puterea,

nu este mare, ci este Nesfârșirea... Unicitatea e proprie amândorura: așa cum Dumnezeu e Unul, și Venerația e Una, „Unul invizibil” vrând să spună că termenii arată o calitate, nu o cantitate ce poate fi, într-un fel sau altul, cuantificabilă și deci măsurabilă. Venerația e deșteptată și de perceperea misterului ori a inefabilului în ceea ce venerezi. Arta are și ea o componentă de venerație. Nu poate fi subiect al artei tale ceea ce hulești sau urăști, ci numai ceea ce e vrednic de iubire. Ura nu creează, ci doar instrumentează perfect. Or, instrumentarea e cale, nu capăt al căii. Măiestria urii nu este demiurgică.

Inefabilul rămâne marea provocare în poezie. O provocare în bună măsură paradoxală, deoarece poetul înfruntă rezistența exprimării prin limbă a ceea ce, în situația ideală, nu poate fi exprimat. În răspunsul la o scrisoare a bătrânului poet G. Tutoveanu, în care acesta atașase manuscrisul sonetului său intitulat *Mamei*, ce se termina cu versurile

Aș vrea să spun și despre tine, mamă...

Aș vrea să spun... aș vrea... dar nu-ndrăznesc...

Perpessicus amabilul îi trimitea, ca un Iupiter Tonans, poetului mai în vârstă cu două decenii, îndemnul:

– Îndrăznește, domnule Tutoveanu!

Perpessicus în fond îi reproșa că nu forțează permisivitatea limbii, în timp ce poetul numai cât făcea aluzie la venerația lui față de mamă, mijlocirea fiindu-i metafora neîndrăznirii din prea multă pietate. Criticul formula astfel o imputare estetică într-o problemă psihologică, poetul rămânând numai cu vina de a o fi făcut prin poezie...

Cum numirea înseamnă și evocare și cum răspunsul la evocare înseamnă de cele mai multe ori o intimitate ce diminuează ceea ce venerăm, numirea celor sfinte rămâne o chestiune anevoioasă pentru sufletele cucernice. Îmi revine în minte o întâmplare cu tâlc profund. Întârziasem în laborator după ora de consultații în unele probleme de biofizică tangente cu filozofia. Împreună cu șefa de lucrări, rămăsese și un student din Israel, pe numele mic Rafael, timid, plin de râvnă și de bună cuviință. Îi spuneam Rafailă, tocmai pentru a-i atenua sfiala prin ușoara familiaritate indusă de autohtonizarea numelui. La un moment dat, numindu-l pe Dumnezeu, Rafael îi spuse *Ohova*. Șefa de lucrări interveni, pronunțând *Iehova*.

– Cum e corect, l-am întrebat, *Ohova* sau *Iehova*?

– *Așa cum spune doamna!* răspuse Rafael roșindu-se...

– Adică *Iehova*? revin eu, la care el repetă de-a dreptul speriat:

– *Așa cum spune doamna!*

M-am cutremurat. Rafael se ferea să pronunțe numele Dumnezeului său, *Iehova*, din venerație absolută... Folosea un derivat onomastic, deoarece numele lui *Iehova* e atât de înalt, încât păcătoasa gură omenească nu-L poate pronunța fără să-L pângărească. El trebuie indicat prin cuvinte mai îndepărtate, mai ocolite, fără îndrăzneala nimirii france. Faptul mă uluia, mai ales fiindcă-mi era dat să-l întâlnesc la un reprezentant al neamului care, înzestrat cu vocația percuției esențialului, plonjează ușor în miezul ființei interlocutorului, spunându-i pe nume...

Episodul acesta neobișnuit își are obârșia în credința ebraică potrivit căreia numele Lui Dumnezeu e prea sacru pentru a fi folosit de profani, adică de oameni din afara templului (lat. *fanum*, sanctuar). Formularea mai multor variante de pronunțare a fost ușurată și de faptul că evreii nu cunoșteau vocalele, scriind numele lui Dumnezeu YHWH, din care lesne poate fi extras *Yahweh*, *Iehova*, *Iahve*, *Elohim*. Însuși *Adonai*, repetat atât de muzical în rugăciunile lor, a apărut ca urmare a aceleiași venerații.

Dar și noi spunem: „Și ne învrednicește pe noi să *cutezăm*

Scriitori în fața morții

În zilele de 13-14 mai a.c., am avut onoarea să fiu invitat la colocviul *Creștinul în fața suferinței și a morții* desfășurat la Bistrița, din inițiativa energicului director al Spitalului Județean, dr. Mircea Gelu Buta. Au fost de față medici, juriști, istorici, profesori universitari, personalități de tot felul, de la fostul procuror Dan Voinea (cunoscut din procesul soților Ceaușescu) până la popularul Dan Puric și de la istoricul Marius Oprea la IPS Andrei, mitropolitul Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului. În ceea ce mă privește, am vorbit în cele vreo 10 minute alocate despre un subiect care mă preocupă de mai multă vreme, cel al relației scriitorilor cu moartea. Dincolo de comunicarea propriu-zisă, scrierea acestui articol îmi dă posibilitatea să revizitez subiectul și, implicit, să îl aprofundez.

Există din capul locului două modalități distincte de abordare: moartea, așa cum apare ea descrisă în operele diversilor scriitori și, eventual, în paralel cu aceasta, felul în care autori mai mult sau mai puțin importanți, au pășit în lumea de dincolo. Un număr al revistei „Le Magazine Littéraire”, din urmă cu câteva luni avea ca temă *Ce știu scriitorii despre moarte?* Constatarea finală a autorilor anchetei este aceea că felul în care cauzistica morții este reproducută în scrierile literare din antichitate până în contemporaneitate are prea puțin de-a face cu fenomenul clinic. De aceea medicii specialiști nu pot decât să privească îngăduitori exercițiile de imaginație ale scriitorilor privind trecerea în lumea de dincolo.

Mult mai interesant decât modul în care scriitorii au înțeles fenomenul morții și l-au descris în scrierile lor este felul în care ei înșiși și-au găsit sfârșitul. Un scriitor și psihanalist francez, Michel Schneider, autor, printre altele al unui excelent roman non-fictiv despre sfârșitul lui Marilyn Monroe din perspectiva notelor rezultate în urma ședințelor ei de psihoterapie cu doctorul Ralph Greenon (*Marilyn pe divan*, Editura Trei), a publicat un volum de eseuri, *Morți imaginare* (Editura ART, 2010) despre ultimele zile din viața mai multor scriitori clasici. În unele cazuri, sfârșitul propriu a venit ca o ironie a sorții pentru cei în cauză. Stendhal, de pildă, și-a exprimat în mai multe rânduri speranța că va muri lovit de apoplexie, în somn, singur și necunoscut, într-un han de țară. Frica lui cea mai mare era aceea de a nu muri pe stradă, în mijlocul oamenilor care l-ar fi recunoscut și care ar fi putut fi dezgustați de un asemenea spectacol dezagreabil. Scrie psihanalistul Michel Schneider că, pentru Stendhal, teama de a muri în mijlocul străzii funcționa precum cea resimțită de cineva care se visează gol în mijlocul străzii. Până la urmă destinul aproape că și-a bătut joc de el. A murit în urma unui atac cerebral, dar nu pe patul vreunui han îndepărtat, departe de ochii cunoscuților, ci pe stradă, în mijlocul Parisului, la ora 7 seara, într-un loc aflat la doi pași de L'Hôtel de l'Empire din strada Neuve-des-Capucines, unde locuia și unde îl cunoștea toată lumea. Mai mult decât atât, în testamentul său din 27 septembrie 1837, Stendhal își exprimase dorința de a fi înmormântat, „la vedere” în cimitirul Montparnasse. În urmă cu câțiva ani colindând Parisul, i-am găsit mormântul aproape întâmplător, dar nu în cimitirul Montparnasse cum își dorise, ci în... Montmartre.

De cele mai multe ori, cei rămași în urma scriitorilor, doresc să lase imaginea unei morți mărețe, ca o prelungire a destinului de excepție al celui în cauză. Așa apar „ultimele cuvinte” mici pilde de înțelepciune sau de noblețe a sentimentului, de cele mai multe ori invenții *post-factum* ale urmașilor pentru a asigura posteritatea luminoasă a

a Te chema pe Tine, Dumnezeul cel Ceresc, Tatăl, și a zice: Tatăl nostru carele ești în ceruri, sfințească-se numele Tău...”

Întâmplarea de mai sus m-a pus în fața stărilor absolute din sufletele pure. Și deodată l-am auzit pe Eminescu plângându-se, în *Scrisoarea a III-a*, de contemporanii care, făcând de ocară gloria neamului,

Îndrăznesc ca să rostească pân' și numele tău... țară!

Se adresa Țării sale ca lui Dumnezeu.

marelui dispărut. Chiar în timpul șederii mele la Bistrița, am vizitat casa copilăriei lui Liviu Rebreanu din localitatea Liviu Rebreanu (fostă Prislop). La sfârșitul scurtului periplu prin casa învățătorului Vasile Rebreanu, ghidul m-a informat, firesc, că scriitorul a murit în patul lui, „cu plămâni ciuruiți din cauză că fuma două pachete de țigări pe zi”. L-am întrebat dacă a găsit în presa vremii relatări despre această versiune și mi-a răspuns că nu. I-am povestit o versiune puțin diferită, apărută într-o carte a fostului jurnalist din epoca interbelică N. Carandino, potrivit căreia Rebreanu a murit într-adevăr cu plămâni ciuruiți, dar nu de fum de țigară, ci de gloanțe, fiind împușcat în mașina cu care se deplasa în după amiaza zilei de 23 august, 1944. Vădit surprins, mi-a spus că a auzit această versiune, dar că el le spune tuturor oaspeților casei memoriale versiunea cu fumatul pentru că așa l-a rugat Puia Rebreanu cu mulți ani în urmă, pentru a nu întina imaginea scriitorului în posteritate (în anii războiului Liviu Rebreanu a fost un cunoscut pentru ideile sale germanofile).

Unii scriitori și-au pregătit singuri intrarea în posteritate. Îmi amintesc de Alexandru Paleologu care vreme de vreo cinci ani și-a pregătit imaginea postumă prin interviuri în care frazele sale deveniseră tot mai sentențioase iar aparițiile tot mai copleșitoare. Îmi amintesc de o întâlnire de-a noastră din perioada în care era foarte bolnav. Din cauza tratamentului foarte dur uitase pur și simplu că trebuie să ne vedem. Am așteptat în fața casei vreo 50 de minute, până s-a ferchezuit și mi-a deschis ușa în ținută de mare senior, cu batista ieșind cochet din buzunarul de la piept al costumului impecabil și cu pipa în mână. M-a îngrozit doar ideea efortului pe care trebuie să îl fi făcut coborând scările din dormitorul aflat la etaj până la salonul de la parter. Știa însă că orice întâlnire putea fi ultima și nu economisea niciun efort pentru ca reputația lui de „ultim boier” să nu fie prin ceva știrbită.

La polul opus „ceremoniei de despărțire” a lui Alexandru Paleologu este cea a lui Jean-Paul Sartre. Chiar dacă masivul volum al Simonei de Beauvoir se numește chiar așa, *La Cérémonie des Adieux*, relatarea ultimelor zile din viața filosofului este de o cruzime greu de tolerat, iar autoarea a avut parte de reproșuri dintre cele mai dure. Statura personajului care însuflețise mișcările de protest de la sfârșitul anilor șaiszeci nu se potrivea deloc cu imaginea bătrânului care în ultimii ani ai vieții nu reușea să mai ajungă în timp util la toaletă.

În fine, iată și un caz despre care pot depune o mărturie personală: Ștefan Augustin Doinaș. Cu siguranță sunt unul dintre ultimii oameni din afara Spitalului Fundeni care l-au văzut în viață. În seara zilei de 24 mai 2002 l-am vizitat la spital pentru a-i înmâna premiul I.I.C. Brătianu, cu care fusese distins de PNL, în aceeași zi. Era într-o seară de vineri. Fusese operat la gât la începutul săptămânii și se afla la reanimare. Am intrat în salon, era întins pe spate, avea corpul plin de perfuzii, dar era perfect conștient. Mi-a spus că nu ar fi vrut să-l văd în starea în care se află, că este foarte onorat pentru premiu, că îmi mulțumește că am venit și că, imediat ce va părăsi spitalul, va veni la PNL să le mulțumească tuturor pentru onoarea pe care i-au făcut-o. Am plecat pe la ora 18.30, însoțit de o asistentă care mi-a spus că totul a decurs perfect și că recuperarea merge excelent, dar că el este cam agitat pentru că așa sunt bărbații, mai ales dacă nu sunt obișnuiți cu spitalul. Am plecat pe deplin liniștit, absolut nimic din întâlnirea cu poetul nu sugera un sfârșit iminent. Ajuns acasă l-am sunat pe Nicolae Manolescu să îi dau veștile minunate. A doua zi dimineață m-am dus la Târgul de carte Bookfest care se ținea la Teatrul Național. La un moment dat îl zăresc pe Nicolae Manolescu, care îmi făcea un semn cu mâna. Ajuns la el, m-a întrebat dacă am auzit că a murit Doinaș. Nu mi-a venit să cred, l-am întrebat de unde știe și mi-a răspuns că l-a sunat doctorul Irinel Popescu, cel care îl operase. Fusese operat la gât, dar a murit în urma unui infarct. Totul se întâmplase la doar 2-3 ore după ce părăsisem spitalulul promițându-ne o grabnică revedere.

Dincolo de legende și strategii de imagine, viața are cursul ei inexorabil. Iar legendele care circulă de cele mai multe ori în legătură cu morțile marilor noștri contemporani nu sunt, în cele mai multe dintre cazuri, decât un ecou a ceea ce noi, ca public, așteptăm să auzim! Adică o ultimă strategie de marketing!

C.D. ZELETIN

Tudorel URIAN

La ape minerale (1)

Miraculoasa calitate vinecătoare a izvoarelor cu apă minerală din Olăneștii Vâlcii a atras, încă dinaintea primei conflagrații mondiale, atenția persoanelor cu stare dar și a oamenilor politici ai vremii, care și-au ridicat aici cochete vile îngropate în verdeață. Să-ți faci vacanțele „la băi” a devenit cu timpul o modă, un moft, o obligație socială. Deși mai săracă în amenajări balneare și

hoteliere decât Călimănești și Govora, cumetrele din zonă, stațiunea și-a păstrat cu trecerea vremii șarmul discret și popularitatea. Nu e de mirare că odată statornicită „puterea populară”, noua protipendadă a preluat, pe lângă alte răsfațuri și aere burgheze, și dichisul petrecerii vacanțelor „la ape”.
Din câte știu, prima personalitate adusă în vârful ierarhiei de valul revoluției care și-a îndreptat atenția spre apele tămăduitoare din valea Olăneștilor a fost Iustinian Marina, „patriarhul roșu”, cum a fost numit de gurile clevețitoare. Părintele Marina, vâlcean de fel, care fusese până la intrarea în cinul monahal preot și paroh la Sf. Gheorghe, biserică din centrul Râmnicului, lângă hală, și profesor, apoi director al seminarului din imediata proximitate a Episcopiei, cunoștea prea bine locurile ca să nu aleagă Olăneștii pentru tratarea niscai belelelor trupești de care pătinea. El a chitit să tragă la o vilă construită în forma unui turn înalt, din piatră, oarecum ciudată în comparație cu celelalte vile din localitate concepute în tradiție oltenescă, vilă retrasă față de aleea ce duce la izvorul 24, ascunsă într-un desiș de brazi. Localnicii au numit-o „vila lui Marina” și adăpostea cu câțiva ani în urmă un bar, dacă între timp nu a căpătat o altă destinație.

Prietenia apropiată dintre Iustinian Marina și Gheorghiu-Dej e binecunoscută. Ea decurgea nu numai din rațiunile politice ale unei coabitări între Biserică și statul comunist ateu, cu foloase inegale dar reale de ambele părți ale binomului, dar și din faptul că viitorul dictator fusese adăpostit, după evadarea, în august '44, din lagărul de la Târgu-Jiu, în casele parohiale de lângă hale. Vertiginoasa ascensiune arhierescă a preotului de la Sf. Gheorghe (ajuns în numai trei ani, din simplu preot, patriarh al României!) e rezultatul neîndoiebnic al recunoștinței purtate de Gheorghiu-Dej tuturor celor ce i-au netezit accesul spre vârful ierarhiei purpurii.

La îndemnul sau sugestia Patriarhului, Gheorghiu-Dej a ales refugiul Olăneștilor pentru petrecerea vacanțelor și îngrijirea sănătății. Vila pe care a preferat-o, cu parter, etaj, opt camere și largi terase spre pădure, construită imediat după încheierea primului război, nu era printre cele mai arătoase ale stațiunii dar beneficia de liniște și izolare ideale. Personalul îi aducea la vilă apă minerală direct de la izvoare. Se înțelege de la sine câte batalioane de securitate foșgăiau prin stațiune și în desișurile limitrofe vilei în timpul înaltului sejur al dictatorului. Am vizitat discreta reședință de partid la multă vreme după dispariția lui Dej, când vila intrase sub administrația sindicatelor. Purta un nume floral – vila bujorului sau orhideelor sau panseluței. Femeia care m-a însoțit prin camerele locuite odinioară de secretarul general exhiba aceeași venerație și reverență ca a tovarășitelor cu părul blond și ochi albaștri ce m-au condus prin casele memoriale ale lui Dostoevski sau Pușkin din Leningradul anilor optzeci. Uitați, spunea femeia, acesta e locșorul în care a dormit *tovarășul*, și îmi arăta cu vocea gătuțită de emoție un pat imens, cu baldachin, tăblii și rame din lemn de abanos, care ar fi putut adăposti nu unul, ci patru dictatori.

Conform unor cutume foarte vechi, conducătorii ce rămân mult timp la cârmă își sporesc cu vremea pofta de confort, prind gustul pentru lux, pentru construcții grandioase, cultivă stilul, au idei. Așa se face că Gheorghiu-Dej, urmând unor îndemnuri afective legate de județul Vâlcea, dar și dorind să lase trăitorilor din partea locului un sanctuar al sănătății și odihnei binemeritate, a ordonat edificarea unui sanatoriu balnear în Olănești, care ar urma să fie cea mai spațioasă și modernă instituție de gen din țară. S-a ales pentru acest proiect monumental un spațiu de câteva hectare, situat pe un platou înalt, la marginea orașului, ferit de ochii curioși ai vulgului și protejat de uelmirile infame ale dușmanilor poporului: ne aflăm în

primii ani ai colectivizării, când lupta de clasă atinsese cote maxime.

Lucrările la sanatoriu au durat aproape patru ani (1951-1954) și proiectanții n-au făcut economii în ce privește calitatea materialelor, în bună parte importate din străinătate. Construcția avea un corp central și două aripi laterale. Conform deprinderilor democrației populare, prima din cele două aripi, formată din patru apartamente de un lux exorbitant, fusese destinată exclusiv sejurului înaltei conduceri de partid iar cea de-a doua frunzașilor în întrecerea socialistă, ilegaliștilor și activiștilor mărunți de la județe sau din aparatul Comitetului Central. Plevușca, talpa țării, se curarisea, ca toată obștea, prin intermediul Uniunii Generale a Sindicatelor, care-i repartiza pe nevoiași în vilele confiscate abuziv de la proprietarii lor legali. Mulți ani după edificare, sanatoriul, botezat simbolic „1Mai”, a fost o citadelă inexpugnabilă, bine păzită de armata cu petlițe albastre, în care nu aveau acces decât persoane cu legitimație specială. Locuitorii Olăneștilor nu auzeau, decât prin șoapte strecurate pe furiș, ce se petrece în incinta în care intrau mașini străine și camioane cu șoferi în uniformă militară. Un incitant mister plutea asupra vastei întinderi îngrădite destinate tămăduirii suferințelor trupești.

Când am pătruns întâia oară în cetatea sanatorială, beneficiind de sprijinul unui coleg de școală de la Liceul „Lahovary” ce parvenise în conducerea superioară a forurilor sanitare, înaltul ctitor al edificiului trecuse de câțiva ani în lumea celor drepți. N-am știință dacă își petrecuse vreo vacanță în zămisirea sa edilitară. Probabil, da. Impresia pe care mi-a făcut-o societatea în care nimerisem a fost copleșitoare. Intrasem într-o congregație ce folosea limbajul ședințelor cu care eram hrăniți de atâția ani încoace. Știam din proprie experiență că pacienții stabilimentelor spitalicești și sanatoriale își consumă timpul, de regulă, împărțându-și cunoștințele farmaceutice și medicale sau descriind cu voluptate istoria maladiilor de care pătimesc, simptomele și medicația primită, fac observații critice asupra acesteia din urmă, recomandă medici excepționali sau, dimpotrivă, îi acoperă de blasfemie pe alții, oferă cu dărnicie sfaturi referitoare la tratamente tradiționale. Nimic din toate acestea la sanatoriul „1Mai”. Mi-a trebuit o vreme până să mă familiarizez cu gândul că intrasem într-un stabiliment cu totul special, în care pacienții pun mai presus de sănătate partidul, pacea mondială, victoria proletariatului asupra claselor exploatare și dragostea pentru conducătorii clasei muncitoare. Pe oriunde mă aflam – în holul somptuos cu scări de marmură și candelabre *Belle Epoque*, pe coridoare, în sala de gimnastică sau la cantină, unde mâncam la mese de câte patru locuri, la coadă la distribuirea apei minerale zilnice – peste tot se discuta despre realizări în câmpul muncii, despre chiaburi căinoși ce sabotau înscrierea în colectivă, despre „Cântarea României” sau vizita în China a unei delegații de partid și guvernamentale.

Fără îndoială că sanatoriul balnear era în epoca aceea cel mai modern și mai dotat din toată țara. Pensionarii beneficiau de tratament cu ape minerale aduse de la izvoare în recipiente speciale, de fizio și galvanoterapie, de o sală de gimnastică deservită de personal calificat. De-a dreptul emoționante erau respectul și atenția maternală cu care personalul (feminin în exclusivitate) se purta cu pacienții, lucru de mirare, rar întâlnit prin instituțiile spitalicești „civile”. În urma miraculosului sejur la sanatoriul olăneștean era exclus să nu te simți mai împlinit, mai responsabil, mai puternic.

Administrația sanatoriului nu neglija să le asigure pensionarilor și o varietate de mijloace de divertisment, punându-le la dispoziție o sală pentru jocuri (șah, remi, table), o alta pentru biliard cu mese noi, strălucitoare, o bibliotecă bogată în literatură română și sovietică, bineînțeles, și un salon de muzică unde se ascultau la cască piese de Musorgski, Borodin și Rimski-Korsakov. În sala de proiecții rulau de patru ori pe săptămână filme americane bine selecționate tematic și ideologic, la prețul de un leu biletul. Ilegalității și eroii muncii socialiste beneficiau, pe bază de legitimație, de gratuitate.

Constantin MATEESCU

Poezii

Reflexii

căutătorul de aur a obosit

lângă focul de noapte câteva
șopârle străvezii
străluceau în lumina lunii

în ochiul lor rece

jarul avea forma lumânărilor pălpăitoare

Ape

naufragiatul se află în mijlocul apelor, însetat

*

Dumnezeu a scăpat solnița din grabă să-l prindă în palme

*

vuietul mării -

spaima că nu-i ajunge sarea la cină

Crainicul

cineva din adâncul pădurii
strigă ordinea la difuzor

speriate,
păsările s-au împrăștiat,

ca niște picături fierbinți căzute
pe asfaltul înghețat de iarnă

Frunzele

văd ochii destinului privind-mă
de după gratii

e târziu, s-au întâmplat atâtea -
nimic nu este sigur,
toți suntem la fel

gratiile cresc din pământ ca niște liane,
au frunze

Regală

pentru coroana pomului
lucrătura subterană este secretul

sau cine știe,
că și acolo este o încrengătură...

Țac-pac

azi tot rromul are mobil
cel care are mai multe este deja cerșetor
în Franța și apare la Guignol

s-a dus și fluieratul locomotivei
nu mai este mirosul de cărbune încins,
nici aburi ca niște mustăți albe,
nici scaune de lemn în vagoane,
nici "e pericoloso sporgersi",
nici fitilul de pânză să ridici geamul
ca să dispară mirosul de slănină cu ceapă.

unde-i vinarsul care să-mi dregă ceaiul duminică
dimineața?

afară țărăie greierul și eu adorm
pe țac-nitul mitralierei din filmul cu fețe vopsite în negru

îl visez pe jean marais
gâfâind pe scări întortocheate cu sabia-n mână -
țac-pac - țac-pac...

Ancestrală

când scoți capul pe fereastră
privește bine, înregistrează totul rapid

pentru că s-ar putea să fie ultima privire,

documentul bazal,
singurul care va supraviețui lumii

Virgil Todeasă

Scriitori și teme

Un prozator și o prozatoare

Femeia înainte și după 30 de ani

Deși e o temă veche la ordinea zilei, n-am să mai spun altceva despre scriitura feminină decât că acele particularități considerate definitorii (lirism, visare, sentimentalitate, mister, instinctualitate, finețuri psihologice etc.) sunt adesea și ale unor autori

masculini din cărțile de evidență sau de vizită. Axiologia nu se consideră în funcție de genul semnatarilor, nici valoarea, să zicem, a lui George Sand, Ticu Arhip sau a Doamnei T. E drept că anumite semnalmente așa-zis feminine se găsesc mai mult într-o parte decât în cealaltă, care se vrea de natură identitară. A nu se confunda această identitate cu predominanța personajelor la unii scriitori-scriitoare. Unii scriitori își vor catifele vocea, multe scriitoare o vor îngroșa. Aceste intersecții complementare interesează esteticul, nici într-un caz punctul de vedere biologic.

În proza Doinei Popa prevalează anumite „feminarii”, chiar cât privește prezența eroinelor, ca să nu mai vorbim de tematica prioritară: condiția femeii mature necăsătorite, singurătatea, credința că întemeierea unei familii e răspunderea esențială a vieții. Situația rămâne ambiguă și în cazul de față, de vreme ce această proză tatonează locurile unde se întâlnesc și se despart principiul modern al cerebralității și mai vechea sensibilitate sentimentală. Ba chiar se vede clar cum discursul literar cată să etaleze feminitatea. Nu lipsesc sugestiile autobiografice, fără să ajungă la gradul autoficțiunii fiindcă absentează trăsăturile specifice identității între instanțele narative. În tot cazul, confesiunea emoțională primează. Încă o trimitere la scriitura „feminină”.

Antologia *Pasărea cerului*, apărută de curând în colecția Opera Omnia a editurii Tipo Moldova, conține nuvela titulară, microromanul *Bărbatul de la telefon* și romanul *Porumbelii sălbatici*. E vorba de trei momente/aspecte din evoluția prozatoarei Doina Popa, evoluție care indică de fapt vârste stilistice perceptibile în noi unghiuri de vedere și potrivit cu particularitățile celor trei tipuri de proză. În general spus, scriitoarea se menține aproape la aceeași înălțime a relației dintre tradiție și noutate, distribuția raportului „creație” și „analiză”, interesul cronotopic. Dar culoarea spațio-temporală diferă de la o proză la alta și, cum spun, diferă tentativele de nouă poziționare față de structurile narative. Prezentul acțiunii din roman este al unui an '80 din secolul trecut, în preajma sărbătorilor de iarnă, cu secvențe retro, amintiri din copilărie mai ales și din viața unei familii de muncitori. Acțiunea microromanului se petrece parcă atemporal, dacă n-ar exista puncte de reper recognoscibile în realitatea de lângă noi. La fel, nuvela din 2005 se bizuie pe explorarea psihologiei-limită. Accentul pe observarea stărilor sufletești, transpuse fiziologic și în mișcări exterioare, ar putea fi trecut tot în registrul de unde se revendică notele feminine: „Alina pași fără rost prin cameră, tălpile sale abia atingând scândurile licioase ale parchetului ceruit, gălbui, ivindu-se aproape uman dincolo de marginile covorului. Se știe descumpănită, dezorientată, gândurile sale învălmășite adăncesc și mai mult golul ce o separă de restul lumii, zădărnind încercările ei disperate de a-și trăda singurătatea, mișcă ușor capul de la stânga la dreapta negând cu încăpățănare fără să știe precis ce anume, își frământă mâinile. Dintr-odată își simte subsoriile transpirate, inhalează cutremurându-se de mirosul greoi, neplăcut, acesta e gândul cel necurat, murmură, își saltă peste cap rochia aruncând-o pe speteaza unui scaun și pornește spre baie cu mâinile depărtate de trup, scârbită, răsuște nervoasă robinetul tresărind la zgomotul ce iese de pe țevile goale (...) Se masează cu ciudă, cu violență. Ridică ochii către oglindă își destinde arcul sprâncenelor înlăturând încruntarea. Ce rost are, biată oiță, ce rost mai are? Frigul începe să-i pătrundă în carne contractând porii, privirea îi cade pe săni rotunzi cu sfărcurile mici, vineții...”

Prim-planul prozelor Doinei Popa e ocupat, în ordinea particularităților de gen auctorial, de soarta unor femei care, natural, râvnesc după tandrețe, dragoste și împlinire prin viața de familie. În loc de ritualurile ce sacralizează viața, predomină umbra înfrângerii, a dezamăgirii, singurătății și a morții. Tema rupturii și neputința reîntemeierii devin precumpănitoare în

această perspectivă, uneori până la ieremiadă, alteori până la cinism. Cele mai multe perechi/cupluri se destramă, pentru unii/unele rămân numai dorul de afecțiune și visul la viața domestică, iar pe de altă parte se instalează neputința de concordie, renunțarea și eșuarea definitivă în singurătate și depresie. Sensibila Alina din romanul *Porumbelii sălbatici*, femeie în pragul vârstei de 30 de ani, a trecut prin experiențe tensionate. După trei ani de relații cu doctorul Filip, e abandonată și trăiește pustiită sufletește „searbăda asta de viață”. Lucrează într-un laborator, unde șeful obstructiv („mica teroare”) și „maestru în arta prefăcătoriei” pretinde ca ea să-i pună la dispoziție pentru cartea lui cercetările ei. Când, la un moment dat, refuză să fie exploatată, e transferată într-o secție periferică. Alte traume îi amplifică ratarea.

Dacă mobilul prim ar fi numai căutarea încrâncenată a împlinirii prin familie, romanul s-ar scâlda în apele turburi ale tezei moraliste. Raza problematică și de observare e mai largă, sunt secvențe de realitate și vis realizate de prozatoare cu o mână sigură, prin montaj. Rememorând viața familiei ei, Alina descoperă părțile neguroase, tatăl bețiv, mama lucrătoare la fabrică, copleșită de greutățile casnice. Numai amintirile din copilărie, la țară, alături de bunici, o mai înseninează, situație clișeizată în proza de oriunde, salvată aici de temperarea idilicului. Liricizantă e amintirea turnului de apă și a porumbeilor.

Tablourile de familie, uneori prea stăruitoare, sunt în limitele autenticității. Mai în cadrele dorite, de o naturalețe simplă, e cuplul maestrul Ilie – Margareta. S-ar părea că familia fratelui Alinei e un model de realizare (Victor e sănătos, jovial, soția lui are performanțe sociale, ajunge președinta asociației de femei), până când dragălașa lor fetiță Raluca, slăbiciunea mătușii Alina, se îmbolnăvește și moare. Familia ticălosului șef Mirodan are o istorie tragi-comică. Mai e o lungă și tristă poveste a căsniciei și despărțirii familiei Vlad-Ana, relatată din perspectiva femeii. Secvențele prezent-trecut dau uneori impresia stagnării și monotoniei prin dispersie. Cu un plus de mișcare, tehnica ambiguităților și a contrastelor reușește să armonizeze mersul narațiunii și să dea culoare personajelor. Oblomovistul Alexandru, „sătul de singurătate”, pare atras de Alina, și tendințele de apropiere durează fără tensiuni. Dar autoarea, inspirată, nu preferă soluția facilă a happy-endului.

Antoneta (40 de ani), eroina din *Bărbatul de la telefon*, are o existență mai viforoasă. După primul mare eșec în dragoste, se lasă pradă vieții ușuratică. Amantă a unui vestit arhitect, pare a se redresa, dar primește un telefon de la o voce necunoscută care o convinge să plece împreună cu arhitectul într-un week-end la Brașov, bilete la tren, cameră la hotel, rezervate. Acțiunea se derulează și mai dinamic când narațiunea intră pe traseul intrigii polițiste. În tren, prietenul Antonetei este răpit și ucis. Suspans ca în orice *policier*. Cine e suspectat? Ea și tatăl ei își asumă rol detectivistic. Intuiția (feminină!) o poartă până la Azuga unde, parcă telepatic, se întâlnește cu prima ei pasiune, acum doctorul Doru, programat să se mărturisească. În stagiatură, el a fost constrâns să intre într-o „organizație” ocultă, mafiotă. S-a instalat o acută problemă de conștiință: să-l denunțe sau nu pe fostul și actualul iubit? Finalul rămâne tot în categoria aleatoriului: „Antoneta ascultă sunetul învălmășit al pașilor cu ochii împăienjeniți de lacrimi acide. A naibii viață, își zise, să plătești animalul din tine, să plătești un nenorocit de orgasm cu propria-ți conștiință”.

Frumoasa femeie din nuvela *Pasărea cerului* trăiește drama excluderii din comunitate pentru că are un copil din flori. Pe lângă talentul portretistic, iese din noul la iveală puterea autoarei de a citi și exprima procese de conștiință, acum implicând și psihologia copilului (fără tată). El, băiatul, ar vrea când va mai crește să înalțe în jurul proprietății lor un gard mare, să nu mai pătrundă bărfele și omul acela „urât” care să-i mai facă mamei sale un bastard: „Nu-i păcat de ochii aia albaștri, nu-i păcat de chipul ei care se aseamănă cu înfățișarea unei sfinte dintr-o icoană. De ce să nu aleagă mărățea cerului? N-o să trebuiască decât să ridice privirea”.

Doina Popa are știința vieții și a scrisului. Cel mai nou roman al său *Rugăciune de iertăciune* (titlul e o formulă consfințită), aduce perspectivei estetice și alte atribute „feminine” pe lângă cele mult relevate: o anumită forță a personajului Maria, franchise, hotărâre, curaj de a înfrunta viața și moartea și chiar un anumit spirit de aventură în ezoteric. De văzut în mod special.

Povestiri bizare și „imorale”

Dacă e să forțăm nota și să admitem că, totuși, sunt semne ale așa-zisei scriituri masculine, ele se pot detecta foarte bine în proza lui Constantin Vremuleț, chiar când, de exemplu,

protagonista din romanul său *Profesoara și gardianul* trăiește condiția mai puțin feminină a victimei spațiului concentraționar.

La fel se întâmplă și cu eroinele din cea mai recentă carte de proză *Un domn bătrân, înaripat*. Aici, au și personajele feminine ceva care se atribuie de regulă numai „masculinității”: spiritul de aventură în spațiul public, inițiativa decisă, vigoarea, afectivitatea percutantă, o senzualitate debordantă, activă, fără a friza pornograficul în momentele cele mai intime. Autorul este prea versat scriitor ca să devieze în vulgarități. Cele mai izbutite scene din prozele lui, inclusiv din cea de față, sunt cele cu personaje feminine. Aici, fetele fluide cu trupuri adamice, formidabila Dora („mirosea a femeie, cum mirosea Universul la Facerea Lumii”), erotomana domnișoară Katia, umbra Amaliei Prințescu, doamna Clarisa Oneriu. Pe de altă parte, personajele bărbați au multe particularități puse pe seama celor de sex opus. Cu atât mai puțin personajul principal nu e ceea ce se înțelege prin bărbăție, dimpotrivă. E o fantomă care, ca orice fantomă, se comportă în cele mai capricioase moduri, el leagă și dezleagă. Dar scriitura rămâne, în ansamblu, una de natură prioritar valorică, indiferentă la genul ființei scriitoare. Și, merită spus încă o dată, numai așa interesează din punctul de vedere al unei evaluări artistice.

Autorul le zice „zece povestiri bizare și imorale”, editorul ia de bun începutul formulării și le trece în „Colecția OPERA OMNIA, proză scurtă contemporană”. Povestirile n-au autonomie, sunt părți al unui întreg bineconsolidat. Pe de altă parte, să denunțăm de la început ironia calificării povestirilor de „imorale”. Bizarerie, cât de multă, nu atât ca la Urmuz, fiindcă în *microromanul* acesta se amestecă fundalul realist cu cel fantastic, ca în proza de tip Eliade. Tot aproape se află de sintagma baudelaireană, deși aceasta se referă în primul rând la poezie: „pur și bizar”. Doar și bizarul are cantitatea lui de inefabil... Referințe la operele clasice ale genului se găsesc destule în această carte, de unde ar reieși contextul și diferența scriiturii. Ba chiar sunt și parodieri subtile ale poncifelor, în spirit postmodernist, cu voie sau fără voie. Pe nesimțite, cu o parșivă naturalețe, apar derivatele bizarului și grotescului, straniu, disonanțele, misteriosul.

Personajul central, bătrânul Teofil Prințescu e o nălucă omniprezentă și vizibilă, pentru ca să „dispară” din realitatea care nici ea nu-i reală decât prin unele semne din realitatea cea mai vie. Nu va fi de mirare când într-un spațiu ilocig și timp arbitrar, cu personaje eterice, obiecte absurde, sunt invocate *realii* de felul București, Galați, Ploiești, Chișinău, Bălți, Prutul, str. Edgar Quinet, Piața Unirii, Banca Religioșilor, Aula Universității din Galați, Byron, Cutuzov, Lenin, Kennedy, Goga, Benvenuto Celini, Obama etc.

Capitolele sunt compuse în felul romanului iluminist englez (nu numai) și al narațiunii istorice sadoveniene (nu numai): „Din cea dintâi povestire aflăm împrejurările primei întâlniri cu bătrânul domn, pășind fragil printre crucile din cimitir, precum și despre incendiul, într-o noapte a Învierii, într-o biserică medievală, când Dumnezeu a pus la îndoială credința oamenilor în El și în Legile Sale”. „Fragil, mic de statură, foarte slab, aproape transparent, fără dimensiuni, mai mult abur”, de fapt plutește, iar uneori se infiltrează sfios și pedestru. Deși se strecoară pe neașteptate în toate întâmplările, nu-i cunoscut decât ca soț al celebrei defuncte Amalia Prințescu, ea fără puteri de „apariție”. Anonimul domn bătrân determină întâmplări reale care numaidecât se transformă în situații insolite. Faptele unui personaj, Caraian, echivoc, de bună seamă, depind mereu de „întâlnirea” cu domnul „înaripat”. Se cunosc de pe vremea când Caraian era elev participant la Olimpiada de matematică de la Moscova. Atunci, în hotelul Ukraina („o pâlălaie de clădiri de tipul Casei Scânteii”), printre străinii din vest, constată puterea mirifică a dolarului. Vizitează expoziția internațională cu cele mai renumite tezaure ale lumii. Tot atunci e dat pe mâna „domnișoarei Katia” de la cabaret, care îl inițiază sexual cu plata ceasului fără limbi al bătrânului, făcut în 1886 la Viena. („Cu ajutorul lui, bătrânul reușise să depășească ușor complexul scurgerii timpului”).

Realismului fantastic i se alătură scene grotești-macabre ce sporesc senzaționalul de tip poesc-hoffmanesc. Despre o întâmplare cu un criminal care apare spășit la locul faptei sale să asiste la reconstituirea crimei și la propria asasinare, autorul mereu autoreferențial notează. „Este o desfășurare ilocigă a evenimentelor, ceva încălcit, din care nici autorul nu poate ieși... De fapt este o dilemă fără soluție, un viciu al cercului”. Cerc care se încheie cu ultimul capitol-povestire. S-a înțeles că, de fapt, Constantin Vremuleț este un ingenuos bine calculat, stăpân pe fantezia lui enormă și pe tehnicile narative și teatrale. Da, și teatrale.

Constantin TRANDAFIR

Jurnal din anii '90 (III)

„Ce este medicina?”

Ca tată de absolvent și reporter adhoc, am asistat la cursul final de la Facultatea de Stomatologie și Farmacie din Iași, ocazie de a-mi reactualiza vechi emoții intelectuale, aproape uitate, și de a observa

câteva din reacțiile caracteristice ale unei promoții marcate – cum s-a spus – de situația post-revoluționară, de confuzie a valorilor și criză morală, și, în ultimul moment, de incertitudinea aflării unui post. Nu era loc însă, mi-am dat imediat seama, pentru reflecții pesimiste. În pofida tuturor îngrijorărilor (examele nu s-au terminat), atmosfera era de o solemnitate veselă: un mare amfiteatru plin pînă în ultimele bănci (nu numai cu studenți, ci și cu rude, venite, unele, din Grecia, Israel, Iordania etc.), tabla pe care au fost scrise două strofe din celebrul poem „If” (Dacă) de Rudyard Kipling, despre ce trebuie făcut pentru a te putea considera *Om*, și titlul prelegerii festive la care cineva mai migălea rotunjindu-i și întărinduri literale: „Ce este medicina?”, ghirlande, flori, baloane colorate. Ca de obicei și pretutindeni, s-a întîrziat. Căldură, agitație, rumoare, zîmbete, impresie de foyer internațional (frază în românește, grecește, engleză, arabă), mulțime de flash-uri ale aparatelor de fotografiat, cinci-șase cameramani și nu știu cîți inși cu reportofoanele gata pregătite, pe scurt o atmosferă de studio, care, ulterior, m-a cam iritat. Au apărut, în sfîrșit, cadrele didactice ce vor forma prezidiul: prof. dr. Mircea Rusu, prof. dr. Radu Vataman, prof. dr. Gheorghe Timoșca, prof. dr. Valentina Dorobăț, prof. dr. Vasile Burlui (decanul facultății) și conf. dr. Dan Cogălniceanu (prodecan), cărora dra Alina-Oana Scutaru, șefa promoției, un pic excedată de importanța evenimentului, le-a cerut, pe rînd, „cuvinte de îndrumare și amintiri”. Din mărturiile lor, am aflat că facultatea a împlinit 30 de ani (prima promoție e din 1965), că aci „cadre de vîrf” predau „cele mai înaintate forme de învățămînt stomatologic”, că o parte din lucrări „sînt citate pe plan mondial”. „Ceea ce ne-a lipsit a fost doar aparatul modernă, sofisticată – a spus, pe deplin convins, profesorul Timoșca –, astfel că unele din cercetări nu au putut fi aplicate”. D-sa a povestit întîmplarea cu cei doi americani care, după ce au conferențiat despre lucruri credute de ei noi, au descoperit, răsfoind un curs elaborat în facultate, că ele erau demult și foarte bine cunoscute.

După aceste date, menite să le întărească absolvenților sentimentul de apartenență la *alma mater ieșeană* și după alocuțiunile (unele ample, de o amabilitate îndelung studiată, ca aceea a dr. Laios din Grecia, care a luat lucrurile de departe, amintind și de Eterie; altele succinte, la obiect, ca aceea a trei Mansour Eihab), s-a trecut la mult-asteptatul „curs festiv”. Onoarea de a-l ține i-a revenit dnei Valentina Dorobăț, cel mai tînăr profesor al facultății, aleasă, prin vot secret, de studenți, „decan de promoție” (atît pentru calitățile sale didactice, cit și pentru perfecta sa onestitate). Tema asupra căreia s-a oprit, „Ce este medicina?”, are, desigur, într-o lecție finală, un nume schepsis, căci îi îndeamnă la reflecție matură asupra profesiei pe cei care urmează foarte curînd s-o ilustreze.

Dna Valentina Dorobăț a vorbit despre medicină ca despre „o mare idee a omenirii, un tot despre care cele mai luminate minți au dialogat în fiecare epocă”. Termenul de *doctor*, corespunzător titlului pe care universitățile occidentale îl acordau, încă din Evul Mediu, celor mai eminenți teologi, medici și juriști, avea, la origine, – a relevat conferențiară –, sensul de persoană doctă, competentă, capabilă să-i învețe pe alții. De asemenea, termenul de *physician*, prin care englezii îl numesc și astăzi pe medic, derivă din cel de *physic*, care înseamnă, deopotrivă, medicină și medicament, respectiv remediu și știința remediului. „Medicina nu poate fi, așadar, slujită decît de oameni care îndeplinesc anumite condiții profesionale, intelectuale și morale”. Dna Valentina Dorobăț a ilustrat aceste exigențe cu numeroase citate extrase din Ecclesiast, Hipocrate, Platon, Aristotel, Rabelais, Montaigne, Bacon, Descartes pînă la James, Huxley, Freud și unii contemporani. Întrebările pe care marii medici (Harvey, Bichat, Claude Bernard ș.a.) și cei ce au meditat sistematic asupra rosturilor medicinei au fost însă, de-a lungul timpurilor, în mare, aceleași: „Ce fel de artă este medicina? În ce măsură trebuie să-i permită doctorul naturii să-și urmeze cursul? Cu ce rețineri trebuie să aplice medicul regulile generale la cazurile particulare? Oare sănătatea este mai bine servită de practicianul generalist, care tratează întregul, sau de specialistul care tratează doar un organ? În ce măsură relația pacient-medic este în sine un factor ce potențează eficiența artei lui în toate celelalte privințe? În ce măsură *mintea* și *trupul* interacționează în producerea și tratamentul bolii?” „Concepția despre boală este determinată – a subliniat dna «decan de promoție» – de concepția asupra sănătății, într-o epocă sau alta. (...) S-au făcut progrese imense

ZIGZAGURI

în ceea ce privește clasificarea bolilor și descoperirea cauzelor lor specifice. În schimb, nu s-a dat răspuns – sau răspunsul e doar parțial, nesatisfăcător – la întrebarea generală «Ce este boala?», dincolo de cauze și simptome. Ipoteza umorală pe care Hipocrate și Galen o împart cu Platon și Aristotel a suferit mari transformări prin achizițiile din domeniul fiziologiei, endocrinologiei, neurofiziologiei, imunologiei. Dincolo de variațiile terminologice ale explicațiilor, există, totuși, o constantă și în răspunsurile pe această temă: concepția despre sănătate ca echilibru și despre boală ca dezechilibru”. „În sfîrșit – s-a întrebat dna Valentina Dorobăț în încheierea prelegerii sale –, care e relația dintre sănătate și fericire?”. Au fost reamintite și la acest capitol răspunsuri celebre, pentru a ajunge la opinia că „teoria fericirii ca sănătate mentală ori pace spirituală poate fi o altă cale de a vedea suficiența în sine a fericirii, o stare în care toată lupta se anihilează pentru că dorințele sînt îndeplinite”. Absolut firească în acest context, urarea ca „sănătatea și fericirea” să-i însoțească pe absolvenți în tot ce vor întreprinde ca „medici și oameni” a produs, se înțelege, o puternică vibrație în sufletele lor. Și, bineînțeles, lungi aplauze.

Fascinația Rusiei

Am citit cu o încintare pe care nu credeam că mai pot s-o am *Povestirile despre bunul Dumnezeu* de Rilke, în traducerea lui Mircea Ivănescu. E mai puțin o carte religioasă, cum s-ar părea după titlu, cit una a miracolelor și metamorfozelor, în care sînt folosite liber legende biblice și folclorice sau imagini din călătoriile autorului în Rusia și Italia. Mai mult decît subiectele narațiunilor, m-a atras „metatextul”, adică acele pasaje în care Rilke își expune pedagogia. El e adeptul educației prin povești, fără de care oamenii devin tot mai proști și mai plictisitori. În esență, cartea sa e un omagiu adus credulității, sincerității și imaginației. „Copiii și din cînd în cînd oamenii aceia care pictează, scriu povești, clădesc” sînt singurii – privilegiu enorm! – care îi pot spune lui Dumnezeu cum este omul. *Povestirile* sînt, totodată, o invitație de a descoperi extraordinarul în formele banale ale existenței sau, altfel zis, de a recunoaște sacral în profan. „A fost o vreme cînd oamenii îl îngropau pe Dumnezeu în cer”. Acum însă, în vremea *Povestirilor*, – ne asigură autorul –, El e foarte aproape: „oricare lucru poate fi bunul Dumnezeu”.

Surpriza acestei cărți este marea admirație a lui Rilke pentru Rusia, – o Rusie convențională, țară care se „încetinează cu Dumnezeu”, a iconarilor și cîntăreților de biline (bylina), singurul loc în care se păstrează evlavia, ceremonialul. Prin contrast „lucrurile în Europa (i se par) moarte”. Ediția citată a *Povestirilor* nu are nici prefață nici postfață, deși ori una ori alta ar fi fost necesară, căci, pentru a rămîne la aspectul remarcat mai sus, sînt puțini, cred, cititorii care au o idee despre „experiența rusă” a poetului. Rilke a făcut (aprecierea îi aparține) „două mari călătorii” în Rusia: prima din aprilie pînă în iunie 1899; a doua din mai pînă în august 1900. A vizitat Moscova, Sankt-Petersburg, Tula, Kiev, Nijni-Novgorod, Harkov, Samara, Kazan, Iaroslav; i-a cunoscut pe pictorii Leonid Pasternak (tatăl lui Boris) și Ilia Repin; a fost primit de Lev Tolstoi (o dată la Moscova, o dată la Iasnaia Poliana); a asistat la sărbători religioase; a locuit într-o izbă; a purtat (chiar și după întoarcerea acasă) rubașcă și cizme căzăcești etc. În ambele călătorii, Rilke a avut-o alături pe Lou Andreas-Salomé, femeie intrată în biografia a trei bărbați celebri, de care era îndrăgostit. „Experiența rusă – observa recent Claude-Nicolas Grimbart („Magazine littéraire”, mars 1993) – s-a dublat la el de o intensă activitate intelectuală”. I-a citit pe scriitorii ruși, s-a informat asupra istoriei și culturii ruse, a tradus din rusă în germană și a compus în limba lui Pușkin cîteva poeme pentru Lou. Entuziasmul său pentru Rusia (locul unde „a simțit ce este o patrie”, unde „fiecare oră se scurge mai aproape de eternitate”) a mers pînă acolo, încît, în 1902, a făcut demersuri pentru a se stabili la Moscova. Însă – observă același autor – el „niciodată n-a scris nimic definitiv despre (acest) subiect pe care nu-l schița decît într-o manieră foarte dispersată în declarațiile sale intime”. „În 1925 încă (deci cu un an înaintea morții), la Paris, Rilke visa să scrie povestea călătoriilor sale”. N-a făcut-o, fapt destul de ciudat, căruia nu știu dacă i s-a găsit explicația cea mai convingătoare.

Semne

Captivați de explicațiile tehnice ale războiului din Golf, acordăm puțină atenție sau, nu o dată, ignorăm rădăcinile lui istorice, mentalitatea și psihologia celui care l-a provocat. Chiar în istoria contemporană, nu e prima dată cînd Irakul atentează la suveranitatea Kuweitului. A mai făcut-o în 1962, la numai un an după ce acesta își declarase independența și – ironie – o spun revistele franțuzești pe care le țîn alături – atunci statele occidentale păreau de acord cu eventualitatea unei asemenea acțiuni. Unul din argumente era acela că, la sfîrșitul secolului al XIX-lea, emirul Kuweitului se subordona guvernatorului otoman al provinciei irakiene Bassorah (Basra). Evident cum observa la acea dată un diplomat, prin anexarea „micii fortărețe” (Kuweit, în traducere, asta înseamnă), Bagdadul ar fi devenit capitala unei mari puteri, nu doar primul oraș din Mesopotamia. Azi, tentația e și mai mare, căci, mic pe hartă, Kuweitul, cu cele peste o sută de miliarde de dolari ale sale plasate în străinătate, e prima putere financiară a lumii. Dacă l-ar stăpîni, Irakul ar

avea nu numai rîvnita deschidere în Golf, pentru care a purtat opt ani de război cu Iranul, ci și peste 50 la sută din sursele mondiale de petrol. S-au făcut în ultima vreme, mai ales de către „arabizanți”, comparații între situația Kuweitului și a principatului Monaco (inclus în teritoriul francez) sau a Libanului (ocupat de sirieni). Mult mai justă pare însă analogia, datorată unui istoric, între anexarea Kuweitului și Anschluss, preludele la alte cuceriri, și între Saddam Hussein și Hitler, cu diferența că primul e mult mai viclan. În pofida aparentelor sale slăbiciuni deduse din contrazicerile verbale, dictatorul de la Bagdad n-a reculat nici o clipă de la punerea în aplicare a planurilor sale. De un „cinism fără limite”, el a încercat, și în parte a reușit, să modifice aprecierile opiniei publice asupra mizei conflictului. Înaintea rațiunilor strategice și economice sînt puse acum problemele de natură religioasă. Susținător pînă mai ieri al „panarabismului laic”, dedus din filosofia baasistă, Saddam Hussein propovăduiește azi „panarabismului profetic”. În „delirul său frenetic”, el se visează „noul calif al Bagdadului”, menit să restaureze gloria imperiului abasid, „cea mai durabilă și mai strălucită construcție imperială arabo-islamică edificată vreodată”, și unificatorul religios al arabilor și musulmanilor, al cărui număr este de peste un miliard. Deși n-are nici o „legitimare teologică”, precum Khomeiny, care era preot, flutură ideea *jihadului*, „războiul sfînt” pentru eliberarea Mekka și Medinei, invadate de trupele „marelui Satan” american și a Ierusalimului, ocupat de Israel. Decăzuți de șapte secole din mărirea lor, arabii par fascinați de statura de *Rad's* a lui Saddam Hussein, al cărui mesaj saturat de simboluri religioase îl receptează fără rezerve. Conducătorului de la Bagdad i s-a confecționat de propaganda irakiană o genealogie fabuloasă, ce urcă pînă la Profet. De la declanșarea ostilităților, se reamintește insistent că prenumele său înseamnă „cel care bate, care lovește puternic”, că e născut în Takrit, leagănul vestitului Saladin, sultan kurdo-arab din veacul al XII-lea, care a recucerit Ierusalimul din mîinile francezilor. Încrăzător în destinul său excepțional, Saddam Hussein sfidează o lume care parcă începe să se impace cu ideea sfîrșitului ei.

„Bilețelele alimentare”

O „literatură” exclusiv feminină o reprezintă „bilețelele alimentare”, cu instrucțiuni, bezele și urări de „poftă bună!”, pe care femeia modernă, cu serviciu, le lasă pe colțul mesei din bucătărie tovarășului ei de viață, mai ales dacă acesta e uituc sau nepriceput. Unele sînt extrem de concise, directe: „Ai supă, carne fiartă, struguri”. Sau: „Musacaua este în cuptor. Salata nu are oțet”. Sau: „Dacă nu-ți ajunge borșul lăsat, mai este în oala din frigider. Friptura e în crăticioara de pe masă”. În schimb, fără a ieși din tipic, altele sînt ceva mai dezvoltate și mai insistente, cuprinzînd și o frază ușor muștrătoare, atît cit să nu-ți taie apetitul: „Te-am așteptat pînă la ora 16.45, dar tu, ca de obicei, întîrzi. Unde-mi stai, oare, vinerea, în zi scurtă? Dejunul e de post: iahnioară (diminutivă o să-ți placă) de fasole, vărzucă, merișoare”. Ca orice bărbat căsătorit, am avut și eu privilegiul (pe care un celibatar nu-l cunoaște) să primesc asemenea „corespondențe”. La început mă cam amuzau, ca și scenele domestice din carpetele cu care sînt ornate unele sufragerii. Cu timpul însă am fost (și sînt) tentat să le iau în serios și să le dau o altă apreciere. Altfel spus, caracterul lor sentimental a trecut înaintea celui practic. Nu trebuie decît puțină imaginație ca dincolo de o frază îngrijorată ca „Vezi să nu te frigă, cînd scoți tava!” să simți adierea unui poem, dovada unei comunicări în senzații, a faptului că cineva poate să sufere, chiar anticipat, pentru tine. Și asta nu-i singura interpretare ce i se poate da.

Previziunile „Jegosului”

La emisiunea „Dintre sute de ziare” (Tele 7 abc, 30 decembrie 1999), un profesor, Virgil Hîncu, directorul Laboratorului de seismologie al Universității din California (!), a prezis un cutremur cu magnitudinea de 7-7,2, în ziua de 15 ianuarie. Ascultîndu-l (cutremurele sînt unul din subiectele care mă înfioară), am avut impresia că și-l dorește, pentru a-și verifica musai teoria, la care – spunea – lucrează de peste 20 de ani. Faptul că aducea o veste proastă, că făcea spume la comisura buzelor, că era încălțat cu adidași mi l-a făcut antipatic. Dimineată, printre primele vorbe, Ani mi-a spus: „era cam jegos tipul de aseară!”, ceea ce voia să însemne că n-ar trebui luat în serios. El a venit însă cu un mesaj optimist pe termen lung: dacă teoria lui e valabilă, atunci acesta va fi ultimul cutremur necontrolat. Supraviețuitorii nu vor mai suferi de pe urma celorlalte, întrucît vor fi preveniți. „Jegosul” are reputația de a fi anticipat cu exactitate producerea cutremurului din august în Turcia, dar n-a fost ascultat. Ce rost a avut – mă întreb – emisiunea? Presupun că s-a vrut liniștitoare pentru durata Sărbătorilor, pe care totuși le-a otrăvit, căci numai liniștit nu poate fi cineva după ce a auzit ce ne așteaptă! Azi, cel puțin cinci persoane m-au provocat la discuții pe tema cutremurului.

Constantin CĂLIN

Crimă fără pedeapsă

Fragment de roman

O bătaie în ușa îl întrerupsese din rumoarea interioară a gândurilor, atât de plăcută de altfel, și capul doamnei Rus se intercală în despicătură fără să-i mai aștepte răspunsul, ca să se arate salutându-l cu un ton indiferent, aproape ostil, îmblânzit în aparență de politețea cam rigidă a obișnuitei invitații la cină, în

bucătărie.

Același aer îmbăcsit de încăpere în care se face mâncare într-un spațiu redus și închis, cu plita de fontă acum rece, mâncarea fiind încălzită pe un reșou, cu sârmele înroșite la vedere. Se așează pe scaunul rezervat pentru el, iar stăpâna bucătăriei și, după cum se părea, a casei întregi, îi puse în farfurie o omletă cu slănină friptă și alături o ceapă despicată în două, din care îl invită să se servească, tăindu-și cu un cuțit de bucătărie câte-o felie.

– Ce faci Mihăiță, cum stai cu lecțiile? se interesă el privindu-l pe băiețelul care înfuleca din propria-i farfurie, concentrat asupra mâncării ce-i aburea sub nas.

– Le-am terminat deja, răspunse copilul și ridicându-și capul îl privi cu niște ochi la fel de albaștri, dar mai vii și mai senini decât ai lui Cionteleu, parcă așteptând și el măcar o privire admirativă, dacă era posibil, alături de câteva cuvinte care să-i remarce performanța și să i-o elogieze.

– Bravo, ești un băiat grozav! îi făcu el pe plac nu numai lui, ci și mamei, care merse la bufetul lipit de perete, aduse o sticlă de vin și-i turnă în pahar.

– Beți, domnu' profesor, că pe frigu' ăsta vă face bine!

Vocea sunase neutru, nici amabil, nici răutăcios, așa că el primi darul și duse paharul la gură, constatând imediat că era același vin prost din comerț de care se ferea pe cât putea, preferând băuturile tari.

– De ce nu bei și dumneata un pahar? se interesă la fel de neutru, cu gândul parcă la cu totul altceva.

– Nu beau decât cu omu' meu, altfel se supără, lăsa ea să-i scape cu un fel de cochetație și el nu se uită să-i vadă fața și ochii, refuzând să ia parte la un joc nevinovat, cum voia să i se arate.

– N-am găsit încă pe niciieri altă gazdă, reveni el la problema serioasă, apăsătoare, pe un ton de scuză. Nu prea au oamenii camere nefolosite...

– Lăsați, domnu' profesor, poate mai la primăvară or fi. Îi mai trecu și lui Ghiță al meu supărarea... (Observase cu uimire, din primele momente ale venirii aici, că moșii foloseau exclusiv perfectul simplu pentru timpul trecut, ca în Oltenia.) Și poate o să-i treacă de tot. Mihăiță, de ce nu mănânci, se răsti ea apoi, temătoare că a spus ceva ce nu trebuia în fața copilului.

Lăsa și el ochii în farfuria proaspăt golită și nu-și dădu seama dacă voise doar să-și ascundă ușurarea sau să mai caute vreo urmă de mâncare. De data asta avusese parte de-o cină ceva mai gustoasă, de obicei fiind servit cu cartofi și friptură grasă de porc, mai mult grăsime decât carne. Cartofii erau prăjiți și ei în untură de porc, așa că se culca mereu cu stomacul încărcat și uneori se întâmpla să aibă senzații de greață persistentă, cu toate că nu-și deșertase încă stomacul pe plapumă, precum măța femeii care-l întrebă acum dacă vrea să-i mai dea un pic de omletă, umplându-i și paharul, din nou.

– Da, mulțumesc, la vin mai merge un pic de mâncare, și o privi cu un fel de mirare pe care Ana Rus o interpretă cum îi conveni ei și-i mai puse în față și un borcan cu castraveți murați, o raritate la ei, oricum ceva cu totul special, ca vinul de altfel, deși erau oameni oarecum înstăriți.

Bău din pahar nu cu deosebită plăcere, vinul era dulceag, dar dădea gust mai bun omletei și pâinii însoțitoare, cam veche deja.

– Nu-mi dau nici acum seama cum de-am uitat de cheie și-am făcut pocinogul acela, se dezvinovăți el din nou, simțind că ar putea fi momentul prielnic pentru a șterge totul cu buretele ca, măcar atât cât urma să mai rămână aici, să se simtă în largul lui, nu în postură de derbedeu sau, mai știi, criminal...

– Lăsați, că se întâmplă! îl liniști ea. Așa e după un pahar, două, în plus.

Se părea că e pace din nou și se ridică mulțumind pentru cină și spuse un noapte bună care trebuia să-l

scutească de prelungirea unei discuții ce nu-l atrăgea, cum nu-l atrăgea nici perspectiva de-a-și împărți patul în noaptea aceea cu femeia care îl anunțase că bărbatul ei e plecat într-o delegație pe undeva destul de departe ca să nu se poată întoarce acasă câteva zile.

În seara următoare, din nou la cină, el aduse vorba de Cionteleu, după ce Ana Rus i se plânse de învățătoria băiatului că e prea aspră și dă note cam mici, dacă nu o mulțumești cu ceva, din când în când. Așa fiind dascălii în general, părinții trebuiau să se dea pe brazdă, și el îi confirmă că unii sunt într-adevăr interesați, dar cei mai mulți nu se uită după așa ceva. Ce băiat bun era directorul, și chiar Cionteleu, spuse el. Severi, dar fără să facă diferențe între copii, după câte știa până acum.

– O, Cionteleu e cam bolnav, îi scăpă femeii.

– Bolnav? N-am observat, se miră.

– Ei, asta nu prea se vede așa, deodată, dar lumea clevetește.

– Da? Ce anume?

– Păi vedeți că nu se însoară, și nici nu e-n vorbă cu nimeni.

– Ei și ce-i cu asta, poate că nu și-a găsit încă pe cineva să-i placă. Doar e tânăr, mai are vreme.

– Domnu' profesor, la noi bărbații se însoară devreme...

– Dar nici directorul nu s-a însurat, observă el.

– Încă nu, dar are pe cineva.

– Poate că și Cionteleu...

Femeia îl privi ciudat și clătină din cap.

– Nu știți dumneavoastră, mai zise ea și schimbă subiectul.

– Am auzit că o să avem iarnă lungă și grea.

De data asta îl servise cu o friptură de pui și țuică la aperitiv. Îi turnă acum vin fără să-l mai întrebe dacă dorește, de parcă așa s-ar fi întâmplat seară de seară, fiind deja un lucru banal.

– Când vine domnul Rus? întrebă el, sperând în sinea lui că acesta e pe undeva pe aproape.

– Nu vine până mâine, nu v-am spus? se miră ea.

– Nu știu, poate-am uitat. Dar care-i problema cu Cionteleu?

– Ei, o să vedeți după ce-o să-l cunoașteți mai bine, se eschivă ea. Se tot vorbește, că gura lumii e slobodă. Dar numai în Răchitele puteți afla câte ceva, acolo de unde se trage el. Vă mai pun un picior de pui?

Totul se limitează în mintea ei la băutura, mâncare și sex, se gândi, cel din urmă fiind și cel în suferință, judecând după comportament și privirile lunecoase. Dar poate fi înlocuit cu mai mult sau mai puțin succes cu povești despre el, practicat de alții, eventual. Așa că atacă subiectul, pe latura pe care-o considera interesantă.

– Am auzit că s-a întâmplat ceva în familia lui, o poveste cu o surioară...

Ana îl privi cu un interes amestecat cu jenă și îngrijorare.

– Vreți să ziceți Letiția? De aia se zice că nu e normală, că ar fi stat toată ziua, dacă era după mintea ei, numai cu el, cu frate-său...

– Și chiar țineau unul la altul, nu?

– Eu știu ce să zic? șovăi ea. Vorbe se-aud destule.

– Ce fel de vorbe? Acum, că-i la pușcărie fiindcă și-a omorât pruncul, poți zice într-adevăr că-i nebună. Dar înainte? Poate c-a fost o fată cuminte, la locul ei...

– Păi da, cuminte, când era vorba de străini, scăpă atunci femeia.

– Și altfel nu?

– Ei, vorbe! Cine le ia în seamă?

Părea că se înveselise, sau cel puțin arăta o anume însuflețire și-l privi deschis, hotărât, iar vocea îi era acum mai puțin stridentă, cu un timbru acordat umorilor ei adevărate.

– Ce fel de vorbe?

– Păi, sunt unii care zic că se avură chiar prea bine, frate cu soră.

– Și copilul? Al cui era?

– Parcă poți ști? îi confirmă ea răspunsul exprimat chiar prin întrebare, cu un zâmbet ce lămuria totul.

– Dar oficial nu e nebună, dacă n-a fost internată în ospiciu. Și atunci de ce l-a omorât, dacă ea a făcut-o?

– Ei, domnu' profesor, cine le poate ști chiar pe toate? și îi turnă din nou în pahar, de data asta un vin ce părea mai bun, nu de prăvălie.

– Cineva mi-a spus că nici nu l-a omorât ea, atacă el din nou.

Îl aținti cu o privire serioasă acum, apoi își lovi fruntea cu mâna, observând atenția cu care îi asculta Mihăiță, de care uitase cu totul.

– Tu ce tot caști gura pe-aici, ia du-te în casă și mai citește poveștile ce ți le dădu învățătoarea!

Se apropie apoi și-l smuci de braț pe copil, ducându-l spre ușa ce da în camera lor, împingându-l cu forța înăuntru și închizând după el. Apoi, cu un pahar în mână, se așează și ea la masă, și-l umplu din aceeași sticlă de vin, își umezi buzele, după ce-i ură la mulți ani.

Cum se întâmpla de obicei când se puneau pe băut vin, după o introducere în materie cu câteva păhărele de țuică, se încălzea tot mai mult pe măsură ce gazda îi umplea paharul, el simțindu-se imediat dator să-l ducă la gură, ceea ce făcea și doamna în cauză, deși nu se năpustea asupra lui să-l golească imediat, până la fund, cum spunea cântecul.

Și în noaptea aceea, în pat, după ce-și culcase copilul, Ana Rus îi povesti ceea ce el știa deja despre colegul Cionteleu din scrisoarea Letiției, asta ca răsplată pentru că-i onorase în sfârșit, odată cu feminitatea, pofta prea puțin satisfăcută de soțul ei, de-a avea un bărbat, oricare ar fi fost, acolo unde și-l dorea cel mai mult, în trupul ei de femeie tânără încă, normală și sănătoasă din toate punctele de vedere.

Un drept odată câștigat nu mai e lăsat de izbeliște, așa că istoria se repetă ori de câte ori soțul lipsea peste noapte și Olga, din cine știe ce motiv, nu putea să vină cu mașinile ei de ocazie, după cum se obișnuise. Ana era nesătulă și nestăvilită în pat, mai ales că el, mult mai reținut, regreta tot mai mult că intrase într-o asemenea combinație, deși ea îl înfunda în serile respective cu mâncăruri tot mai alese și vinuri din ce în ce mai bune, introduse, după același tipic, cu niscai pahare de țuică. Îi făcea rost de păstrăvi cu care orna omletele făcute în unt, mânca uneori o delicată locală numită balmoș, un preparat extrem de gustos, cu toate că n-avea habar cum se face; în rest, seara sau dimineața, carne de porc și multă grăsime care, la moți, servea probabil ca înlocuitor al vitaminelor atât de necesare pe vreme de iarnă. Când venea Olga, ospețele erau mai sobre, deși era uneori și ea invitată la cină. În total, un regim alimentar pe care îl mistuia cu destulă dificultate datorită în special prăjelilor cu grăsime, dar și alcoolului care, crescându-i apetitul, îl făcea să mănânce mai mult decât era necesar, chiar în condițiile grele ale iernii la munte.

La școală, totul părea în regulă, deși, instinctiv, îl evita pe secretarul de partid și făcea față destul de greu deselor asistențe ale directorului la orele lui de română, prilej fericit pentru acesta de a-și etala principiile metodice și pedagogice, în totală contradicție cu ale lui, atâtea câte erau. Iar Cionteleu, pe măsură ce se simțea evitat, încerca să contrabalanseze recuperând cu orice prilej discuțiile ratate, insistând să-i accepte invitațiile tot mai frecvente și apăsate la un rom, la o țuică, după cum se nimerea. Îl simțea pe șeful său politic suspectându-l în continuare că ar ști ceva din ceea ce, tocmai din cauza asta, îi apăsa sufletul. Își făcuse chiar rost de romanul lui Dostoievski și-l buchisea în momentele de răgaz, când nu trebuia să se abandoneze cu totul sacrosanctelor îndatoriri politice sau profesionale. Inventase, *avant la lettre*, un sistem de detector de minciuni, desigur fără aparatul folosită astăzi cu oarecare succes. Sistemul prevedea doar întrebări capcană și insinuări menite fie să-l pună în încurcătură, fie să-l facă să scape o nedorită, de el însuși, mărturisire, din neabăgare de seamă. Totul era cusut cu ață albă și nu-i era greu să se descurce, dar începu să-l urască pe interlocutorul atât de insistent, de perseverent și îi venea de multe ori să-i spună de la obraz că știe totul, doar pentru a-și oferi satisfacția de-a-l vedea pâlind din nou, clătinându-se ca atunci, de ziua lui, când își golise mașele nu tocmai pe calea obișnuită. Îți dădu seama destul de repede că tot ce trebuia să facă era să evite paharul în plus, care avea să-l pună pe calea de pe care nu mai era întoarcere, a confruntării deschise. Era un joc de-a pisica cu șoarecele pe care, din păcate, nu-l conducea el, ci trebuia doar să-i facă față pasiv, în defensivă perpetuă.

După cele aflate de la Ana Rus, lumea știa, sau cel puțin vorbea despre implicarea spălăciturii secretar de partid înuciderea pruncului, pe care, de asemenea, comunitatea i-l atribuia, ca filiație. Se cunoșteau în mediul său de obârșie legăturile strănse, dubioase, între frate și soră, unii spuneau chiar că i-ar fi vazut în ipostaze intime în decoruri naturale în care, în mod eronat, se credeau singuri.

Până la urmă, scandalul izbucni pe la începutul lui martie, pe când Vlad era internat la spitalul din Huedin. Explicația pe care și-o dăduse el singur pentru criza prin care trecea era a excesului de carne grasă de porc în diverse combinații gastronomice cu specific rural, combinate cu o bogată aseasonare cu fel de fel de alcooluri, de la băuturile tari precum țuca de prune, de mere sau de ce o fi fost, până la vinurile contrafăcute de care gemeau magazinele și localurile, cel puțin prin Ardeal, căci în Moldova băuse peste tot numai vinuri originale, de la mama lor. Într-o noapte se trezi din somn cu niște crampe puternice în pântec și ieși de câteva ori în gerul sticlos al unei ierni întârziate pentru a-și ușura intestinalele stând, îmbrăcat sumar, pe tronul de scândură al coșmeliei la care se spunea că și împăratul merge pe jos. O fi mers împăratul, dar nu afară și pe un asemenea ger de crăpau, pe lângă pietrele de nevăzut sub zăpada groasă ce le acoperea, chiar stelele de pe cer, dintre care, la răstimpuri, una se desprindea punându-se în mișcare și coborând în viteză spre linia orizontului, chiar dacă abia dacă o puteai bănuși de pe fundul văii celui Someș aburind, ce părea chiar fierbinte, nu numai cald, precum l-ar fi arătat numele, lucru vizibil, desigur, doar când începea să se lumineze de ziuă... Toată noaptea își continuă astfel neplăcuta îndeletnicire, iar dimineața, prin băiatul Anei îi trimise un bilet directorului, la școală, ca să-i aducă la cunoștință că, îmbolnăvit grav, nu putea veni să-și facă orele. Lumina zilei nu-i adusese o îmbunătățire semnificativă a situației, atâta doar că, mai spre amiază, crampele se domoliră iar scaunele se mai răriseră, având loc totuși la interval de o oră sau două, astfel că ajunse la o cvasitotală deshidratare.

Între timp, venise și directorul la fața locului, să se convingă cu ochii și urechile lui că boala invocată pentru absența de la școală e reală. Confruntat cu situația descrisă de împicinat, dădu din cap nehotărât, neputând totuși să creadă în asemenea simptome de care nu mai auzise, cu toată vasta-i cultură medicală, până atunci. Cionteleu nu se obosi până la el, mulțumindu-se cu detaliile furnizate de director, căruia însă îi întări suspiciunile că totul nu e decât o simulare de joasă speță. Singura mângâiere pe care o putea primi Vlad era la șapte kilometri de el, în Valea Neagră de pe culmea celui deal de obicei înșorit unde se afla școala la care oficia Olga, împreună cu Emil și prietena lui și care nu-și anunțase vizita pentru ziua respectivă. Dar marile hotărâri se iau de la o clipă la alta și el își luă rapid inima-n dinți, să se urce într-o mașină de ocazie, cu toate că numele de mașină era mult prea pretențios pentru camionul rablagit în a cărui cabină, urcat lângă un alt pasager ce i-o apucase înainte cu bine știutul semn „Ia-mă, nene!”, se lăsă hurducat timp de 30 de minute până la halta cu pricina, unde o surprinse cât se poate de plăcut pe Olga ivindu-se pe neașteptate, dar mai puțin plăcut prin starea de neînviat a sănătății de care i se plânse de cum îi călcă pragul. Nu mâncase nimic în ziua respectivă și fata îi fierse rapid niște cartofi pe care îi mănca goi, cu un pic de sare, și tot cu sare se trată a doua zi la spitalul din Huedin, dar sare amară, folosită pentru accelerarea tocmai a proceselor de purgație în scopul curățării totale a intestinelor, nu înainte de a se împărtași, cu oarece disperare acum, toată noaptea, din hrana caldă a trupului fetei, între două ieșiri, mult mai rare deja, la locul acela atât de drag împăratului care își asumă riscul deplasării pe jos, doar pentru delectarea de a-l parcurge.

Stătu la spital în total șapte zile bătute pe muchie, în primele trei din ele neprimind nimic de mâncare, doar ceai cu niște medicamente de care habar n-avusese până atunci, necum de hramul pe care îl poartă. De asemenea, i se interzise fumatul și chiar i se confiscară țigările, odată cu hainele civile pe care nu le mai revăzu până la externare. Se conformă atunci pentru prima oară, cel puțin în această privință, sacrosanctului principiu dacă-i musai, cu plăcere! și suportă ca un mucenic regimul draconic ce-i fusese impus.

În a patra zi de reclusiune, după-amiază, veni în sfârșit Olga în vizită. Era îngrijorată de starea și soarta lui, și se lumină la față când îi spuse că s-a terminat cu vizitele la toaletă și că tocmai fusese prima zi în care primise mâncare consistentă, deși dietetică. Află la rândul lui de la ea că era mare scandal nu numai pe la Baia de Aur, ci chiar până la Huedin, poate și mai departe, la Cluj, pe toată linia localităților înșirate pe drum, în legătură cu surioara lui Cionteleu care, apucată de cine știe ce criză, își schimbase deodată atitudinea și aerul de martiră și declarase, abia după ce fusese condamnată la 20 de ani de închisoare, că fratele ei, tatăl adevărat al copilului, a fost cel care l-a ucis cu toporul. Petru fusese deja să dea declarații la procuror și dăduse vina pe un acces de nebunie al surorii sale, șocată de duritatea pedepsei. Situația era în fierbere, nefiind nimic clar, deși lumea începuse acum să vorbească mai pe șleau și să-i dea dreptate celei condamnate, pare-se, pe nedrept.

Radu ULMEANU

Recenzii

Dincolo de daruri sunt oameni care așteaptă să fie citiți

Pe unii scriitori onești, în ciuda faptului că nu au popularitate și nu sunt prezenți în librării, îi descoperim pe Internet sau în reviste din provincie și ne bucurăm de impactul pozitiv pe care cărțile lor îl au asupra sufletului nostru. Un exemplu ar putea fi și volumul bilingv de versuri „Dincolo de daruri” / „Beyond gifts”, semnat de Ileana-Lucia Floran și publicat la editura Emma 2012. Mai mult de atât, după cum precizează și Silviu Guga în prefața cărții, „Ileana-Lucia Floran și-a adus o contribuție esențială la renașterea culturală a Orăștiei, orașul Paliei, orașul unde a debutat Liviu Rebreanu și care a fost atât de îndrăgit de Dominic Stanca.” Ca o completare, reamintim cititorilor că autoarea se implică de câțiva ani în viața literară românească, fiind președinte al Asociației Culturale „Florema Design” și promotor cultural prin concursul de creație literară „Visul” și revista culturală „Visul”.

Titlul cărții nu este doar o invitație la sursa generozității poetice – sufletul – dar și un strigăt de ajutor, „un continuu S.O.S.” („Alfabet dificil”, pag. 68). Dincolo de daruri întâlnim dezamăgirea, rățacirea, pierderea și neputința de a reveni în trecut pentru a schimba macazul vieții. În locul omului plin de energie și sentimente împlinite descoperim omul absent, autoarea, „invinsă de obișnuință”, „rămâne pe veci în sclavie, baladin la curtea unui rege afon” („Abandonarea realului”, pag. 24). Simțim în poezie „teama care cuprinde, învalui și seduce” („Punct de sprijin”, pag.28), regretul pierderii persoanei iubite, regretul trecerii, astfel încât tristețea nu poate fi alungată, „este doar o repetiție generală”. („Repetiție”, pag. 40).

Poeta simte din când în când și nevoia răzvrătirii, mărturisind că nu vrea să mai fie „copacul fără frunze, care-și înalță crengile până când se descompun” („Copacul”, pag. 48), că mai are „tupeul să lupte, măcar s-ajungă în propriul său vis”, ea „trăind în visul altcuiva...” („Lucruri ciudate”, pag. 52). Paradoxal, tot ea spune că „am scuturat pomul cunoașterii / și stau, acum, deznădăjduită, / între fructele căzute / fără curajul de-a le culege.” („Poate”, pag. 56). Cu alte cuvinte, prea multă „filozofie” în versuri, prea mult „poate” și prea puțină acțiune, determinare, indecizia autoarei influențând nota finală a cititorului.

Dar poeta nu ne minte, ea scrie exact ceea ce simte, trecând prin tot felul de contradicții sufletești, încercând să răspundă tuturor întrebărilor care-i trec prin minte, încercând să găsească o cale de ieșire din labirintul amintirilor, mergând pe firul ariadnic al unei povești de dragoste, „ca un simplu și veșnic călător / cu inima căzută în humă / și cu viața mereu trăită pe jumătate” („Fenomen în oglindă”, pag. 92).

Sorin Cerin, un scriitor agramat, produce pe bandă rulantă cărți ridicole cu citate sataniste

În urmă cu trei ani îl descoperam pe Sorin Cerin, un scriitor care se remarcă atât prin numeroasele anacronisme și greșeli gramaticale care se regăseau în opera sa, cât și prin filozofia redundantă pe care o promova – coaxialismul. Citindu-i volumul „Culegere de înțelepciune”, apărut în anul 2009 la Editura Eminescu, spuneam că Sorin Cerin scrie tot ceea ce îi trece prin cap despre un anumit subiect sau o anumită temă majoră a vieții. Mii de propoziții ridicole, cu formulări copilărești sau expresii stângace, din care se desprind doar câteva citate care merită să fie publicate în ziarul școlii, în gazeta de liceu, și nu în ediții ample ale unor edituri private, unele dintre ele de mare notorietate. Sau poate că nu mai putem vorbi de notorietate în momentul în care criza economică forțează să se ajungă la unele compromisuri? Dar chiar așa, fără să se mai țină cont de absurditățile și greșelile din conținutul unui manuscris?

În lipsă de calitate, opera unui autor de aforisme nu poate fi salvată prin cantitate. Oricine poate scrie mii de citate absurde, la nimereală, sperând ca unul la o sută să fie cel norocos. Criticii, care au fost mult prea îngăduitori cu Sorin Cerin, i-au sugerat de atâtea ori să-și revizuiască opera. Autorul a înțeles altceva și, în goana sa după celebritate, a găsit o editură privată, cu nume mare, care să-i publice toate elucubrațiile și gafele gramaticale, fără o verificare de conținut...

Așadar, din volumul pus la dispoziție gratuit, în format electronic, pe siteul Înțelepciune.ro, am selectat următoarele (pag. 3): „*Ediție de referință. Toate operele de*

aforisme care au cunoscut și înainte lumina tiparului vor fi citate doar în actuala formulă îmbunătățită a ediției de referință.” Să ne convingem deci ce înseamnă o ediție de referință, judecând după spusele unei edituri importante din România: *Cu toții suntem o urmă a strămoșilor noștri pierduți în zăpada glacială a Timpului înghețat (citatul 281); Sinuciderea este unica șansă de ați regăsi amintirea eternității tale înainte de a te lăsa Iluzia Vieții să o faci (citatul 4541); Viața îți cere totul pentru ați da în schimb moartea (citatul 4716); Somnul vieții este un vis primit în dar de la Dumnezeu pentru ați arăta ce poate însemna umbra față de Lumea Luminei Eterne (citatul 5750); Când norii vor deveni mai grei decât pământul din noi dus o viață de către pașii Destinului fiecăruia, vom înțelege că nu ploaia clipelor din ei ne-au întunecat soarele vieții, ci lipsa de a fi noi înșine (citatul 57); Este răsăritul mai superior apusului doar pentru că îl precede cu o zi iar apusul precede răsăritul cu o noapte? Ar mai fi ziua fără noapte și răsăritul fără de apus, viața fără de moarte? (citatul 88); Ochii tăi vor fi mereu mult mai alături de suflet decât oricare parte a trupului exceptând inima (citatul 74); Destinul este râul Adevărului Absolut care curge prin liniile propriilor noastre palme bătătorite de clipele deșertăciunii (citatul 339); Urmașii Destinului tău se vor pierde în ninsoarea clipelor acestui timp iluzoriu (citatul 352); Am să mă așez în brațele luminii ochilor tăi pentru ați putea contempla aștrii înfiniți din tine (citatul 513); Te simt alături de mine chiar și atunci când locuiești în florile de meri ai amintirii mele (citatul 614); A crede înseamnă înainte de toate ați aminti (citatul 960).*

După ce am citit un sfert de carte detectând greșeli rușinoase și aberații de care ar râde și un preșcolar, mi-am zis că poate există o fărâșă de speranță, ținând cont de faptul că autorul vorbește așa frumos despre Dumnezeu și lumina eternă. Am așteptat o continuare pe această temă și am descoperit că Sorin Cerin a publicat o altă carte de aforisme purtând titlul „Iluminare”. O carte care a fost editată în mai 2011, cu ajutorul unei platforme independente de publicare (CreateSpace Independent Publishing Platform), care are ISBN și se vinde chiar pe gigantul Amazon. Nu știu cât a cheltuit autorul pentru a se publica singur cu ajutorul acestei platforme sau pentru a-și expune marfa pe Amazon și nici nu mă interesează. Fiecare își vinde cărțile cum poate. Eu am fost atras de titlul cărții, pentru că Iluminarea este un subiect înălțător, care face referire la acea stare de fericire și mulțumire a oamenilor. Când colo, ce am descoperit? Un curent modern, prin care autorul își exprimă admirația față de un Dumnezeu al luminii, dar acest Dumnezeu este însuși Satana! Iată câteva exemple: „*Adevăratul Dumnezeu care este Lumina Divină este Satana! Cel mai mare deschizător de drumuri al omenirii, cel care scoate mereu binele în evidență.*” (citatul 47, pag. 10); „*Satana este marele bine al lumii fiindcă prin el toți cei care huzuresc prin binele religios, pot fi oricând sortiți eșecului.*” (citatul 48, pag. 11); „*Religiile te obligă cu forța să le accepți binele, pe când Satana îți dă libertatea de a alege.*” (citatul 49, pag. 11); „*Satanism înseamnă liberarea individului fără a stânjeni și libertatea celorlalți indivizi cum face creștinismul iudaic sau alte religii.*” (citatul 54, pag. 11); „*A te ruga la Satana este adevărata virtute a omului instrăinat de perversiunea religiilor.*” (citatul 56, pag. 12).

Citind și această carte, am fost profund dezamăgit, dar mi-am zis că trebuie să mai existe speranță pentru autor. Am pus ochii pe o altă carte de-a lui, *Paradisul și Infernul*, publicată în 2011 pe aceeași platformă independentă de publicare din S.U.A., și am descoperit următoarele citate: „*Doar cel căzut din paradis poate să prețuiască infernul.*” (citatul 5, pag. 5); „*Nu există iubire care să existe în paradis.*” (citatul 9, pag. 5); „*Odată ajuns la porțile paradisului vei iubi infernul și astfel vei realiza că în paradis nu poți ajunge cu adevărat niciodată.*” (citatul 10, pag. 5); „*Pentru om adevăratul paradis este și va rămâne pentru vecie infernul din mijlocul paradisului Lui Dumnezeu.*” (citatul 184, pag. 30); „*Paradisul este lacrima desfrâului Lui Dumnezeu.*” (citatul 214, pag. 34); „*În paradis până și Diavolul este considerat un Dumnezeu.*” (citatul 270, pag. 42).

Care este concluzia după citirea acestor cărți? Sorin Cerin este un scriitor agramat care produce cărți ridicole pe bandă rulantă. Se folosește de numele lui Dumnezeu, de lumină, de iubire pentru a-l slăvi pe Satana. O întreagă operă menită să dea dureri de cap și celui mai răbdător dintre cititori, o întreagă operă care poate induce în eroare oameni cu principii solide și credință în valorile creștine. Mă întreb, care este visul lui Sorin Cerin ca scriitor? Cum vrea să rămână în istoria literaturii române și a poporului creștin român? Oare este conștient de ceea ce scrie sau are revelații ce provin de la Dumnezeu sau „desfrânat”? Oricum ar fi, întreaga operă ceriniană este o pierdere de timp. Iar aceasta nu poate fi salvată de câteva citate care, fiind extrase din mormanul de mizerie, pot avea o oarecare frumusețe... sub incidența întâmplării întâmplătoare...

Ionuț CARAGEA

ITINERARIILE PLASTICE

Ultimul Mattis –Teutsch (II)

După mai bine de un sfert de secol de la editarea *Ideologiei artei*, mai exact după douăzeci și opt de ani, Hans Mattis-Teutsch revine cu un nou text teoretic, și anume cu *Reflecțiuni asupra creației artiștilor plastici în epoca socialistă* sau, mai pe scurt, cu *Realismul constructiv*. Rămas în manuscris pînă astăzi, cel puțin în ceea ce privește traducerea sa în limba română, pentru că în limba maghiară el a apărut deja, acest text a fost cercetat parțial de Mircea Deac în cartea sa *Mattis Teutsch și realismul constructiv*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985, carte în care se și publică vreo câteva fragmente, și de Mihai Nadin care îl amintește în contextul discuției despre *Ideologia artei*, în prefața la varianta românească a acesteia, Editura Kriterion, București, 1975. Dictat în limba germană și redactat în aceeași limbă de către eleva și colaboratoarea sa, pictorița Irina Lukász, *Realismul constructiv* este finalizat, așa cum se înregistrează, cu o rigoare nemțească și ea, într-o notă de la finele textului, în ziua de 18 decembrie 1959, adică în ultimul an al vieții artistului. Deși acest text se așază într-o continuitate perfectă cu *Ideologia artei*, cel puțin în ceea ce privește construcția lui, dinamica intelectuală și codul stilistic, el se detașează, totuși, de aceasta, prin natura observațiilor și prin finalitatea analizei. Dacă într-un sistem teoretic mai larg, *Ideologia artei*, cea care privește nașterea și rațiunea adîncă a formei artistice, ar putea fi socotită secvența ontologică a gândirii artistului, *Realismul constructiv*, prin orientarea sa netă către componenta morală a creației, către înțelegerea și explicarea existenței noastre individuale și colective prin analiza expresiei artistice, se definește mai curînd ca o componentă gnoseologică. În fapt, Hans Mattis – Teutsch, în mod real un intelectual de stînga, în sensul stîngii democratice europene, are o nevoie fundamentală, în plină stalinizare a României – ca o ironie a sortii, chiar ca locuitor al orașului Stalin – și în plină ofensivă a realismului socialist, de o rediscutare teoretică a unui parcurs artistic deja realizat, și de aclimatizarea unor argumente estetice deja verificate. Mutarea accentului de pe umanismul absolut, luminos și abstract, pe unul circumstanțiat social și politic, nu constituie

Hans Mattis-Teutsch: Trei bărbați

socialului, adică existența individuală și colectivă într-o anumită perspectivă ideologică, economică și politică, pictorul încearcă să argumenteze necesitatea înțelegerii actului creator ca act de construcție, ca formă de intervenție rațională și decisă dincolo de orice conjunctură. Calificarea curentelor mari din istoria artei – *naturalism, clasicism, idealism, romantism, impresionism, cubism, futurism, constructivism, suprarealism, realism* – drept forme repetitive, recurente, în dinamica existenței societății umane, afirmă că „tema este socială, forma e real constructivă” sau că „omul social este condus prin artă spre o viață superioară, spirituală și sufletească...” sînt doar cîteva dintre încercările de problematizare largă a creației în funcție de reperul absolut al timpului, devenit un simplu stereotip, și anume *omul*. „Prin ce trebuie să vorbească omului arta plastică a acestui timp?” se întreabă Mattis – Teutsch, și tot el răspunde: „Prin tematica umană-estetică-sufletească – într-o formă care reușește să-l redea pe omul spiritual în cel mai frumos și cel mai mareț, din punct de vedere estetic, moment al existenței”. Și iată cum în plină retorică realist-socialistă, în plină iconografie a muncii, a eroismului declarat și a umanismului de paradă, pictorul teoretizează marea umană ca proiecție estetică și pledează pentru un umanism al esențelor, și nu pentru ridicarea particularului la rang de principiu. După cum, în aceeași perspectivă, el demontează subtil ponciful tehnicii, al muncii concrete, în beneficiul creației simbolice care nu se erodează și nu se epuizează:

„Tehnică se consumă, spune el, și este consumată. Valoarea ei este uitată.

Creația tehnică înseamnă evoluție, înseamnă colectiv.

Arta nu poate fi consumată, valoarea ei este eternă.

Arta creează pentru spiritul sufletesc.

Creația artistică este spontană, individuală.

Arta a fost un bun obștesc.

Tehnică a devenit un bun obștesc.

Care este menirea artelor plastice în epoca tehnică accelerată?

De a reduce omul la el însuși – de a-i stimula siguranța și liniștea prin fenomenele optice ale artei plastice, de a-i îndruma simțul estetic, prin frumusețe, către viața interioară.

Sufletul în artă se bazează pe simțire.

Sufletul în artă se bazează pe rațiune.”

Toate aceste aserțiuni, făcute cu un amestec de siguranță și de precauție, pregătesc, de fapt, un amplu exercițiu al continuității în opera lui Mattis-Teutsch, așa cum și din punct de vedere teoretic se poate observa o continuitate perfectă cu spiritul și, uneori, chiar cu formulările din *Ideologia artei*. Iar cum spațiul cel mai fertil pentru acest experiment nu-l puteau constitui nici reveriile așezate la limita simbolismului cu spiritul jugendstilului de la începutul secolului, și nici exploziile turbionare, amestec de impulsivitate expresionistă și delicate efuziuni lirice, din anii douăzeci, singura componentă stilistică aptă pentru o resuscitare formală într-o perspectivă afirmativă și eroică este aceea a constructivismului din anii treizeci. De aici se alimentează direct și se afirmă cu o enormă stăpînire de sine, și programul teoretic, dar și ampla demonstrație practică a *Realismului constructiv*.

Conferință

nici o abdicare de la principiile inițiale și nici o concesie făcută imperativelor clipei. Luîndu-și ca țintă absolută cadrele

Pavel ȘUȘARĂ

Tematică și bibliografie

Vânat și vânător

Pentru o cultură fără coduri ale onoarei și alte mofturi aristocratice, vânătoarea este, în literatura noastră, foarte prezentă. Romanticii preiau, de bună seamă, din basme tradiția vânătorii, cu tot cu tenta ei fantastică. Nicu Gane evocă o vânătoare de cerbi, în *Noaptea Sfântului Andrei*, arătând, în efigie (totul e un vis urât), unde poate să

ducă ambiția – de la vanitatea de a pleca la drum când oamenii cumiți stau în case, pînă la pofta de a ținti cerbul cu stea în frunte. La Alecsandri, în schimb, vânătoarea e un zgomot de fond care dă bine, filtrată de orice urmă de pericol. În *Scrisorile lui Ghica*, un boier fără prejudecăți, Tache Ghica, tatăl lui Ion, iese din când în când la vânătoare cu Iancu Jianu, într-o tovarășie cam contra naturii.

Odobescu face din vânătoare un subiect de disertație savantă, de delectare a spiritului, dincolo de necesitatea care, cu multe secole în urmă, i-a făcut pe oameni să îmbrățișeze brutală, în fond, indeletnicire. Apele, deci, se despart, lăsând de o parte istorisirile pitoresc-fantastice (e direcția pe care o vor continua Sadoveanu, sau Voiculescu) și de cealaltă vana metaforică, a vânătorii ca fugă după absolut. Probabil că cea mai frumoasă întrupare a acestei a doua înfățișări a vânătorii în literatură e balada care începe, atemporal-unduios, cu *un prinț din Levant îndrăgind vânătoarea...* Scenariul e tot același de la Gane: aristocratul imprudent și pajul isteț, temperându-i dorința de confruntare. Finalul, însă, nu mai este la fel de fericit. Fiindcă nici miza nu e la fel de pămînteană. Dacă boiernașul lui Gane râvnea la fiica unui moșier din vecini, de dragul căreia își dorea să vâneze cel mai frumos cerb din pădure – lucru întrutotul probabil și în viața de toate zilele, prințul lui Doinaș vrea vânătoarea, nu vînatul. Fără să-și dea seama că, în înfruntarea dintre doi cavaleri, la urma urmei, rolurile se pot inversa oricînd. Ca în celebrul, în alt registru, *Vulpe vânător*. Normal ar fi (și experimentele făcute pe animale în situații-limită o dovedesc) ca instinctul de supraviețuire să-l anihileze pe acela de vânător, făcându-l pe prădător să-și ignore prada, când îi amenință un pericol comun. Nu și în vânătoarea socială, un alt soi de parabolă, activând un alt set de simboluri, despre viața transformată într-o pîndă. Un amestec de solidaritate conjuncturală și pericol greu previzibil, pe modelul vânătorii așa-zicînd tradiționale. Hăituirea, însă, ia locul vânătorii – se pierde nu doar ordinea, ci și cavalerismul, codul care funcționează între tabere. E cazul și al *Vânătorii regale*, romanul lui D.R. Popescu, în care se reconciliază, oarecum, substratul fantastic cu parabola social-istorică. Vânătoarea, deși cu voie de la stăpînire, și din porunca ei, nu are nimic *fair-play* și nici o bornă care să-i dea un rost și o rînduială. Oamenii se vânează anapoda, cu sadism, fără să fie nici o clipă siguri de poziția lor în echipaj. Iar adevărul se ascunde într-un hățîș de răzbunări și de polițe absurde, plătite în devălmășie.

Se vede, deci, că, de-a lungul unui secol și jumătate de istorie literară – dacă nu luăm în seamă copile după natură, vânătorile descrise ca atare din cronici, sau mitica vânătoare de care se leagă întemeierea Moldovei, vânătoarea seamănă prea puțin cu ritualul dovedirii superiorității prin agerime, organizare, spirit de echipă. De cele mai multe ori, e fie luată drept pretext pentru indeletniciri mai degrabă solitare, precum căutarea idealului individual, fie pervertită, ca parabolă pentru un sistem social în care hăitașii se califică la locul de muncă. Brutalitatea învinge eleganța.

Simona VASILACHE

Memento Mihai Buracu: „Eu sunt scribul..”

În Săptămîna Patimilor, timp predestinat, am primit de la fiica lui Mihai Buracu, doamna Mihaela Ciobotea, cartea-memento *Eu sunt scribul... Amintiri și poezii din închisoare*, ed. Filos, 2012.

Amintiri? Palid cuvîntul din subtitlu. Experimentul Pitești e cel mai sumbru episod al comunismului. Solje-

nițin îl numește „cea mai cumplită barbarie a lumii contemporane”, pentru Virgil Ierunca e „arhipelag al ororii”, „laboratoire concentrationnaire”, Goma găsește titlul cel mai dramatic: *Patimile după Pitești* (C.R., 1999), iar Dario Fertilio, *Muzică pentru lupi* (2010). Ziaristului de la Corriere della Sera i se pare că România a atins „tristul record al terorii”. Da, țara noastră a intrat în cartea de oroare cu experimentul Pitești.

Cît sadism poate produce comunismul dacă vrei să-ți rozi venele ca să te sinucizi și să scapi. Dacă te arunci în sîrma ghimpată strigînd santinelei: „Trage!”. „Ei nu, criminalule, de murit mori cînd vreau eu!”, hotăra Eugen Țurcanu, organizatorul „iadului” (Sorin Lavric), la ordinul lui Nicolschi, Directorul General al Serviciului de Anchete în Ministerul de Interne. Goma îi păstrează numele real monstrului cu bărbia „corn de rinocer”, în cutremurătorul său docu-roman.

Așadar, deținuții nu aveau nici drept la moarte; tortionarii evitau să-i omoare, ca tortura să dureze cît mai mult și știau cum s-o facă. Studentul lui Heidegger, Costache Opreșan, apreciat de Blaga și de D.D. Roșca, avea 37 de kilograme cînd a murit, în '57, la Văcărești, de oțică. Singele lui se mai păstra în '52, scrie Virgil Ierunca, pe pereții camerei 4 spital, care numai spital nu era, ci „Golgotă românească”, după părintele Gh. Calciu-Dumitreasa, trecut prin Pitești, Jilava, Aiud.

Programul Țurcanu antimemorie, antireligie, antifamilie, antitraditie a fost bine pus la cale, deci reușit: lobotomizați prin chinuri insuportabile fiecare, apoi împinși să se schinguiască unul pe altul. O tortură inumană, continuă, de 24 de ore din 24 (v. Dr. Nicu Ioniță, *Postrauma de detenție și urmările ei*, Fundația Acad. Civică, 2008): bătăi pînă la leșin și după leșin, țeste sfărîmate, dinți sfărîmați cu lovituri de bocanc, ochi scoși, timpane sparte, păr smuls fir cu fir, unghiile smulse, arsuri cu țigara, zeamă fierbinte turnată pe gît, cirpa de WC astupînd gura care urla... „Figura leului”, invenția lui Țurcanu, însemna asfixierea prin băgarea capului în tînetă. Sub lovituri, deținutul făcea „broasca”, pe marginea aceleiași tînete. Mai era și „aeroplanul”: forțați să se arunce pe podea pînă și rupeau coastele. Pe Bogdanovici, fostul coleg de frăție legionară, Țurcanu l-a omorît în cizme; i-a săltat pe stern pînă n-a mai respirat. A avut noroc. Pop Cornel, alt coleg de frăție pe care l-a folosit ca bătaș, nu mai avea față de om, cu ochi, cu nas, cu buze. Doar o masă de carne tumefiată; pe spate – brazde adînci de la ciomege, îngrozindu-i pe ceilalți. Mărtinuş, tortionarul lui Nicu Ioniță din camera 1 subsol, exersa „balaurul”: apăsa cu un picior pe abdomen, cu altul pe gît, pînă cînd limba se umfla și ieșea din gură.

„Spun!”, țipai din spaima de a fi măcelărit, jupuit de viu. Spun că mi-am violat mama și soția, spun unde am ascuns arme și cărți (cartea „subversivă” era considerată armă). „Mă autodemasc! Sînt un bandit care a făcut crime și vreau să scot putregaiul din mine”. *Putregaiul* însemna Biserica, Școala, Părinții, Tradiția.

Da, fabulai ca să scapi de schinguire și începeai să crezi în autobiografia fabricată sub chin. Prin violență extremă s-a ajuns la degradare morală extremă, de la om la neom FND (Fără Neam și Dumnezeu).

Mihai Buracu și-a făcut datoria de onoare: a istorisit cum a fost, anulînd acel angajament cerut de Securitate la eliberare, că nu va spune nimănui nimic din ce i s-a întîmplat. A mărturisit căderea, onest și demn, în *Tăblițele de săpun de la Itșet-ip*, mărturie aflată acum la a treia ediție (prima, la MJM din Craiova, 2003, a doua la Limes, 2008). „Deținut de conștiință”, așa îl numește Gheorghe Grigurcu în prefața la cea de a doua ediție. A fost condamnat pentru „delict de uneltire” la 2 ani de temniță, dar a continuat pedeapsa 5 ani, pentru că ofițerul politic la notat cu „purtare f. rea”.

E limpede că Mihai Buracu n-a fost înscris în Frăția de Cruce; nici nu avea vîrsta necesară. „Uneltitorul” făcea parte dintr-un cerc de prieteni. Strîngeau bani s-o ajute pe profesoara de română, al cărei soț fusese închis pe nedrept. Arestat în 7 iunie '49, a intrat în „laboratorul” de „re-educare” de la Pitești, în 1951, unde, timp de două luni, a fost tratat cu o cruzime neverosimilă. Chinurile l-au albit complet, la 21 de ani. Fiul preotului militar Coriolan Iosif Buracu a fost educat în spirit creștin și național, atîta tot. Și nu din întîmplare au fost aleși să fie „re-educați” tocmai astfel de tineri. Judecătorii (verdictul era dat de Securitate) au fost darnici în a împărți ani grei de temniță pentru „crimă de uneltire” sau pentru „delict de uneltire” tocmai elevilor și studenților creștini și patrioți. Creștinul trebuia să devină ateu, iar „patriotismul burghez” trebuia repudiat. Admise erau doar iubirea față de URSS și ura față de „România burghezo-moșierească”.

Cînd absolventul de liceu a intrat în camera 4 spital, împreună cu alți 21 de elevi (grupul FDC Severin), „reeducații” din încăperea sculptau cruciulițe în os. Avea să afle repede că se sculpta în carnea și-n oasele tovarășului de celulă. Solidaritatea între deținuții politici trebuia distrusă.

Afară, se știa că închisoarea Pitești deținea sală de lectură, chiar cinema... Ce mai! Un „poem pedagogic” à la Makarenko, început la Suceava, continuat la Jilava, Pitești, Gherla, Sighet, Ocnele Mari, Văcărești, Canal...

Odată cu lingura de terci, sărat anume ca să vrei apă și să nu ți se dea, Mihai Buracu a trebuit să înghită terciul ideologic. Îndoctrinarea cu anasîna. Mîncau din gamela în care urinaseră, asta cînd mîncau. Înfometarea îi prăbușea. În *Cumplită încercări, doamne! Anii de mucenicie ai temnițelor comuniste*, ed. Christiana, p. 553, Marcel Petrișor povestește despre alternativa zeamă chioară/friptură: „Speranța săturării ardea în tot flămîndul”. Dacă acceptai *duhul*, adică schimbarea de atitudine, aveai parte de friptane de 1/2 kg; altfel, de bătaie și de izolare. Cei care refuzau ajungeau „schelete în saci de piele” (p. 556).

Dacă nu-l loveai (la comandă) destul de tare pe camarad, te denunța că l-ai lovit de formă. Ia să fi dat cuiva o aspirină sau un colț de pîine! Mihai Buracu a înregistrat îngrozit toate torturile terifiante: de la bătaie lăsînd pe podea bălți de sînge și de urină pînă la „botezul” cu capul în hîrdău. A participat la slujba neagră, pe roluri: el a fost asinul lui Iisus. Preotul „oficia” cu un falus din săpun, atîrnat de gît, la care trebuiau să se închine cu toții. Și să urineze pe cel care interpreta rolul lui Hristos. Părintele Arsenie Boca avea să-l picteze pe pruncul Iisus în zeghe. Și, minune, securiștii n-au observat: icoana a rămas pe peretele bisericii.

Cînd tînărul Buracu a fost cuprins de neputință, atunci a primit *semnul*. A auzit o voce de copilă strigîndu-l: Mihai! Asta i-a dat forță să reziste. A vrut să creadă că era glasul iubitei sale de-o viață, logodnică și soție, Margareta Marianec?

În excelenta prefață la a II-a ediție a *Tăblițelor de la Itșet-ip* (de ce-o fi lipsind la noua reeditare, postfața lui Sorin Lavric devenind prefață?), Gheorghe Grigurcu constată că feliile de săpun pe care se scrijeleau interturnătoriile au fost atît de multe, cît să formeze „o bibliotecă”. A delațunii, ca urmare a torturării atroce. Pe tăblița de săpun repartizată – papyrusul închisorii comuniste – „scribul” zgîria cu acul demascarea: a lui, dar și a prietenului, denunțat ca hot, sabotor al regimului, criminal. Prietenul făcea la fel.

Mihai Buracu a ales Calea: după martirajul detenției, martirajul spovedaniei care șterge păcatul. Spovedania pentru a-și *trezvi sufletul*, a-l vindeca prin asumarea vinei, creștinește.

Istoria, cînd rollerizată, cînd *wieselizată* (cuvîntul lui Paul Goma), ocolește tragedia „reeducării”. E în trend să ștergem cu buretele grozăviile întîmplate în închisori, ca să zugrăvim o etnoimagine în negru (sau în gri cinic), fără eroi, fără martiri.

Da, a fost un simulacru de proces, în decembrie '54. S-a găsit explicația că legionarii ar fi vrut să compromită PCR-ul prin acțiuni teroriste în închisori și că la vîrf nu s-a știut. Nu puteai ascunde un ac, dar bite, pari, frîngii, curele? Administrația știa prea bine de experiment, Țurcanu ieșea din pușcărie cu bilet de voie. De altfel, s-a considerat trădat, și cînd Securitatea a dispus încetarea violențelor la Pitești, în mai '51, și cînd a fost condamnat. Nu Petre Goiciu a primit pedeapsă pentru „experimentul” de la Gherla, ci „fascistul” Pop Cornel, împins să tortioneze după ce a fost tortionat. Nici Teohari Georgescu, nici Koller, nici Marina, ofițer politic la Gherla, nici Avădanei, ofițer politic

tot la Gherla, nici gardienii șefi de la Pitești, Ciobanu și Măndruță n-au fost condamnați.

Pe Koller l-a lăsat să plece în SUA Ceaușescu; Drăghici s-a mutat, după '89, în Ungaria, ca azilant politic. Col. Zeller, care a șters urmele, a rămas și el necondamnat. Și-a tras un glonte în cap (după D. Bacu) într-un cimitir ortodox. Să fi încercat vreun regret, să fi fost bîntuit de cei torturați? Așa ni se tot spune: să așteptăm cînta tortionarului. Știți vreun tortionar pocăit? L-o fi cuprins regretul pe locotenentul Dumitrescu (pianist în timpul liber), inspectorul penitenciarului Pitești, cîntînd „muzică pentru lupi” după ce supraveghea scena bății prin vizetă? Cînd și dacă victimele erau pe cale să-i biruie pe ciomăgarii lui Țurcanu, intrau peste ei gardienii și ofițerii politici, să-i salveze pe țurcani.

O fi avut remușcări devotata lui Stalin (care i-a împușcat soțul, pe Marcel Pauker), „Passionaria Balcanilor”, militanta „iluminată a religiei bolșevice”, cum o caracterizează comunistologul V. Tismăneanu? Supraveghea prin vizeta închisorii din Pitești „reeducarea”, deși atunci era ministru de Externe, nu de Interne. Cît despre Pantiușă, după ce îi curățase stahanovist pe rezistenții din munți, asculta Europa liberă cu vodka la picior.

„Nürnbergurile sînt rezervate numai unora”, nota Monica Lovinescu, în *Jurnal esențial*, februarie '92. În loc să-i slăvim pe eroi *in eternum*, îi preamărim pe non-eroi (pe Ana Pauker, unii se grăbesc s-o discolpe, prezentînd-o ca victima antisemitului Dej). Ca și cum n-ar fi fost destul că tortionarii au fost tratați cu pensii uriașe, mai trebuie (după ongista Sandra Pralong) să avem empatie pentru călăi, ca „suflete prihănite”. Să-i privim cu milă, cu blîndețe creștină, cînd ne-au vrut ateii, cînd ne-au anulat libertatea de religie?

Lui Goma i se reproșează (chiar în Raportul cel final) că-i prea pătimaș (ca și cum ai putea vorbi fără patimă despre *Patimile după Pitești*), că nu uită și nu iartă. Pe cine? Pe tortionarii criminali?

Ni se cere cumpătare, ni se cere să judecăm „la rece”, să fim obiectivi, neresentimentari cu călăii. Respectul pentru martiri e, după unii, *revanșard*, cuvînt luat din dicționarul Cominternului. Un suflător sensibil scria că n-ar vrea deloc să-și împovăreze mintea cu atîtea orori, că-i repugnă astfel de rememorări despre oameni chinuți. Dar cum să dezvolți conștiința jertfei întru Hristos, dacă în școală nu se învață despre martiriile celor care n-au cedat, dacă nu se predă disciplina martiriologie la facultățile de Istorie? Nici B.O.R. nu se grăbește să-i recunoască pe sfinții închisorilor.

Tinerii nu știu mai nimic despre lupta altor tineri contra dictaturii anticreștine și antidemocrate. Însuși semnatarul prefeței, Sorin Lavric, recunoaște că a auzit despre abatorul cel mai înșingărat, închisoarea Pitești, abia după '89. Propaganda comunistă ne „re-educă” tenace. Cine din generația mea n-a fost dus cu școala (stalinizată) la muzeul Ilie Pintilie, n-a învățat despre „eroinele clasei muncitoare” Olga și Donca, n-a recitat versurile celor 3 grații roșii Cassian – Porumbacu – Banuș? Postsocialist, am sperat să fie evocați nu *anii de ucenicie* (gorkieni), ci *anii de mucenicie*.

S-a spart, e drept, tăcerea asurzitoare privind martirajul de care au fost capabili mulți: și lideri politici, și preoți, și scriitori, oricît ar nega-o intelectualii de serviciu și în servicii, vorbind despre „tehnică neputinței” la românii certaiți ciclic drept „neisprăviți mioritici”. Există site-ul www.fenomenulPitești.ro, dar un *Memento Pitești*, după modelul *Memento Gulag* al lui Stéphane Courtois, ar trebui să se desfășoare anual, la zi hotărîtă. La Mănăstirea „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, păstorită de Părintele Iustin Părvu, vin grupuri de elevi să se închine și să aprindă lumină la moaștele torturaților în închisori. La Aiud, Mănăstirea „Sf. Cruce” include și primul centru de cercetări martiriologice, dar cred că ar trebui înființat cîte un muzeu al martiriului în fiecare închisoare politică.

Conchizînd: *Eu sunt scribul...*, carte a documentului, dar și a sentimentului de revoltă, trebuie așezată la îndemîna tinerilor pe cale de a fi „reeducați” iarăși programat, să uite (sau mai rău, să nege) episoadele de martiriu ale istoriei noastre.

Magda URSACHE

Luca PIȚU

Biblioteca lui Des Esseintes

La originea prezentului texticol de savoare eseistică stau două impulsuri. Le voi numi imediat.

Unul îi mai mult sau mai puțin vechea transpunere în limbă danubiană a romanului *À Rebours*/

In răspăr de Joris-Karl Huysmans, în colecția «Biblioteca pentru toți» a Editurii Minerva (nu cea, mai recentă, postlovluționară, de la Univers, operă a doi necunoscutori de literatură franceză, unde fojgăie contrasensurile, cacofoniile + «perlele traducționale»); al doilea – provocatorul excurs al lui Roger Kempf în *Bibliotecile lui Julien Sorel*.

Două impulsuri, două incitări impulsive: și uite-așa mă voi fi hotărât să întîrzii o vreme asupra unei dimensiuni memorabile a pomenitului opușor hexagonal: aceea zămislită de suita lecturilor ce o propune prin mijlocirea personajului Des Esseintes.

Am făcut-o cu entuziasmul caracteristic și iată, colea, rezultatele.

*

Într-un mare număr de cărți ficționale putem întîlni, destul de active, personajii în ipostază de cetitori.

Exemplul eroului central din *Roșu și negru* îi luminis în această privință, căci forța lecturii acesteia de gradul doi stabilește coordonatele unei existențe fictive. Te poți întreba, pe bună dreptate, care ar fi fost conduita lui Julien Sorel dacă în locul *Memorialului* napoleonian și al «antimodernului» Joseph de Maistre, ar fi cetit pe Sade ori, din Laclos, *Legăturile primejioase*.

Întrebarea aceasta trimite la ficțiunea lecturilor din cartea stendhalină și... din toate cărțile. Ea s-ar putea reformula, prin referire la un personaj-cetitor și la o bibliotecă imaginară, în felul următor: «Spune-mi ce lectură ca să-ți spun cine vei ajunge.» Pentru că Napoleon, în *Memorial*, și Jean-Jacques, în *Confesiuni*, nu însemnează pentru eroul stendhalian numai modele de viață excepțională, ci și prefigurarea greutăților ce urmează să-i iasă în cale și pe care va trebui să le depășească. Situația cutare și cutare îi reamintește un pasagi salvator, o replică a lui Bonaparte despre femeile il scoate din încurcătură. Despre oroarea lui Julien Sorel de a mânca, în noua sa calitate de preceptor, împreună cu servitorii, povestășul însuși zice că nu-i este firească și că își are sursa în lectura antecitatului op al lui Rousseau.

Pînă și eventualele erori de cetitură vor fi, într-un astfel de sistem ficțional, aservite intențiilor eroului.

La antipodul lui Julien Sorel se găsește însă personajul unei cunoscute nuvele de André Maurois, *Din vina domnului Balzac*, ținătoare de culegerea *Thanatos Palace Hotel*. Pe acesta lectura nu-l înalță, conducându-l doar la un vremelnic succes; el își ratează o posibilă carieră strălucitoare făcînd uz, spre a cuceri inima unei femei bogate, de replicile și manevrele unui erou balzacian aflat într-o postură similară. Al nuvelei motou îi, nu întîmplător, paradoxul din *Decadența minciunii*, stipulînd că viața imită arta mai mult decît arta o imită pe aceasta din urmă; iar în ordine nonficțională poate fi convocat, întru ilustrarea lui Oscar Wilde, cazul nu prea îndepărtat al unor gangsteri ianchei ce dau o lovitură senzațională, întemeiați pe soluția anacronică ventilată într-un roman polițist de Arthur Conan Doyle.

*

Biblioteca lui Des Esseintes primește însă și alte determinări, de natură cu totul aparte.

Ea se constituie ca mijloc predilect de purificare a eroului, om pătimaș după frumos, cum i-ar fi spus Mateiu Caragiale. Venind ea după un anterior dezmaț al minții și trupului, reîntîlnirea cu cărțile sale se supraadaugă recluziunii printre mobile, parfumuri sau flori rare, a ducelui Jean, «plăpînd june de treizeci de ani, anemic și nervos, cu ochii de un albastru ca oțelul». Dar claustrarea într-o lume particulară, marginală, suprasaturată de artificii, nu se dovedește pînă la urmă un eficient drum al izbăvirii.

Avînd sentimentul imposibilității de a ieși din cercul infernal al nemulțumirilor, el se întrebă, în pragul nebuniei, dacă nu cumva nu i-a mai rămas să aleagă decît între sinucidere și călugărire.

Totuși, surghiunul printre cărți, în biblioteca imaginară, conservă o anume forță terapeutică: Des Esseintes parcurge o perioadă purgatorie, un timp de ispășire a

exceselor libertine ale vieții de est et trufaș, stăpîn atotputernic pe arta de a se ațîța și suferi.

*

Rolul modelator al cărților nu-i neglijat cătuși de puțin la Huysmans, al cărui juisor-artist, retras în solitudine, își amenajează o existență ce ascultă de niște principii strict baudelaire.

Grăitoare mi se pare însă, la modul deosebit, selecția operată de personajul între operele literaturii europene, în conformitate cu gustul rafinat și decadent al unui dandy. Episoadele trecerii în revistă a cărților din biblioteca ficțională dau ideea unui tip de lectură singulară, subiectivă și impresionistă la maximum, însă care nu desconsideră auctorii periferici, «blestemați» ori numai simbolizîți, anticipînd, cu această ocazie, bună parte din reevaluările viitoarelor istorii literare.

Justificarea băgată la înaintare îi că auctorii subalterni ai perioadelor alexandrine «distilează un balsam mai iritant, mai aperitiv, mai acid decît artistul mare al aceleiași vremi», ceea ce-l determină pe Des Esseintes să-i prefere unor Vergilius și Horatius pe Apuleius și Petronius, «cosemnatari ai vicilor unei civilizații decrepite», rafinați navigatori prin amurgul literelor latine.

Bibliofil exigent și subtil, invidiabil posesor de rarități, el și-a comandat o ediție, într-un singur exemplar, a *Florilor răului*, «cu admirabile caractere episcopale», iar de pe rafturile bibliotecii sale nu lipsesc tomurile *Patrologiei* lui Migne. Firește că nu-i mai plac Rabelais ori Molière, ci Bourdalou, Bossuet, Pascal, scriitorii catolici ai veacului nouăsprezece, Sade, Bloy, Barbey d'Aureilly.

Biblioteca imaginată a ficționalului duce Jean conține un număr restrîns de opere laice contemporane deoarece, pentru a-l putea delecta, «o operă de artă trebuie să aibă acel caracter de bizarerie pretins de către Edgar Poe»

În fapt, inspectîndu-și biblioteca, personajul huysmansian își rememorează vechile cetituri și confruntă impactul lor de odinioară cu impresia prezentă. O sumă de mutații ale gustului se fac, așa cum-i și normal, simțite la un lector ce, admirînd o carte pentru ceea ce reprezintă prin ea însăși, dar și prin ceea ce îi îngăduie să imprumute ca stil de viață, este reținut cu precădere de auctorii în dezacord cu veacul ori care și-au tăiat punțile cu lumea. Din Flaubert, de pildă, nu-l mai satisface *Educația sentimentală*: îi preferă *Ispitirea Sfintului Anton* și *Salammbô*, iar Balzac, Hugo, Leconte de Lisle nu reușesc să întrunească sufragiile de altădată.

Pe lista preferințelor permanente se mențin Baudelaire, Poe, Corbière, Verlaine, Villiers, Mallarmé, fiecărui dintre ei fiindu-i rezervate comentarii, elogii, patos glosator.

Despre Baudelaire, căruia Des Esseintes îi consacră un veritabil cult și spațiul de cetitură cel mai întins, este spus că a izbutit să «exprime inexprimabilul»: neașteptată definire a dezideratului suprem al trendului poetic modern din veacul al nouăsprezecelea. (Roland Barthes, răsturnînd oximoronul huysmansian, va grai, în *Eseuri critice*, că misia literaturii, a unei anumite literaturi din secolul trecut, îi mai degrabă «inexprimarea inexprimabilului», poveste pe care o am depănat altundeva, chiar în secțiunea întâi a *Naveții esențiale*, acolo unde ne ocupăm de tentațiile oricărei rostiri.) Perpessicius, pe de altă parte, a extras pentru antologia sa de critici artistice, din 1938, intitulată *De la Chateaubriand la Mallarmé*, pasagiile privitoare la «fiul adoptiv al comandantului Aupick».

Ultimul auctor la care poposește entitatea ficțională huysmansiană îi Mallarmé, tipărit într-o ediție de uz personal. Comentariul sagace, locvace + vibrant al *Herodiadei* contribuia, în epocă, la interes augmentat pentru un poet din umbră. Același serviciu îl făceau, la o dată apropiată, văleat 1984, *Poeții blestemați* ai lui Verlaine.

Qui plus est, fără a se confunda cu poetul mallarmé, Des Esseintes îi e rudă apropiată. Acesta iubește la acela complacerea, într-o vreme a pra(g)matilor, în «surprizele intelectului», departe de prostia ambientă. În ochii personajului, coincide arta lui Mallarmé, «slăbită de vîrsta ideilor» ori «epuizată de excesele sintaxei», cu momentul maximei rafinări a idiomului hexagonal și decadența literaturii, chintesență a dublei experiențe a perechii Poe-Baudelaire.

Miră nițeluș absența, din biblioteca ficțională, a unor Lautréamont și Rimbaud. Pe ei îi va fi descoperit Huysmans ceva mai tîrziu, așa că Des Esseintes nu avea cum să-i cunoască fără o strădanie specială, fără șiretlicul retoric numit metalepsă în naratologia genetică.

În ce privește ultimul volum răsfoit de personajul aflat în culmea suferinței fizice, îi, fapt semnificativ (să vă spun? să nu vă spun?), o antologie personală a poemului în proză, «roman concentrat și untdelemn esențial al artei», unde se adună Aloysius Bertrand, Charles Baudelaire + Stéphane Mallarmé; din care, printr-o ciudățenie a istoriei literare, absentează, fără motiv patent, aceiași Rimbaud și Lautréamont.

Între toate modalitățile literaturii, aceea a poemului în proză «era forma preferată a lui Des Esseintes». *Et pour cause*: au nu-și edificase dînsul din propria viață un poem prozaic (: prozos, prozist)?

Aidoma literatorilor săi predilecți, și personajul huysmansiesc frînge lănci pentru muzica wagneriană sau pentru cea religioasă a Evului de Mijloc; aidoma lor are spleen, urmărește substituirea visului despre realitate realității înseși, practică un erotism complicat, ahtiat mereu după orgasme cerebrale.

«» Ce adăpostește, malrauxian exprimîndu-ne, muzeul imaginar al Domniei Sale? Pînze, desene, gravuri ale unor artiști etichetați mai tîrziu de Gustav René Hocke, în *Lumea ca labirint*, drept manieristi. E de-ajuns a-i pomeni pe Odilon Redon, ce pretindea că intuiția sa e nebunia, pe Goya ori pe gravorii olandezi ispițiți de scenele cu martirii sângeroase.

Mai ales fantezia bolnăvicioasă – și uneori delirantă – a lui Odilon Redon consună cu gustul desesseintian pentru «o pictură subtilă, delicată, scaldându-se într-un vis vechi, într-o corupție antică, departe de zilele noastre».

Îndeobște operele manieriste îi provoacă rafinatului estet «rudite isterii», potolindu-i totuși numai vremelnice foamea de imaginar.

*

Mă întreb, înainte de încheiere, ce autori și opere s-ar găsi prin biblioteca lui Des Esseintes din fascinantul veac al douăzecilea? Italo Calvino și Musil? Bataille și Blanchot? Valéry și Borges? Cioran și Perros? Zinoviev și Julio Cortazar? Fernando Pessoa și Ezra Pound? *Ghepardul*, *Cartea angoasei*, *Anabaza*, *Silogisme amărăciunii*, *Cantos*, *O sută de mii de miliarde de poeme*, *Povestea ochiului*, *Anatomistul*, *Numele trandafirului*, *Memoriile lui Hadrian*?

Interogație retorică, de bună seamă, nedornică de vreun răspuns improvizat.

Comedia numelor (37)

Virgil Gheorghiu (care era și pianist): „Eu cîntam pe de rost, el era pederast”.

x

Virgil Gheorghiu: „Az' n-avură voci, miine-s celebri”.

x

„Nemaipomenitele aventuri ale lui Niels”, la Teatrul Excelsior. Să fie vorba cumva de Niels Schneckert?

x

Gothaer, adică, pentru literați, Got în aer.

x

„Omul potrivit la locul potrivit”: directorul Editurii Rafet nu e altul decît Constantin Marafet.

x

Pe profesorul orădean Hadadea elevii îl răsfațau cu vorbele „haida, de!”.

x

Pervez Musharraf s-a întors în Pakistan, ca un pervers ce e.

x

Un tip, orice s-ar zice, napoleonian: Napoleon Pop.

x

Oare lui Sava Francu îi pică francu' ?

x

INFACO, mai realist, înșfac-o (desigur, comanda).

Ștefan LAVU

Poezie

numele meu

cine sunt eu femeia de azi fata de ieri cea
pe care-o vei împodobi cu născociri
fără temelie
uneori îndrăznesc să nu mă pierd
descoperisem miezul acestui cuvânt
strecurat în cinuri
azi mă dor toate într-o compensația
uraganului
ce se-nfrânează să ucidă pescărușii...
florile și cele un milion de imagini mă
așteaptă
vasale duminecii de neodihnă în care
sub epiderma subțiată descopăr
incizii de creaturi antropomorfe
stângace.

tristesse

ești atât de pustiu încât
dacă aș țipa ecoul s-ar rostogoli ani buni
în tine
așa ai spus
așa îmi amintesc.
mi-aș supraviețui o vreme
cât e nevoie să zărești nava cu pânze și
catarg
doar o geană de nor
ca secunda în care de departe
îți scriu
va rezona încă și încă un strop
inima învinsă de căderea ancorei în timpan
o să vezi clar umbra aceea de pe creasta
valului
ispita altui mal de care se izbește-nciudat
un ocean

pseudopremoniție

ziua în care K a devenit normal
a fost o zi tristă.
el nu înțelegea că nu poate fi toți bărbații
pe care ți i-ai fi dorit
vieți să fi avut dinainte...

*o să vorbesc corect
ca la dex ca la doom
ca pentru doamne*

a fost o zi tristă
așa o așteptam
ziua în care K a presimțit
tragedia normalității.
degeaba încercam să-i transmit:

*viața este atât de tristă
de n-aș fi deschis ochii
ai fi fost normal demult*

în gol

îți arătam femeia mereu
te atrăgea lumea cu
zarurile ei asurzit

de pocnetul sec.
tu ridicai statui fără piatră și
semne apocrife smintei
din ochi.
dar azi ecoul străbate o
credință fără idoli
crispează memoria unei femei
care n-am fost.
Dumnezeu îngerilor sforăie împăcat
peste fruntea mea.

spovedanie

de la o vreme
cerul adastă deasupra unor păsări ce țin
sudul

mă ghemuiesc în suflul tău depărtat
căuș cald asemeni lui Dumnezeu-
tatăl fețelor nevăzute.
când îmi vorbești
mii de ascunzișuri devin
teme eterne
frate și
părinte-nu ești deodată
și stolul țândări se face
iar eu te ascult și zâmbesc.
uneori
sfiala plămueștetrandafiri
poate o deltă își deșiră apele
când a undei sclipire
virilă și de strană
înfiorează surâsul meu.
într-o zi mă vei afla înțeleaptă
acolo unde sângele se deznoadă
în cerebellum
ultimul popas.

solidaritate

vine o vreme când
carnea e coaptă pentru țipăt
glasul altcuiva ecou într-un măr verde
o muzică atât de cunoscută în
povestea regnului
vine o vreme când țărâna uscată
așteaptă ploaia
când eu nu sunt eu
dar cine
secetă cruntă ca amintirea unui uragan.
vine o vreme când te privești
nori oarecum limpezi oarecum negri
vuietul crește în tâmplă ca într-o colonie
de licurici
carnea albă luminează noaptea sânzienelor
zăpăcește miresmele
păsări mici cad grele în adâncuri
ființe hipnotice se scutură în ochiul tău
dintr-un creier spermatic
răpuse de rugăciune

lari obosiți

te poate depărta muntele de moloz
de amintirea părinților tăi, poezie scursă de
fastul zilei
mersul suplu al urechelnitei pe firul de
telefon vrând ea

fără să știe
să ajungă pe trunchiul pomului roditor –
adăpostul poemului singuratic
dâra unui avion și întrebările
atârni ca un cristal pe un fir de ață
balansul luminii arde uneori imaginile
vei ajunge să nu mai confunzi un alcoolice
cu degustătorul de vinuri
vinul vechi este pentru orbi
libertatea pentru îmblânzitorii de ceruri
prin găurile din tavan revărsată
mânia domnului ar obloji crăpăturile
bătrânei case a părinților noștri.
lătratul câinilor în noapte ar putea arăta
frica de singurătate ci nu eroismul
cândva ai fost legănată de palme părintești

lacrimi pentru acasa de sub mormane
pentru vuietul dintre coperte
pentru sminteala dumnezeului din tindă
moțând autist ca un curcubeu.
clondire mici pentru clipe speriate
sub arca din grădina zeei pământului
șed amuțiți de zeei din temelie
miezul nopții e speriat de ledurile
computerului
magii umflă pânza pe o parte a ei
de cealaltă-și culcă larii fruntea pe mâini
corabia aștește obosită
în gura covercii

o viziune mică

păsările de pradă atacă pe lumină
cele mici viețuiesc pe-ntuneric
marea se retrage odată cu pinguinii
plecați în iarna lor după hrană
selecția naturală e o fiară hămesită
de limfa planetei.
soba de teracotă are vârsta mea
o bijuterie din lut
cu smalțul sărit ici-colo
pământul dintre crăpături
miroase ca tălpile bătrânelor
când jucau ritualul țâstului
cu nămolul pân' la genunchi
în colțul nordic doamna în vârstă
îmi arată ghemuită în privirea-i fixă:
gloria e ceva diform din trecut
eufemism pentru viitor
stărv curățat cu înghițituri grăbite
de vietăți ce-și lasă pe oase adn-ul
prezentul ca uitare de sine
în colțul ei soba toarce
vânătorii de vise se întorc în pagină
oasele vechi pot fi arme în așteptarea
unei viziuni limpezi

samizdatul perfect

vizez la o carte care
să curgă precum rola mașinii de marcat
tipărită pe fâșii de prisoase tipografice
o carte care să nu coste mai nimic
doar vopseaua plătită din
cheta tuturor prietenilor mei
la un loc mai sărac decât
grădinarul de la palat

vizez la o carte care să mă scutească
de refuzurile editorilor
și pe distribuitori de afișatul pe tarabe
o carte circulară
fără coperte ori pagină de gardă
ș.a.m.d.
a cărei citire ar provoca vertijul și
m-ar consacra drept
cea mai promițătoare debutantă
anonimă

piața națiunilor unite nr. 3-5 4 aprilie 2008

pe calea victoriei e liniște azi
la zebra istoriile mărunte așteaptă să
curgă peste dămbovița Istoria-n coloane.
sirene, trupe speciale, elicoptere ne-silențioase-n
timpane

se sparg grijile zilei e numai
o stare va trece și asta cum sigur
toate se trec. pe calea victoriei
e liniște sumbră
coboară și urcă limouri de ștăbi.
istoria-și târâște scliciciul bară-in-bară
pe cheiurile dămboviței polițaii sunt mii.
piața națiunilor unite e-un du-te-vino
mașini negre și albe, salvări, motocicliști,
s.m.u.r.d.
Istoria trece supaveghată pe lângă istorii

puzderii pe chei azi
cenușii ca și ieri
victime colaterale.
Istoria se ține bătoasă o taie peste pod
în perspectiva-nchisă a etajului cinci
nu-s decât eu...
aș scruta răsăritul însă azi este nor
golul tânjește după ecou
de privesc spre apus
aproape că simt fumegare
și vuiet sinistru
ferite în sufletul meu.
înspre incolore unde mii au pierit
bucureștenii și nu numai ei
(basarabeni din gara de nord – refugiații
eterni,
oh, bieții noștri *evrei!*)
în 4 aprilie înflorite pesemne erau
ca și azi
lalele, narcise, femei
ce glumă sinistră Istoria
morții o fac și
viii o scriu...
în 4 aprilie desigur națiunile unite erau
la fel ca și azi
o cinică utopie gargară cu iz umanitar.
istoria trece anonimă pe cheiuri
absorbită în propria-i poveste
rostim autist în gând
în surdină... NATO
și nu ne miră nimic.
nimic.
la etajul 5 e-atâta liniște
în piața națiunilor unite Istoria-
și leapădă istoriile ca pe niște piei

basarabeanul oleg

bătrânul oleg e atât de frumos
bătrânul oleg e atât de tânăr
numai 90 de ani are și istoria
îi atârni pe umeri
ca o cărpă roșie
din etuva spitalului de campanie.
trăiește războaie
câștigă siberii
traversează gherle
face gimnastică în fiecare dimineață
mută soldați din morminte pe hărți fără
nume.

oleg e tulburător și puternic
precum amintirea unui boeing
pe cerul bucureștiului
când păsările tremurau speriate
dincolo de nori

Patria ecumenică

În stăpânirea Răului Absolut
e o Patrie a sfinților ingenucheați în rugă:
„Eu dorm, dar inima mea veghează” –
În Patria aceasta numai umbrele
se-nchină pentru morți
și pentru toți morții vii
Testamente lăsate din gură în gură
din perete în perete
din carceră în carne zdrobită
din moarte în suflete chinuite
din inimă în reinviere
fiecare după Cartea de la căpătâiul
tatălui său
Gratiile vibrează fără odihnă
peste un râu de sânge lacrimi urină și
sudoare

el hrănește Poezia de sub
Stăpânirea Răului și a Binelui
unde se mărturisește iubirea de aproapele
a oamenilor oameni care-au trecut
dincolo de Cărți

Flori BĂLĂNESCU

Mircea Vulcănescu și Alexandru Dragomir în Cercul de la Andronache înființat de Noica

„Nu cerem de la lume decât puțința dezvoltării pacinice. Nu voim decât să putem fi un stat de cultură în această parte înăsprită a Europei” (M. Eminescu, 11 aprilie 1878, apud Al Husar. *Avem o misiune*, 2004, p. 271).

Andronache, în casa cea nouă a filosofului revenit de la Sinaia în București.

Cu dialogul *Fedon* fusese meditat Noica de poetul și romancierul Constantin Fântăneru (1907-1975), absolvent de limbi clasice împreună cu Dan Botta. Amintindu-și de Vulcănescu din perioada „Andronache”, dar și din timpul Asociației „Nae Ionescu” în cadrul căreia s-au publicat primele patru volume din opera inițiatorului *școlii trăiriste*, – prima școală de filosofie românească (v. Isabela Vasiliu-Scraba, *În labirintul răsfrângerilor. Nae Ionescu prin discipolii săi: P. Tușea, Emil Cioran, C. Noica, Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu și Vasile Băncilă*, Slobozia, 2000) pe care ideologiile comuniste s-au repezit care mai de care să o desconsiderare –, Noica va consemna la șaptezeci de ani că prietenul său arestat în 1946 era asemeni unei „stihii a naturii care trecea prin cultură” (C. Noica, *O amintire despre Mircea Vulcănescu*, în *Almanahul literar*, 1984, p.37).

Întors (pentru mobilizare) de la Freiburg unde lucrase cu Heidegger la o teză despre Hegel (și mai apoi scăpat cu viață din războiul dus pentru Transilvania de Nord-Vest alipită de Hitler Ungariei în septembrie 1940), Alexandru Dragomir intenționa să facă un doctorat în Platon (v. Isabela Vasiliu-Scraba, *Propedeutică la eternitate. Alexandru Dragomir în singurătatea gândului*, Ed. Star Tipp, 2004). Într-un interviu luat în iunie 2000 el își amintea cum se fereau universitarii bucureșteni de idealistul Platon, la vremea când materialismul se lăța cu aceeași viteză cu care închisorile se umpleau cu oameni nevinovați.

Întâi Alexandru Dragomir (1916-2002) s-a dus la Mircea Florian (1888-1960), desigur înainte ca profesorul sexagenar⁽²⁾ să devină ținta atacurilor ideologilor Henri Wald (*O istorie burgheză a dialecticii*, referitoare la vol. M. Florian, *Dialectica de la Platon la Lenin*, Ed. Casa Școalelor, 1947) și N. Tertulian (*Profesorul M. Florian reprezentant al reacțiunii filosofice în universitatea românească*) și să fie (ca și Blaga, Ștefan Bezdechi, și mulți, mulți alții) înlăturat din învățământul superior.

Refuzând a conduce un doctorat în Platon, fostul său profesor l-a trimis la specialistul în limba elină spunându-i (în 1946) că „asta-i teză de elină, nu de filosofie”. De fapt însuși Florian, în ultima sa carte publicată la Casa Școalelor în 1947, abordase dialogurile târzii ale filosofului grec, fapt pe care l-a plătit în 1952 cu arestarea „administrativă” (adică fără justificare de nici un fel), când a fost chinuit după gratii 8 luni în șir pentru felul nepotrivit în care prezentase dialectica la Platon și la Lenin.

Pe Alexandru Dragomir elenistul D.M. Pippidi l-a refuzat afirmând contrariul spuselor lui Florian: „asta e o teză de filosofie, nu de elină”⁽³⁾. În jurnalul ei, Jeni Acterian nota în 1946 cum îi vorbea Sănduc despre Platon, cu „interes vibrant și tragic”, disecând noțiunile cu o ezitare menită a atrage atenția asupra „relativității oricărei afirmații care trece dincolo de un anumit plan”, trăsături ce-i amintiseră de marea personalitate a profesorul Nae Ionescu, singurul om de la care a „învățat ceva” (*Jurnalul unei ființe greu de mulțumit*, București, Ed. Humanitas, 1991, p.434).

De la Chiriacu, moșia familiei sale care-i solicita din când în când prezența, Constantin Noica îi scria lui Mircea Vulcănescu pe 16 aprilie 1946: „Acum mă gândesc din nou la *Lysis* [manuscrisul va fi publicat după un sfert de veac de la scrierea lui] și la zilele când am să vă regăsesc”⁽⁴⁾. Vulcănescu n-a mai fost de „regăsit”, fiind arestat la Arsenal între 18 mai și 28 mai 1946, când a scris acel jurnal citat copios în filmul cripto-comunist difuzat de TV-Cultural pe 3 oct.2009, în timp ce imaginea mai arăta și Aiudul, spre manipularea privitorilor ispitii să creadă că viața lejeră din închisoarea de la Arsenal ar fi fost la fel cu cea din închisoarea din Aiud.

Pe 30 august 1946 Mircea Vulcănescu avea să fie din nou arestat, de astă dată până la moartea survenită în octombrie 1952 (v. Măriuca Vulcănescu, *Desfășurare cronologică*, în vol. Mircea Vulcănescu, *Ultimul Cuvânt*, București, Ed. Crater, 2000).

Sora filosofului Vulcănescu (urmând și ea a fi băgată după gratii) notase că în 20 decembrie 1947, la Curtea de Apel,

procurorul ceruse achitarea lui Mircea Vulcănescu, condamnat la 8 ani într-un proces din 10 oct. 1946, dar suspendat din postul de Director al Datoriei Publice abia pe 11 iulie 1947.

În decembrie 1947 încă mai era ministru de justiție Lucrețiu Pătrășcanu (1900-1954) care urma să fie și el arestat în primăvara anului 1948. Pătrășcanu dorea achitarea lui M. Vulcănescu despre care scrisese că mușcă din Dumnezeire ca viermele din fruct (v. L. Pătrășcanu, *Curenți și tendințe în filosofia românească*, București, 1946; Ed. Politică, 1971). Pe 30 decembrie 1947 Regele a abdicat și mercenarii ocupantului sovietic au proclamat „democrația populară”, cu o constituție din care nu lipsea rolul conducător al URSS. Ministru de externe era Ana Pauker iar ministru de justiție Avram Bunaciu, care l-a înlocuit pe Lucrețiu Pătrășcanu, asasinat în pușcărie de șeful Securității, agentul sovietic Ghe. Pintilie (Pantiușa Bodnarenco).

În apărarea citită la procesul din octombrie 1946, când mascarada democrației regimului Petru Groza nu-și arătase încă adevărata sa față, Mircea Vulcănescu spusese că „fără dreptate nu este posibilă conviețuirea omenească”. În partea a doua a filmului cripto-comunist despre Mircea Vulcănescu difuzată pe 10 oct. 2009 la TV-Cultural, s-a extras acest citat, nespunându-se nimic despre contextul politic care i-a anulat din start orice conținut de adevăr. Abuziva arestare a ministrului de justiție Pătrășcanu, și chiar farsa de proces în care a fost condamnat Mircea Vulcănescu au demonstrat cu prisosință lipsa dreptății. În contextul politic al acelor ani, și „conviețuirea” era o vorbă în vânt, prin nesfârșitele abuzuri, prin arestările pe întuneric și prin crimele comise în văzul lumii.

În 1946 revista „Fapta” publicase un grupaj de fragmente din scrierile comunistului J.P. Sartre. Mircea Vulcănescu – deși fusese avertizat de un vecin care lucra la Frontul de Apărare Națională că figurează pe lista celor ce urmează a fi arestați⁽⁵⁾ –, în loc să se pună la adăpost de urgia vremurilor, a scris atunci, pentru cercul de la Andronache reunit în casa lui Noica, „*Note împotriva filosofiei existențiale a lui J.P. Sartre din punctul de vedere al Dimensiunii românești a existenței*” (inedit).

Cu doi ani înainte de marea trecere, Alexandru Dragomir l-a evocat (în 2000) pe fostul său profesor Mircea Vulcănescu. La început pentru a spune că a făcut parte dintr-un grup de studenți [Octavian Nistor, Mihai Șora, Jeni Acterian, Antoaneta Iordache/Bodisoc etc.] care au fost „foarte influențați de Mircea Vulcănescu”. Apoi spre a ilustra ideea că în filosofie „nu cantitatea contează foarte mult”, ci calitatea gândirii. La vremea întâlnirilor din casa lui Noica de la Andronache, dintre multele studii și articole publicate de fostul său profesor de etică prin reviste, Dragomir nu citise probabil decât studiile din cele două volume de *Izvoare de filosofie*, „care nu era o revistă de largă răspândire. Era un soi de volum de studii.” (v. Isabela Vasiliu-Scraba, A. Dragomir, *interview comentat și refăcut după cenzurarea sa în Observatorul cultural*, în rev. *Asachi* din Piatra Neamț, numerele din 2008 și 2009). La publicarea interviului (înregistrat de Fabian Anton) în „Observatorul cultural” redacția a falsificat pe alocuri dialogul, punând unele replici ale tânărului interlocutor pe seama lui Alexandru Dragomir.

Ne referim la opinia tânărului Fabian Anton după care gândirea filosofică a lui Mircea Vulcănescu ar fi de citit în cele 5 volume scoase de Marin Diaconu. În realitate, Alexandru Dragomir credea că gândirea fostului său profesor de etică n-ar fi ilustrată decât de lucrările publicate în timpul vieții lui Mircea Vulcănescu. Tipărirea de lucrări neterminate, de schițe și de ciorne păstrate de familie nu putea să-i aducă filosofului martirizat la Aiud decât mari deservicii, mai ales că repunerea sa în circuitul cultural după jumătate de secol s-a început cu ciorne publicate înaintea oricărei alte scrieri finite de autor (v. nefericitul volum scos de Marin Diaconu la Editura Fundației Culturale Române în 1991, ca o primă „victorie” post-comunistă).

Odată cu întâia publicare integrală a interviului luat de Fabian Anton lui Alexandru Dragomir (în revista „Asachi” din 2008 și 2009) noi am restabilit (după înregistrarea de pe casetă realizată) replicile modificate de „Observatorul cultural”. Astfel a reieșit că Alexandru Dragomir (în mod indirect și politicos) nega existența unei gândiri autentice filosofice la cei care l-au frecventat întâi pe Noica la Păltiniș⁽⁶⁾, apoi pe el.

Marginalizat prin teroarea ideologiei statului polițienesc, Constantin Noica îi scria lui Alexandru Dragomir pe 18 decembrie 1949 că este „cel mai înzestrat cap filosofic” pe care l-a întâlnit. În vara anului 2000, fostul elev al lui Mircea Vulcănescu spusese că (în ce privește filosofia) în țara orbilor, chiorul este împarat. În sensul că el, Alexandru Dragomir, este «cel mai mare» filosof pentru că între contemporanii români de

care are știință, gândirea sa nu are concurență. Despre profesorul său M. Vulcănescu, Alexandru Dragomir spunea că și „dacă ar fi rămas numai *Dimensiunea românească a existenței*” (1944), numai asta de ar fi să o iei și să o interpretezi și tot ai avea destul material pentru a-ți da seama și cine a fost Vulcănescu, și ce largi posibilități și orizonturi deschide gândirea lui” (v. Alexandru Dragomir, interviu din iunie 2000 publicat de noi în rev. „Asachi”, Piatra Neamț, 2009).

Fără a da semne că l-ar fi interesat vreodată orizonturile deschise de gândirea lui Mircea Vulcănescu, trecută de el mereu sub tăcere, într-o emisiune de radio difuzată pe 3 aprilie 1995 Andrei Pleșu se auto-imagina pășind pe urmele „modelului cultural” oferit de filosof (v. CD-ul din vol. Mircea Vulcănescu, *Cuvinte pentru fratele rămas departe*, Buc., 2004 și rev. Manuscriptum 1-2/ 1996, p.107-111;). Sigur, în „modelul Vulcănescu” fostul comunist nu cuprinsese arestarea fără de vină a filosofului ucis de gardianul care l-a pedepsit să stea dezbrăcat o noapte întreagă la temperaturi de îngheț. Fiindcă, așa cum stă scris pe cărțile lui Vulcănescu, pentru fosta Editură Politică devenită Humanitas condamnarea lui Vulcănescu nu ar fi fost făcută într-o farsă de proces.

Povestea cu încarcerarea drept pedeapsă pentru îndrăzneala lui Mircea Vulcănescu de a-i învăța la Aiud românește pe gardienii maghiari a notat-o Titus Bărbulescu: „A doua zi dimineață, M. Vulcănescu devenise un sloi de ghiață, după o noapte petrecută pe un ger de -20 de grade. Așa l-au aflat șeful temnicerilor de altă limbă, și tovarășii săi, a doua zi dimineață. Țurțure de ghiață, cu ochii deschiși, mort cu ochii vii. Se făcu ziuă, dădu soarele. Din țurturele cu ochii vii, s-a toropit atunci o lacrimă; apoi alta, alta, prelingându-se și împreunându-se în sânul mumei-fire cu cele ale osândiților de limbă românească, în acea dimineață de iarnă, când aceștia și-au luat rămas bun de la răposatul Mircea Vulcănescu, închinându-se, șoptind: Să-i fie țărâna ușoară și Dumnezeu să-i ierte pe călăi – căci numai de la El poate veni iertarea...De la cea mai frumoasă inteligență românească pe care norocul m-a învrednicit s-o cunosc” (v. prefața lui Titus Bărbulescu la vol. Mircea Vulcănescu, *Războiul pentru întregirea neamului*, București, Ed. Saeculum I.O., 1999, p.17).

Probabil că ceea ce i-a reținut atenția așa-zisului discipol al lui Noica (dezinteresat de gândirea lui Mircea Vulcănescu și de filosofia noiciană) a fost constatarea că „modelul cultural Vulcănescu” nu presupune scrierea prea multor cărți, întrucât filosoful asasinat la Aiud „n-a lăsat foarte mult în planul operei” (v. A. Pleșu în rev. *Manuscriptum*, 1-2/1996), la capitolul cantitate simțind o oarecare înrudire. De aceea s-a și grăbit cu traducerea și apoi cu volumele omagiale. În primul an de existență al Institutului de Istoria Religiiilor, în marginea operei formată din câteva eseuri cuprinse în două cărți de cca. 250 de pagini (Andrei Pleșu, *Limba păsărilor*, 1994 și *Despre îngeri*, 2003), doi salariați ai noului Institut condus de Pleșu s-au îndemnat unul pe altul să scoată cu grăbire două volume omagiale: Mihai Neamțu și Bogdan Tătaru Cazaban (coord.), *In honorem Pleșu*, Ed. Humanitas, 2009 și *Essays in honour of Pleșu*, Zeta's book, 2009, lansate pe 22 aprilie 2009. Iată și specialiștii în filosofia religiilor care-l omagiază pe directorul Institutului de Istoria Religiiilor „adăpostit sub cupola Academiei”: Dan C. Mihăilescu, Vladimir Tismăneanu, H.R. Patapievic, Andrei Oişteanu (nepotul lui L. Răutu), Anca Oroveanu (fata lui Leonte Răutu), Gabriel Liiceanu, cei doi salariați care au coordonat volumele și alții.

Dar „modelul Mircea Vulcănescu” trebuie să-i fi plăcut lui Andrei Pleșu și fiindcă filosoful a spus înainte de moarte „să nu ne răzbunați”, dovedind astfel o „împlinire etică”. Această „etică” i-ar fi plăcut lui în mod special. Fiindcă filosofia aducătoare de libertate spirituală (apud Noica) îi păruse lui Pleșu produsul unor minți reci, insuficientă și evazionistă, iubind reprezentanții geniali ai omenirii dar fugind de salvarea obligatorie a tuturor oamenilor atât de frumos explicată de etica materialist-dialectică (v. Andrei Pleșu, *Minima moralia*, 1988, p.97-102 și A. Pleșu în *Jurnalul de la Păltiniș*, 1983, p.177). După propriile-i afirmații, sfințenia lui Vulcănescu [ucis pe-ndelete prin bătaie, frig, foame și lipsă de asistență medicală⁽⁷⁾ la Jilava și Aiud] l-ar fi inspirat pe tânărul comunist când acesta a schițat (în cadrul mai larg al eticii comuniste) o „morală” prin câteva eseuri tipărite de revista *Viața Românească*. Preferată îi era la patruzeci de ani etica în doi timpi desfășurată în jurul cuplului lumină-întuneric, spirit solar și spirit selenar, care, desigur, nu i-au amintit de spiritele luminate (Mircea Vulcănescu, Alexandru Maecu, Nichifor Crainic, Radu Gyr, Ion Petrovici, George Brătianu, Traian

Brăileanu, Ștefan Nenițescu, C. Noica, Dinu Pillat, Vasile Voiculescu, Sandu Tudor, dr. Nicolae Roșu, George Fotino, Barbu Solacolu, Alexandru Marcu, Valeriu Gafencu, Virgil Maxim, Costache Opreșan, Sergiu Mandinescu, Dumitru Murărașu, Paul Sterian, Dimitrie Cuclin, Sergiu Dan, Constant Tonegaru, Ion Caraion, Al. O. Teodorescu, Mircea Florian, Alice Voinescu, N. Balotă, Ovidiu Cotruș, Horia Stanca, Marcel Petrișor, Al. Paleologu, Emil Manu, Radu Cioculescu, Benedict Ghiuș, I.D. Sârbu etc.) schingiuite în întinerul pușcăriilor.

Se pare însă că, în opinia lui Pleșu, „înrudirea” sa cu M. Vulcănescu nu s-ar limita la cantitativul redus al operei. Ar mai exista și cealaltă conexiune, cam scremută, evidențiată la Radio în 1995 chiar prin invocarea *Moralei sale minime* din 1988. Deși trasă de păr, conexiunea aceasta a fost, ca să spunem așa, reactualizată în 2004 prin volumul de la centenarul nașterii lui M. Vulcănescu în care s-a cuprins pe CD interviul difuzat pe unde radio cu zece ani mai înainte⁽⁸⁾. Ocazia de a invoca texte ale comunistului Pleșu fără nici o legătură cu eseistica filosofică a lui Mircea Vulcănescu nu se putea rata cu nici un chip!

În filmul despre Mircea Vulcănescu din 3 oct. 2009 de la TV Cultural, în decorul oferit de personalitatea gânditorului religios s-a fructificat iarăși un oarecare prilej (la fel de tras de păr ca și acela invocând morala minimă din 1988) spre a se fixa în capul telespectatorilor profilul de „angelolog” al omagiatului director, prin cele două volume scoase în 2009 de salariații săi de la Institutul de Istoria Religiei înființat în 2008. În filmul realizat de Vasile Alecu pretextul l-a constituit „oglinzirea”.

Într-adevăr, pe când se întâlneau în casa lui C. Noica de la Andronache tânărul Alexandru Dragomir a citit un studiu scris pentru publicare (*Despre uitatul în oglindă*) și rămas nepublicat pe motiv de perspectivă anacronică. În niște ciorne alcătuite după lectura studiului, Mircea Vulcănescu a schițat pe trei pagini o „replică valorând cât un tratat despre speculație (de la *speculum*, oglindă)”, își amintea Constantin Noica (v. *O amintire despre Mircea Vulcănescu*, în Almanahul literar, 1984, p.36).

În filmul despre M. Vulcănescu dat la pe 3 oct. 2009 la TV Cultural, după ce Ioana Diaconescu este arătată în oglindă, se invocă mintenaș foile scrise de Mircea Vulcănescu în 1945-1946 pe tema oglinzii. Apoi se supralicitează situația, avansându-se ipoteza fantezistă că filosoful Mircea Vulcănescu ar fi intenționat să scrie un întreg tratat de metafizică a oglinzii, dar n-a mai apucat. După această minciună se îmbulzesc și îngerii lui Pleșu. Fosta colegă de liceu a lui Andrei Pleșu citează din cursul despre îngerii ținut de ministrul culturii post-decembriste fraza cu îngerii care oglesc chipul lui Dumnezeu. Pentru că în fragmentul citat se află cuvântul „oglinzire” poeta arătată în oglindă spune fără să clipească o nouă minciună: Anume că Andrei Pleșu ar fi reluat „creator” idei ale filosofului Mircea Vulcănescu.

Nimeni nu s-a întrebat, cum i-au trecut prin minte poetei Ioana Diaconescu fantasmagoriile cu „idei de-ale lui Vulcănescu pe care Pleșu le-ar fi preluat creator”. Căci atât arta cinematografică, cât și fanteziile poetice nu necesită nici o argumentare. Doar manipularea și-a atins scopul. Fiindcă latura de așa-zis „angelolog” a fostului comunist călcând „la zenit” în urma modelului solar stins în zorii zilei de 28 octombrie 1952 nu fusese suficient de bine scoasă la lumină. Deși omagiată în același an de tovarăși critici și mai puțin critici, fațeta sa de „angelolog” ar fi rămas cumva în umbră, stingheră, dacă n-ar fi fost iluminată indirect de un filosof martir folosit fără jenă în acest scop.

Isabela VASILIU-SCRABA

Note.

¹ v. *Scrisori din Câmpulung. Constantin Noica-Gh. Staicu*, ediție îngrijită de Ioan Crăciun și Adina Ștefan, București, Ars Docendi, Univ. din București, 2009. Din corespondența lui Constantin Noica cu Gh. Staicu aflăm că Noica n-a apucat să se bucure de casa pe care o construise la Andronache decât doi ani. Dar și că pentru filosof cei doi ani fuseseră „esențiali” (v. scrisoarea din 19 febr.1952), poate și datorită ultimelor sale întâlniri cu Mircea Vulcănescu.

² v. *Cronobiografia* alcătuită de A. Michiduță în volumul în care s-a tipărit cursul (inițial litografiat) de *Introducere în filosofie* ținut de Mircea Florian în 1930-1931 (*Philosophia perennis*, Cluj-Napoca, Ed. Grinta, 2004, p. 41).

³ v. Alexandru Dragomir: „*Din ianuarie 1945 și până la pensionare am fost pierdut pentru filosofie, pentru propriile mele interese*”, fragment din interviul din anul 2000, în rev. Asachi, Piatra Neamț, Nr.3/239 din 2008, p.5.

⁴ Scrisoarea lui Constantin Noica s-a publicat în rev. *Manuscriptum*, 1-2/1996, Anul XXVII, număr special Mircea Vulcănescu, p.294.

⁵ cf. Măriuca Vulcănescu în filmul „Mircea Vulcănescu”, partea I, TV Cultural, 3 oct. 2009. După arestarea ei la 18 ani, exact în anul când rămășițele pământești ale filosofului martirizat la Aiud urmau a fi aruncate la grămadă în Râpa Robilor, Măriuca Vulcănescu va suferi doi ani de detenție. În cripto-comunismul de după 1990 ea a avut bucuria să vadă tipărite scrieri ale tatălui său, amânate ani de

Alambicul lui Ianus

Karl Marx a trăit timp îndelungat într-un apartament mic (trei metri pătrați) la Londra. Îngrijorată de mizeria lui Karl, mama lui îi spunea mereu: „În loc să fi descris *Das Kapital*, ar fi fost mai avantajos să ai un capital”.

Metafizica buddhistă (I). Indiferent de subiectul ales, interlocutorul buddhist își va îndrepta privirea spre percepția vacuității, a nondualității, a distincției dintre ceea ce este ultim sau convențional și a modalităților – salvivice – deschizând în acest fel perespectivele transcendenței.

Metafizica buddhistă (II). Vacuitatea nu este altceva decât lumea așa cum este, fără a proclama inexistența lucrurilor, susținând faptul că existența nu este fondată de nicio esență, de nicio natură proprie, de nicio substanțialitate. Vacuitatea, ca atare, nu este neant.

La TV, filmul *Lettre paysanne* (Kaddu beykat) realizat de senegaleză Safi Faye. Este cronica unui an de secetă și drama unei iubiri neîmplinite, din cauza mizeriei. Un film sensibil, plin de pudoare. Încoronat cu premiul Sadoul.

Jurnal. Malta. (1) Micul arhipelag (Malta, Comino, Gozo) creează o punte între continentul european și cel african. Câteva puncte de reper istorice: Secolul al VI-lea î.e.n. – epoca neolitică (templele megalitice; 850 î.e.n.: locuitorii fenicieni; 60 î.e.n.: naufragiul Sf. Paul; 870 e.n.: arabii cuceresc arhipelagul; 1265 – dominația franceză (casa de Anjou); 1479 – dominația spaniolă; 1565 invazia turcilor (marele asediu); 1571 Valetta devine capitala arhipelagului; 1813-1964: colonie britanică; 1964: Malta devine independentă.

Geologic. Sudul insulei este accidentat, cu faleză abrupte, în timp ce nordul este plat. Vegetația: măslini, dafini, lămâi, Bougainville. Fauna: păsări puține, maltezii asasinând păsările (care le fură peștii), o îndeletnicire violentă, condamnată de Uniunea Europeană.

Maltezii, sunt mici, rotofei, bronzăți, reflectând lingvistic un dialect romanic (20%) împletit pe-o limbă arabă (80%). Engleza este limba curentă (fostă colonie britanică) pentru turiști și oameni de afaceri. Cetățeanul de rând este politico, amabil, vorbăreț (cu măsură), profund religios, arhipelagul fiind înțesat de biserici, alături de numeroasele temple megalitice (7000 î.e.n.), maiestuoase, ca templele de la Taxien, Hagar Qim, Ggantija. Impresionantă este construcția sacrală Hypogaum (5500 î.e.n.) formată din galerii subterane înfricoșătoare. Paralel, există mormintele feniciene, șiroind de mistere.

Arta și cultura Maltei sunt reprezentate de-o suită de construcții eclectic, construcții romanice, biserici și catedrale în stil baroc, neoclasicist și renescentist; pictura e influențată de măștri italieni. Specific, malteze, sunt balcoanele ornamentate, închise cu ferestre mari, de bărcile colorate (Dghajsa) și de broderiile florale migăloase, exportate în lumea întreagă.

Despre literatura malteză, date puține. Biblioteca Națională fiind închisă, capitolul documentar a rămas deschis. Dorința de a-l completa rămâne un imperativ. Primul text literar scris în limba malteză a apărut în 1533, sub pana lui Pietro Caxaro. Literatura contemporană e dominată de poetul național Dun Karm (1874-1963) și de scriitorul Francis Ebejer.

Ne-am instalat comod, într-o regiune calmă, la Mellieha, în nord-vestul insulei, nu departe de golful Sf. Paul (aici a naufragiat Sf. Paul, în drum spre Roma). Orașelul (10.000 de locuitori) este ticsit de prăvălii, expunând articole (suveniruri) pentru turiști. Vizităm singura atracție a locului, Catedrala Mellieha, stil baroc. Interesant este relicvarul, care păstrează „mulțumirile” credincioșilor, care au fost tămăduiți de Sfânta Mellieha.

Seara am gustat primele specialități malteze: Timpana, un maldăr de macaroane amestecat cu bucățele de carne (de vițel), ficat de porc, șuncă, ouă, roșii și parmezan. Copios, greu digerabil. Pentru a ușura tranzitul intestinal, ne-am euforizat cu o sticlă de vin alb (Verdala Blanc de Blancs).

A doua zi, am străbătut, *per pedes*, capitala La Valetta, urmând indicațiile ghidului, un tip uscățiv, mustăcios, vorbind „o engleză de baltă”, fiind nevoiți să-l întrerupem deseori, pentru a înțelege perorațiile lui.

Strada principală (Republic Street/ 1 km) taie orașul în două. Este artera principală, comercială, deservind pietonii.

Vizităm Muzeul arheologic (National Museum of Archeology) care conține colecții datând din epoca neolitică, din perioada războaielor punice și a perioadelor etrusce și grecești. În apropiere vizităm catedrala Sf. Ion (St. John's Co. Cathedral) construită după planurile lui Gerolamo Cassan, între anii 1573 și 1577. Este catedrala „Cavalerilor de Malta”. Bolta pictată de Mattia Preti (1613-1699) e formată din 18 tablouri, reprezentând scene din viața Sf. Ioan Botezătorul.

Nicholas CATANOY

„Nous sommes nés pour porter le temps, non pour y soustraire.”

(Jean -Paul Dadelsen)

YMIR. Monstru uriaș (mitologia nordului/ Islanda), bisexual ca și TUISTO (zeu bisexual). Din axilele lui Ymir s-au născut un fiu și o fiică. Ymir a fost ucis de Asen, sângele lui inundând pământul. Din părțile ciuntite s-a născut cosmosul: din părul lui au luat naștere pădurile; din creieri, norii; din carne, pământul; din sânge, marea; din oase, dealurile; din craniu, bolta cerească.

Înstrăinarea mă obligă să trăiesc în universul literaturii.

zile de editurile comuniste, să dea interviuri, să participe la emisiuni televizate, iar în filmul difuzat pe 3 oct. 2009 de TV-Cultural Măriuca Vulcănescu a avut multe intervenții extrem de interesante. Din amintirile ei s-a putut afla că până la condamnarea tatălui ei (din februarie 1948), în închisoarea Văcărești au fost permise vizitele în fiecare vineri, că pe fișa de arestare era trecut „apolitic” și că după condamnarea definitivă, Mircea Vulcănescu s-a îmbolnăvit de icter din cauza nedreptății suferite.

⁶ vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Himera Școlii de la Păltiniș ironizată de Noica*, în rev. „Acolada”, nr 2(65), febr.2013, p.16 și 22 ; <http://www.isabelavs.ro/Articole/IsabelaVS-himera1ScoalaPaltinis7.htm> ; precum și *Himera discipolatului de la Păltiniș, prilej de fină ironie din partea lui Noica*, în rev. „Acolada”, nr 3(66), martie 2013, p.16 și 23 ; sau <http://www.isabelavs.ro/Articole/IsabelaVS-himera2ScoalaPaltinis9.htm>

⁷ Dintr-un document arătat pe fugă (în partea a doua a filmului despre M. Vulcănescu difuzat de TV Cultural în 10 oct. 2009) reieșea că deținutului Mircea Vulcănescu spitalizarea i-a fost refuzată fie de Pantiușa Bodnarenco, fie de generalul NKVD Boris Grumberg, alias Alexandru Nicolschi (adjunct al șefului Securității) pe cererea unde era precizat diagnosticul de pleurezie. În urma bătăilor de la Jilava, lui Mircea Vulcănescu i-a intrat o coastă în plămân, ceea ce a dus apoi la pleurezie. Rezoluția negativă nu a fost arătată. S-a spus numai că cererea (refuzată) era făcută să primească aprobare de la Șeful Securității. Din jurnalul lui Petre Pandrea (p.232) aflăm că totuși M. Vulcănescu a ajuns la Spitalul Penitenciar Văcărești, unde i s-au scos din plămâni 800 de grame de puroi. „Organismul rezistent s-a refăcut. Când am intrat eu /.../ Mircea Vulcănescu pleca cu duba la Aiud, refăcut” (*Crugul mandarinului. Jurnal intim. 1952-1958*, Ed. Vremea, București, 2002, p.233).

⁸ Emisiunea radiofonică din 3 aprilie 1995 cu interviul luat lui Andrei Pleșu de Claudia Țița a fost imprimată pe unul din cele două CD-uri însoțind volumul scos de Societatea Română de Radiodifuziune (*Cuvinte pentru fratele rămas departe*, 2004) cu ocazia centenarului nașterii lui Mircea Vulcănescu.

Cum să-ți transformi cartea într-un film

Nu cunosc foarte mulți autori care să nu dorească să-și transpună cărțile în filme. Și sunt probabil trei motive mari pentru care unui scriitor îi surâde această idee: a) vanitatea; b) banii (un roman se vinde de obicei mai bine dacă are mai multă vizibilitate ca film); c) motivul cel mai important – cinematografia este cea mai comprehensibilă

formă de artă. Marile filme au calitatea narativă a unui roman de ficțiune, atractivitatea fotografiei, o muzică aleasă excelent, un scenariu și un joc actoricesc de calitate care, în cazurile cele mai bune, sunt similare teatrului. Așa că, dacă îți dorești toate acestea ca scriitor, trebuie să găsești o modalitate prin care să colaborezi cu un regizor consacrat. Să vedem care sunt opțiunile de colaborare între un scriitor și un regizor.

1) Vinde drepturile pentru ecranizarea romanului unui studio de filme bun. Jucătorul de baseball Lefty Gomez a spus cândva: „Aș prefera să fiu norocos, nu bun”. Totuși, dacă ești scriitor sau regizor, trebuie să fii și norocos și bun, altfel nu ai cum să ai succes. Dacă ești bun dar n-ai noroc, n-o să ajungi prea departe în viață, din păcate. Dacă ai noroc, dar ești mediocru, steaua ta va apune destul de repede. Romanele de succes care au fost transpuse în filme de primă categorie au beneficiat în general, cred eu, de o combinație câștigătoare de întâmplare fericită și scriitură de calitate. Dacă reușești să îți publici romanul la o editură bună – un proces solicitant pe care l-am descris deja în alt articol – și dacă editura decide să investească cea mai mare parte a bugetului său anual de promovare în romanul tău, atunci poți avea o șansă să vinzi drepturile de ecranizare a cărții tale. Pentru că toți pașii la care m-am referit sunt dificili, foarte puține romane vând drepturile de ecranizare și chiar mai puține sunt transpuse în filme de succes. Unul dintre cele mai bune exemple de roman care a depășit toate aceste obstacole este cel al lui Arthur Golden, *Memoriile unei gheșe*. Publicat la editura Alfred A. Knopf în 1997, acest roman istoric care narează cu măiestrie povestea unei gheșe care lucrează în Kyoto, Japonia, în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, a devenit un *bestseller* internațional. Romanul s-a vândut în mai bine de 4 milioane de copii și a fost tradus în 21 de limbi. Columbia Pictures a cumpărat drepturile de ecranizare. Filmul cu același nume, regizat de Rob Marshall și produs de Steven Spielberg, a avut premiera în decembrie 2005, cu frumoasa și talentata actriță Zhang Ziyi în rol principal. Bine jucat și cu scene spectaculoase, aproape picturale, filmul a costat 85 de milioane de dolari, dar a avut un profit de *box office* aproape dublu (peste 162 de milioane). Cu toate că au existat controverse în privința filmului – o fostă gheșă care i-a oferit informații de culise lui Arthur Golden l-a dat în judecată atât pe el, cât și editura Alfred A. Knopf – romanul este o poveste rară și de mare succes, lucru cu care, din păcate, foarte puțini scriitori se pot lăuda.

Dacă romanul tău nu vinde milioane de copii în lumea întreagă și nu bați palma cu un studio mare de producție de la Hollywood, dar îți dorești totuși să îți vezi cartea ecranizată, ce-ți rămâne de făcut? Cea mai bună opțiune este să găsești un regizor independent. Dar dacă alegi să mergi pe acest drum, trebuie să o faci cu precauție. Filmele independente pot fi extrem de puternice și de artistice. Sunt de cele mai multe ori mai dramatice și mai orientate către personaj decât cinematografia „mare”. Din nefericire însă, filmul independent este și un teren fertil pentru șarlatani.

2) Colaborarea cu un regizor de film independent Există regizori de film independent foarte talentați. Provocarea este însă aceea de a-l găsi pe cel potrivit pentru subiectul cărții tale și, mai ales, de a face rost de banii necesari pentru producerea filmului. Trebuie să spun din capul locului că vă sfătuiesc să nu colaborați cu regizorii care pun scriitorul și actorii să contribuie cu bani la realizarea filmului. Nu doar că riscați pierderea economiilor de-o viață, dar filmul vostru, dacă ajunge să fie produs, nu va beneficia, mai mult ca sigur, de o rețea

decentă de distribuție. De asemenea, ar trebui să fiți conștienți de o tristă realitate: nu toți producătorii de film sunt sinceri în privința bugetului pe care îl reclamă. Cei mai de temut sunt aceia care vă cântă în strună, dar vă induc în eroare fie a) cerându-vă sume de rezervă „rezonabile” pentru proiect, care ajung apoi la cifre uriașe, sau b) implicându-vă emoțional și creativ în proiect la început, ca apoi să vă ceară bani (o tehnică clasică de tip momeală practică de șarlatani).

Dacă ești un autor cu bani la discreție, atunci este în regulă să plătești un regizor să îți facă filmul, atât timp cât ambele părți sunt sincere în legătură cu ce așteaptă unul de la celălalt și cu ce vor primi în cele din urmă. Dar cred că puțini autori au la dispoziție sume mari de bani, necesare de altfel, pentru că producerea unui film este un proces costisitor. Dacă nu sunteți înstăriți, așa cum se întâmplă majorității scriitorilor, atunci ce rămâne de făcut? În paragrafele care urmează voi detalia soluțiile.

Chiar dacă e important să existe o compatibilitate creativă între scriitor și regizor, fără fonduri suficiente

un film nu are cum să fie produs. Nu dezbate problema găsirii de fonduri când e vorba de un *bestseller* care e transpus într-un *blockbuster*, pentru că într-o astfel de situație nu poate fi vorba de lipsa banilor. Fondurile insuficiente sunt, totuși, unul dintre marile obstacole în industria filmului independent. La modul general, există un număr mare de scriitori, regizori și actori independenți talentați, dar o penurie de fonduri. Din fericire, există opțiuni de finanțare la care pot avea acces producătorii independenți:

a) Granturi pentru artă oferite de stat Finanțarea proiectelor artistice este o practică frecventă în Europa. Noua cinematografie din România, care începe să fie tot mai apreciată internațional, se bazează în principal pe granturi. Centrul Național al Cinematografiei oferă, prin Programul European Media, premii anuale regizorilor români talentați. Există o competiție acerbă pentru aceste finanțări (sunt cu mult mai mulți regizori care se înscriu decât premii acordate) și finanțarea este de cele mai multe ori mai slabă decât cea pentru cinematografia hollywoodiană. Un film independent primește în general cam un milion de euro sau mai puțin, în timp ce filmele de la Hollywood primesc zeci de milioane.

Totuși, chiar și cu cele mai modeste finanțări, regizorii români au produs filme premiate, incredibil de dramatice și de centrate pe personaj. Chiar eu am scris de câteva ori despre filmele lui Cristian Mungiu, Vali Hotea sau Bogdan George Apetri. Granturile pe care le-au primit ei au fost în cele mai multe cazuri suplimentate prin alte finanțări, primite din Europa de Vest. Mai mult, există universități care oferă granturi pentru film, la fel și instituții și centre culturale, cum este cazul Institutului Cultural Român. Pentru un scriitor este un real privilegiu

să colaboreze cu un regizor independent care are capacitatea și talentul, dar care și cunoaște oamenii potriviți pentru a obține astfel de granturi și a le exploata la maximum pentru a produce filme extraordinare.

În cel mai bun caz, talentul celor două părți se îmbină armonios și se potențează reciproc, iar rezultatul final este chiar mai bun decât suma părților (cartea și filmul). În Statele Unite, această opțiune este una rară. Poate sunteți curioși să aflați ce soluții au la îndemână scriitorii și regizorii independenți de peste Ocean.

b) Pe de-o parte, finanțări non-profit pentru filme independente, cum sunt granturile oferite de Sundance Film, pe de alta, străngeri de fonduri, cum este cazul lui Kickstarter,

Granturile pentru film Sundance

În Statele Unite, finanțarea de la bugetul de stat pentru filme independente – dincolo de granturile modeste oferite studenților de către universități – este slabă și foarte rară. Există, totuși, câteva surse de finanțare private care merită menționate. Pe primul loc se clasează granturile pentru cinematografie oferite de Institutul Sundance. Robert Redford a înființat această organizație non-profit în 1981. În 1985, institutul a cucerit Festivalul de Film al Statelor Unite. Programul pentru Finanțare de Film al Sundance Institute susține scenariștii și regizorii independenți (sau „ucenicii”). Cei care obțin granturile pot să înceapă producția sub tutela unor regizori consacrați. Institutul Sundance oferă de asemenea granturi pentru filme documentare și muzică de film. Iar combinația dintre finanțare, experiență de studio și îndrumare din partea profesioniștilor se traduce printr-o ocazie extraordinară pentru regizorii debutanți. Multe filme independente intră în circuitul festivalurilor din Statele Unite și Europa, printre care și Cannes sau Sundance, cele mai prestigioase.

Fondurile Kickstarter

O altă cale pentru obținerea finanțării în Statele Unite este strângerea de fonduri prin donații. Kickstarter este una dintre cele mai populare organizații care se ocupă de acest lucru și a adus până acum regizorilor 12 premii la Festivalul Sundance.

Kickstarter este o inițiativă colectivă, dar privată, creată de Perry Chen, Yancey Strickler și Charles Adler în 2009, care presupune investirea de bani în proiecte cinematografice despre care se crede că au potențialul de a genera profit. Regizorii prezintă un proiect și stipulează un termen-limită pentru

strângerea fondurilor. Dacă nu se pot strânge banii până atunci, aceștia nu primesc nicio sumă din donațiile cerute. Donațiile sunt făcute prin plăți via Amazon, iar platforma este internațională. Kickstarter primește 5% din profiturile filmului, dar minusurile sunt lipsa angajamentului și a minimului control. Proiectele sunt selectate pe baza profitului pe care promet că îl vor scoate, nu pe calitatea lor artistică. În plus, nu există până acum niciun mod prin care cei care propun proiecte să își ia un angajament că le vor finaliza sau se vor ridica la nivelul așteptărilor celor care donează bani.

Urmează-ți visurile, dar rămâi cu picioarele pe pământ

Pentru scriitori și regizori deopotrivă, succesul și faima nu vin aproape niciodată automat sau e posibil chiar să nu vină deloc. Succesul se bazează în general pe maximizarea opțiunilor, alegeri inspirate și adaptabilitate. Niciun autor nu poate conta pe faptul că romanul lui va ajunge un *bestseller* internațional. La fel, niciun regizor de film independent nu se poate baza pe faptul că filmul lui va ajunge un *blockbuster* și va câștiga premii. Șansele sunt aproape aceleași cu câștigul la loterie. Revin la citatul adaptat al lui Lefty Gomez – trebuie să fii și norocos și bun pentru a avea succes, mai ales la o scară atât de mare. Din fericire, în multe situații, atât scriitorii, cât și regizorii se folosesc de noroc – sau măcar maximizează șansele de succes pe care le au – și analizează cele mai bune și mai realiste opțiuni pentru o colaborare care să transforme o carte într-un film.

Claudia MOSCOVICI

REEVALUĂRI

Vintilă Horia și utopia narativă (I)

Spre descifrarea înțelesurilor unei cărți precum *Dieu est né en exil* cred și astăzi cu aceeași fermitate că opinia critică a lui Mircea Eliade, extrem de sumară și redusă doar la dimensiunile unei epistole particulare, a reprezentat punctul inițial de confirmare reală a valorilor ideatice de abia mult mai târziu pus în evidență de diversele comentarii literare istorice și istoriciste, estetice și filosofice ale timpului receptării, mereu prelungit într-o surprinzătoare actualitate.

De reținut, chiar din plecare, „*autenticitatea*» acestor însemnări, dincolo [de] – sau pe deasupra – contextului istoric”, ceea ce elimină orice iluzie a determinării cadrului unei epoci a mai vechiului trecut și înscrie totul, ca într-o parabolă, într-un prezent continuu. Apoi, și mai clar exprimat, faptul că „*titlul e splendid și el singur dă o nouă dimensiune exilului*”, înlocuind în acest fel dispoziția abordării unei narațiuni clădite exclusiv pe documente și cu referințe arheologice în stare să certifice interpretări mitologice sau să explice descriptiv, cu personaje indicate cel mai adesea într-o realitate a timpului istoric, specificitatea unui climat românesc ce aparține unei alte lumi. „*E vorba de o profundă experiență personală* – constată astfel Mircea Eliade – *care ți-a deschis alte perspective și ți-a cerut un alt «stil».*” Și dacă, inițial, reputatul istoric al religiilor își manifestase la lectura romanului comentat „*un fel de idiosincrasie față de jurnalele sau memoriile apocriefe ale personajelor deja intrate în istorie*”, el își încheia seria observațiilor critice de aici cu remarca: „*Aduci în Dieu est né en exil o spiritualitate care ne va ajuta să supraviețuim iminentelor catastrofe politice (unele, pe cale de realizare). Din toate punctele de vedere, succesul literaturii D-tale va fi și un semn spiritual de care nu numai exilul nostru, ci și celălalt: al lumii, va avea nevoie.*”¹

Este surprinzător, în schimb că *epistolerul* în cauză, specialist incontestabil în studierea miturilor fundamentale, evită să pună în discuție în aprecierile sale tocmai aspectele religioase specifice și relevarea valorilor tradiționale ale românilor, cele ce au definit mai apoi „*Romania*” răsăriteană, constituită pe structura vechii Dacii. Cu atât mai mult pare ciudată o asemenea atitudine din partea lui Mircea Eliade, cu cât preocupările științifice în această sferă de abordare a cercetării mitologice anticipau, în bună măsură, în ceea ce-l privea, tendințele unei transpuneri efectiv literare cum părea a se dovedi atunci efortul creativ al lui Vintilă Horia din *Dieu est né en exil*.

Într-o „*notă finală*” a romanului menționat, de altfel, scriitorul ținea mai apoi să precizeze că datora *Geticii* lui Vasile Pârvan, care „*mă familiarizase de mult cu istoria, religia și viața zilnică a dacilor*” și, totodată, lui N.I. Herescu, ce i-ar fi pus la îndemână, chiar în perioada în care definitiva cartea în cauză, un bogat material documentar și interpretativ din *Ovidiana*, volum publicat sub coordonarea acestuia, la Paris, în 1958.

Metodic, studiile, conferințele și contribuțiile diverse ale lui Mircea Eliade, dintr-o lucrare ce s-a concretizat mai târziu în *De la Zalmoxis la Gengis-han* (Payot, Paris, 1970), datează din 1953-1954, ca reluare a procesului comparativ, propus încă din ultimii ani ai interbelicului românesc².

Devine greu de crezut în astfel de condiții că Vintilă Horia nu cunoștea intențiile eliadești de a pune în valoare mai devreme sau mai târziu, la nivel european, cultul religios al lui Zalmoxis ca „*mit cosmogonic popular*”, singurul atestat în „*tradițiile folclorice ale românilor*”. Dar, în același timp, se configurează din ce în ce mai pregnant că starea meditativă și, totodată, confesională a „*jurnalului intim*” apocrif, propus de romancierul întors din exilul său în Argentina, nu are nimic de a face cu realitatea contextului istoric doar imaginat ca expresie a unui cadru existențial ce ascunde, într-un tragic refugiu, ultimii opt ani de viață ai „*poetului*” roman urgisit la Tomis.

De altfel, Mircea Eliade își strunește observațiile critice tocmai asupra dimensiunilor unor trăiri contemporane ale realităților exilului, așa cum le percepe extrem de nuanțat în dezvoltările memorialistice și în mărturisirile lirice ale lui Vintilă Horia, eroul primordial și totodată scriitorul cărții de față. „*M-a mirat puțin anti-imperialismul D-tale, dar foarte probabil ai dreptate*”, concluzionează autorul *Noapții de Sânziene*, cu o tonalitate extrem de răspicată, numai după aceea referindu-se la condiția istorică a „*personajului*” sugerat ca aparținând unei epoci a antichității: „*Chiar Imperiul roman a fost prea scump*

plătit”. Un alt *imperialism* este deci vizat față de acela bănuț și acesta constituie, în fond, substanța romanului supus atunci lecturii, fără a avea nimic în comun cu politica militară, expansionistă a Romei. Într-o asemenea perspectivă, istoricul religiilor are perfectă dreptate să precizeze că este de-a dreptul „*inutil să intru în miezul problemei (Zalmoxis, Bethleem)* – ce fixează cadrul tematic al dramei istorice actualizată literar prin conștientizarea rezistenței și a continuității *Romaniei* cu o anume stringență – *pentru că n-aș termina niciodată*”.

Din păcate, pentru prefațatorul romanului *Dieu est né en exil*, nu altul decât Daniel-Rops, membru al Academiei Franceze, într-o bună intenție, trădată însă de inexactități documentare ce tind să acopere orice referire la o contemporaneitate politică privind realitatea estului-european părăsit sub teroarea sovietismului comunist, exilul lui Publius Ovidius Naso s-a prelungit până în mai târziu *Romanie*, deși s-a sfârșit tragic și cuprinzător de semnificativ într-o Geto-Dacie preistorică, în stare să valideze așteptarea hiperboreeană a lui Isus, precum un nou început al lumii. În aceeași interpretare „istoricistă” determinată de stăruitoare apropieri între predilecta căutare a „coexistenței pașnice” sorbonarde specifică occidentului de stînga-dreapta, îndelung profesat și acceptat fără rețineri de un găunos politrucism francez, sugerînd „democratismul” comunard parizian, mereu împins spre acoperirea unei mitomane „căderi” marxiste a Bastiliei, se impune la fel de denaturată și în conceperea dacilor transhumantici „infometaji” lingă zidurile Tomisului, invadate de sarmați, sau aduce în lumină condiția dramatică a soldaților romani „dezertori” într-un univers al libertății și prosperității, fără a percepe nici un moment sensul utopic al dramei înfățișate, cu trimiteri elocvente la o altă realitate a timpului social și politic „european”, investigat înainte de năvălirea atroce antinazistă a comunismului răsăritean din sovietele „cobeligerante” trupelor de asalt anglo-franceze și americane ale celui de-al doilea război mondial.

Prefața lui Daniel-Rops, deși elogioasă în sine, mai determină, în chiar planul religios al abordării și interpretării temei narative, o distanțare de perspectiva catolicului francez, pe care însuși Mircea Eliade nu se sfiește să o sugereze, atîta vreme cît creștinismul ortodox bizantin nu se recunoaște decît declarativ, cum se întîmplă de altfel pînă în zilele noastre, în tendințele așa-zis ecumeniste ale structurilor apusene cultivate de Vatican. Totodată, încercarea de a diminua „istoricist” trimiterile spre un cadru politic înfățișat extrem de străveziu în viziunea românească a lui Vintilă Horia, nu scapă de la bun început conștientizării critice a lecturii lui Mircea Eliade.

Ceea ce vine și mai în contrast aici cu realitatea receptării critice a romanului *Dieu est né en exil* rămîne însă felul în care elementele jurnalistice ale formațiunilor politice afirmate precumpănitor în mediul francez al acoperirii peisajului de *dreapta* sau de *centru-dreapta* nu izbîndesc prin nimic să evite cadrul fixat de academicianul catolic revelat ca *prefațator*³. Esențial este așadar nu adevărul istoric, ci proiecția fabulei într-un aproximativ *istoricism*, iar ca valoare fundamentală se confirmă mai ales condiția abordării narațiunii într-o limbă franceză mai mult sau mai puțin exemplară, pe care, nu întîmplător, Mircea Eliade regreta că mai tînărul său prieten din universul literar bucureștean nu ascunsese sub o altă fațetă ce ar fi dispus, probabil, o altă perspectivă de receptare literară față de resuscitarea „imperială” a limbajului francez invocată. „*Cred însă că – spune Eliade – ai făcut o mică eroare «strategică», deși scriitorii streini care scriu direct în franțuzește sunt destul de apreciați (premiul «Rivarol» etc.), pînă la urmă sunt considerați «diletanți» sau «provinciali» (algerieni, libanezi etc.). În locul dumitale, l-aș fi scris în franțuzește (prea mînuiești bine limba asta pentru a nu o utiliza), dar l-aș fi anunțat ca... «traduit du roumain» (de altfel, nu mă îndoiesc că, într-o zi, ai să ne dai și echivalentul lui în românește).*”

Desigur, chestiunea ca atare nu era una strict lingvistică și cu atât mai puțin definită prin tradițiile unei literaturi față de care conștiința creativă românească, oricît ar părea, la prima vedere, cu totul altfel, a propus mereu diferențieri specifice de-a lungul epocilor ei de dezvoltare pe care, adesea, cultura noastră de esență populară nu și-a regăsit niciodată contactele directe așa cum a părut, în diverse perioade de timp, a se întîmpla într-o falsă fraternizare literară. Contactele comparatiste ale

lui Creangă cu Rabelais au generat artificialitatea abordării lor, căci marele povestitor român, preocupat de absolut, ocolește fabulosul exacerbat în care s-a poticnit francezul. Însuși Caragiale, cum observa în vremea începuturilor exilului său anticomunist Vintilă Horia, a procreat un comic tragic, mult îndepărtat de miezul molière-ean al nu știu cărui găunos pretext de superioritate franceză în lumea literară europeană. Astfel, actualitatea stringentă din zilele noastre a clasicului român nu pune într-o situație asemănătoare conservarea, exclusiv în epocă, a marelui dramaturg francez. Și, mai evident încă, I.L. Caragiale se recunoaște în comedia antică a lui Aristofan, ca și în cea latină, din care nu o dată s-a împărțășit, în timp ce Molière s-a desăvîrșit tocmai în artificile așa-zicînd „clasice” ale timpului cultivat de Ludovic al XIV-lea, ce l-a scutit astfel de acceptarea unui exil existențial absolut, pe care dramaturgul român nu a reușit sub nici un motiv să-l evite. Ca lucrurile să fie și mai clare, să ne întoarcem la opinia lui Mircea Eliade: „*Eseul (cf. Cioran) și (ți se va părea curios!) chiar teatrul (mai ales, al lui Ionescu) pot fi scrise în franțuzește – dar proza literară trebuie legată de o altă limbă și literatură decît cea franceză, ca să dureze în interesul elitei franceze. Dar, repet, e vorba de un simplu detaliu.*”

Mi se pare semnificativă, în acest înțeles pe care Vintilă Horia și-l asumă prin filiera Mircea Eliade, o scrisoare adresată de la *Madrid* Profesorului Basil Munteanu, în 4.VI.1960, cu cîteva luni înaintea izbucnirii scandalului politic pe care avea să-l producă în librăria pariziană romanul *Dieu est né en exil*. Ea pare a răspunde, într-un fel, mai exact, nemulțumirilor simptomatice ale scriitorului român:

„*Stimate și iubite Domnule Profesor,*

Aș fi vrut să vă scriu aceste rînduri imediat după venirea mea de la Paris, ca să vă exprim bucuria pe care am avut-o revăzîndu-vă și încrederea pe care mi-a redat-o, în atîtea lucruri mari și amenințate, convorbirea pe care am purtat-o cu Dv. în scuarul din fața Bibliotecii Naționale.

Au trecut de atunci mai bine de două luni, pline de tot felul de întîmplări care m-au ținut departe de această scrisoare. Viața mea de aici e un vîrtej permanent de griji și de activități de tot felul. Vislesc din toate puterile ca să-mi țin barca la suprafață. Dimineața, timp de patru ore în șir, o petrec într-un scaun, înțepenit într-un post de lector, pe care a trebuit să-l accept luna trecută. După masă, scriu cronici literare pentru radio și articole pentru reviste. Seara mi-o dedic mie, plănuiind un nou roman.

Consolări îmi vin de la Fayard, care anunță o nouă ediție a cărții și patru contracte de traduceri. Recenziile apărute în presa franceză mă consolează și ele, deși am impresia că așa-zisii mari critici au trecut pe lângă inima cărții, fără să o vadă (afară de Billy, care a auzit ceva din tic-tacul ei subteran).

Sunt decis să întreprind emigrarea spre Paris, la toamnă, cît mai repede posibil, contînd, evident, și pe un răspuns favorabil [de] la Recherche, de unde n-am mai primit nici o veste. Dv. știți ceva în legătură cu întrunirea Comisiilor? V-aș fi recunoscător dacă mi-ați da vești în legătură cu aceasta.

Oricum, decizia e luată și am început să facem pregătiri de plecare. Un amic francez îmi scrie: «Il faut tenter l'aventure littéraire». E ceea ce gîndesc să fac, fără să pierd din minte proiectul supus celor de la Recherche și la care mă gîndesc de atîția ani. Credeți că am șanse să-l văd împlinit? Toți, în casă, nu vorbim decît de viitoarea noastră existență în Paris.

Rugîndu-vă să transmiteți Doamnei Munteanu omagiile mele respectuoase, rămîn al Dv. cu cele mai alese sentimente de prietenie și veche admirație,

Vintilă Horia⁴

Să reținem mai întîi, dintr-o asemenea dramatică mărturisire, condiția precară a existenței scriitorului, chiar în perioada de așa-zisă afirmare a cărții sale, anunțînd prin

Nicolae FLORESCU

(Continuare în pag. 22)

ETNOLOGUL ROMÂN ÎN „EPOCA DE AUR” (XXXIX)

Biserica Luminilor Transilvane... hăituită de Securitate (2)

La încheierea funeraliilor, am întârziat lângă șoseaua principală ascultând comentariile asistenței. Tăranșii, fără nicio cenzură, vorbeau admirativ despre marele plecat nelumit. Știau că fideli din jurul copârșului au fost preoți uniți, ba chiar vlădici ai bisericii strămoșești furate de comuniști. [Ce nu știam niciunul e că doi sacerdoți care au avut dreptul să poarte patrafir, la înmormântare, și să officieze mesa funebră, erau oamenii Securității]. Existau, în adunarea îndoliată, de acum răsfirată pe uliți, figuri particulare, atente la tot ce se discuta în jur, unele chiar cu ochi albaștri, dăruțiți la naștere de nevinovata natură. După furtuna care alungase prohodul în șură și după trista ceremonie, deasupra satului cerul era sumbru peste măsură. În timp ce examinam Arinișul, căutând chipuri de perversi securiști, am zărit că se-ndreaptă exact înspre mine un fascicul domol de lumină. O fată. Cu priviri indiferente, s-a oprit la câțiva metri și a făcut semnul de „ia-mă nene și pe mine” unui conducător auto. Au mai trecut două-trei automobile, toate pline. Dacia mea era parcată la o oarecare distanță ca să dea impresia că acolo stă vreun sătean orășenizat. Nu voisem să intru în vizorul lupului. Doream să mă pierd în mulțime. M-am trezit grăbind spre mașină. Am demarat și am semnalizat dreapta, din timp, ca să se înțeleagă că oprirea în fața duduii a fost premeditată, că vehiculul prietenos care vine se pune la dispoziția dumneaei cu șofer și tot ce-i aparține. S-a așezat grațios lângă mine. În față, unde portiera se deschisese subit. Am studiat-o discret. În privirile ei se îngânau sobrietate și candoare, frumusețe. Avea o misterioasă căutătură. Cred că amândoi ne-ntrebam dacă însoțitorul de drum o fi sau nu o fi securist. Am debutat cu elogii la adresa prelatului dispărut. Am întrebat-o dacă l-a cunoscut. „ – Păi, Preasfințitul a fost unchiul meu. Mă numesc Zoița Dragomir. Sunt studentă la fizică, ultimul an, la Cluj”. / – „Și profesorul meu de fizică, Gheorghe Velea, a fost din Ariniș”. / – „Și dumnealui îmi e unchi”. Lucrurile se încheagau. Unchiul se chema Dragomir. Nepoata tot Dragomir! Unchiul Velea era de fizică. Nepoata – studentă la fizică! Nu mai aveam de ce să fiu precaut. I-am mărturisit că, desigur, din vina mea, nu m-a iubit foarte tare profesorul de fizică. De câte ori mă prindea cu vreun paragraf insuficient digerat, mă abțiguiam cu note mici pentru cine știe ce formulă de calcul obscură. Mă vedea mereu pe coridor vrăjind la Cornelia. În laborator, după ce se chinuia două ceasuri – aveam oră dublă – să ne dovedească, prin puterile fizicii, vreun etern adevăr, descoperirea că acul n-a mișcat pentru că undeva, pe circuit, cineva deconectase o priză. Cred că mă bănuia. Eu însă îi purtam o reverențioasă amintire. În ultima oră de curs, colegii m-au însărcinat să-i țin un spici – era sensibil la cuvinte! – ca s-o promoveze pe colega noastră de clasă Florica Z. care avusese ghinionul să se îndrăgostească de Ghiță Drăgan, cel mai bun elev din școală, la fizică. Și profesorul, de câte ori îi surprindea prinși de mână, îi trântea dumneaei câte un 3, ca să învețe minte să mai ademenească fizicianul cu banale povești. Zoița asculta uimită. A trebuit să fie repusă în drepturi biserica română unită, ca să mă dumiresc că profesorul avea atuuri solide ca să nu mă aibă la inimă. Eram plin de funcții politice, recitator frunțaș, secretar u.t.c., dresat de Partid să ridice, prin plinare, o mână. Ori domnul Velea cunoștea adevăruri triste despre acea lume în care era îndobitocită perfid tinerețea română. Eu eram elev – politruc, în timp ce, pe unchiul dumnealui, îl urmărea pas cu pas Securitatea. Din școală, cred, cu excepția pedagogului Grofu, nimeni nu bănuia pe cine are proful de fizică în familie și nici cine îl vizita regulat la gazdă. Pedagogul, fost imputernicit al cultelor, parcursese un drum sinuos până a eșuat în pedagog școlar la Cehu-Silvaniei. Fusese învățător în Ciuta, sat poreclit „Buricul Pământului”, apoi președinte raional la „Frontul Plugarilor”, de unde a trecut la „Culte”. Printre sarcinile de serviciu a avut-o, cu siguranță, și pe aceea de a-l supraveghea pe Episcopul Dragomir. Profesorul Velea, ajuns preot greco-catolic, își amintea în 2005: „La liceul unde predam, era pedagog Nea Petrică, care fusese imputernicitul Departamentului Cultelor în raionul Cehu-Silvaniei. Acesta mi-a pus odată o întrebare care m-a surprins: „Velea, ce neam ești tu cu popa Dragomir din Ariniș?”. Trebuia să-i dau neapărat un răspuns cât mai evaziv, dar nu puteam nici să mint și, după ce i-am spus că nu suntem așa apropiați, am zis că „îi văr cu soacra lui cumnatu’ meu”. Nu s-a prins, pe loc, că, de fapt, aceasta înseamnă unchi, dar, după câțiva timp, când ne-am reintălnit, mi-a făcut cu degetul zâmbind și zicând: «Ei, Velea, Velea!» Nici el și, desigur, că nici eu n-am mai adus niciodată vorba despre asta.” Călătoria cu Zoița a fost un vis. Spuneam adevăruri despre Biserica Unită fără povara de a ne mai controla. Companioana le pronunța firesc, părea că e obișnuită cu ele de-o viață. Totuși, azi, când cu amărăciune gândesc la drumul acela, pentru că fata fascinantă de atunci nu mai este, mi-am dat seama că, în ciuda comunicării noastre fără reproș, tovarășa mea de

drum ascundea cel puțin trei taine. Înainte de moarte, multveneratul unchi oficiase, acasă, în secret, căsătoria ei cu tânărul Lupșe. Și dânsa nu mai era studentă. Îmbrăcase haina cea zdrențuită a dascăliei. Iar al treilea secret nu-l mai spun. Era rezultatul firesc al căsătoriei. De ce nu mi-le-a spus? Nu e greu să ghicesc.

Viorel ROGOZ

P.S. Mi s-a reproșat că sunt ultra, că sunt foarte, că sunt prea *filo-ugric*, că folosesc de-a surda numele unguresc al satului în care s-a născut I.P.S. DR. IOAN DRAGOMIR. Că-l scriu întreg în texte și îl repet din greu. Asta îmi aruncă, tăfnoși, *rrromânii verzi*. Numai că, filologicește vorbind, *Ardihatul* nu prea are a face cu toponimia ungară și e un nume mai glorios decât tinerelul de tot *Ariniș*, nominativul iubit și stimat. Localitatea a fost înregistrată, pe ungurește, doar la 1543, sub apelativul «*Ēgherhāt*». Probabil așa, amplotaiților de la Oblastia Principatului, le-a fost mai ușor cu pronunția. Scormonind prin sistemul lor onomastic, vom constata că tendința de a-l pronunța pe *A* inițial *E* se materializează cam peste tot unde maghiarii întâlnesc numiri românești. La *Archiud* au pronunțat *Erked*; la *Andrei*: *Endre*; la *Aleisa*: *Elek*; la *Ardusat*: *Erdödszád*; la *Ardud*: *Erdöd*; la *Ardihat*: *Ēgherhāt*. Și, cum rezultă, la *Ardeal*, *Erdély*. Observăm că nici terminația „-ely”, pronunțată „ei”, nu a intrat în cuvântul *Ardeal*. Acolo avem terminația „-eal” și nu „-ei”. Deci originea toponimului românesc nu poate fi maghiară. Când au venit ungurii, l-au găsit pe *Ardeal* și l-au tradus, după reguli fonetice statornicite: „Erdély”. Diftongul „ea” din cuvintele vechi românești trece în maghiară la „é”. În maghiară „Erdely” nu e numai „Ardeal”. El înseamnă și „pădure”. Rămâne să cercetăm dacă și termenul românesc are același conținut Mitul întemeierii „Ardihatului” dezvăluie că apariția în istorie a satului contestat fonetic e consecința unui pârjol. Cineva, constatând pălălaie, a strigat cu spaimă în glas: „Săriți! *Arde-hat!*”. „Hatul”, acest element de compunere (v. în jur și: *Tohat*, *Tövișhat*, *Dobrihat*, *Cerhat*), în ucraineană e: câmp, mejdă, pārloagă, loc. Deci, al doilea termen aglutinat în denotațiune trebuie să s-a născut ca vechi slav. Poate că o ceată de turci, celebrând, „pe Sălage”, sărbătoarea prăpădeniei iscate de Aлах la Mohács, a manevrat abuziv amnarul și iasca. Așa s-ar fi născut, prin foc și sabie, eponimul românesc *Arde-hat*. Și turcii, cum afinii lor, urmașii onogourilor, ungurii, și-au însușit slova aici pomenită: *hadd* t.c.v. (*hotar*)-*hāt* mgh. (*spinare*). Iar, la noi, această codrenească poveste.

Cu celălalt constituent din structura toponimului, lexemul –*Ard*, demersul lingvistic-antropologic necesită un travaliu de documentare mai elaborat. La o primă investigație, constatăm că *Ardihatul* are și alți frați de prefix: *Ardud*, *Ardusat*, *Arduzel*, *Ardeu*, *Ardan*, *Ardeluța*, *Ardelei*, *Ardeani*, *Arđova*, *Arđau*. Seria poate continua și cu alte oronime, hileonime, hodonime, oiconime.

Prin anii '80 ai secolului trecut, într-o amiază toridă de vară, ne aflam, cu poetul-grafician Vasile Mic, oșan până-n măduvă, în colonia pictorială din Baia, în fața ușii dăruitei lui har Mihai Olos, artist originar dintr-un sat, niciunul altul decât *Ardihatul*, cum îi plăcea să se fălească „Ios Mn'ihaiu Floarii d'in Ard'ihat!” Și, în timp ce ne delectam cu maestrul, căutând, printre stregete și țâpurituri, care-s cele mai filozofice, adunam cu spor fânul din preajmă uscat în polog (Olos, cândva directorul școlii cu patru clase din Pășunea Mare, gustase nesățios, încă din junețe, produsele bio ale spiritualității oșenești. Mai apoi, pe ale maramureșenilor. Ex. „*Mnie acolo mni-i drag lucru / Unde cântă vara cucu*” – cântarea începe *ex abrupto* cu tema muncii în sânul naturii; „*Badea cu drag să cosa / Unde-i mai faină iarba*” – dragostea pentru munca pe alese; „*Io să-i sparg brăzduțele / Ascultând păsările*” – muncă și cufundare în ritmuri de tril dăruite de natură; / și, în fine, *veșnica temă filozofică a crucificării*: „*Unde-i pologu' mai gros / Să mă puie badea gios*” – *urmată de o încheiere apoteotică, bucolică imagine a odihnei active consumată în plin câmp*: „*Badea să să hodinea / Sărutându-mi gurița*”). Nu încheiaserăm bine cu reflecțiile asupra insoțitorului versuri și căpița era deja înălțată. Un mamelon cu ierboasă textură. Iar, din ceruri, Dumnezeu s-a gândit să trimită o ploaică obraznică, înțepită de rafale sparte, prin iarba sură, în mii de bulbuci. Ne-am bulucit la intrare și am dus cu noi, în atelier, căprița artistului, o codană cornută care îi asigura în fiecare dimineață stăpânului ulcica de lapte sorbit cum neectarul zeilor pe stomacul zăhăit de vreo bahică desfătătură. Întrucât vijelia nu conțenea, am hotărât să ne petrecem timpul mai cu folos. Să citim și să comentăm dialoguri de Platon. Volumul nimerit s-a deschis la „*Republica*”. Și sorții au căzut asupra mea. Îmi venise sarcina să declam gândurile filozofului norocos că l-a avut drept guru pe nemuritorul Socrate. Când am ajuns la pasajul cu *Ardiaios*, „*Spiritul Armonios al Locului sau, în înțeles mitologic elin, Locul Luminos al Sufletelor*” (– A mai spus Er că un suflet a fost întrebat de către un altul: „Unde este marele *Ardiaios*?”), artistul a exclamat: „Ei, vezi, profesore, de aici se trage numele satului meu”. Am mai descoperit și alte corespuneri între ținutul Purificatului prin Foc din Pamphylia și spațiul moroșenic. Punctul unde miticul *Ardiaios* trăia într-un tragic catharsis fără sfârșit, după faptele urâte și grele pe care le săvârșise, înălța, ca și satul lui Mihai Olos, un fel de osie

pironită între Cer și Pământ: „Un loc unde se vedea o lumină întinsă de sus de-a lungul întregului cer și pământ, ca o coloană, asemănătoare cel mai mult cu curcubeul, doar că mai strălucitoare și mai pură. În dreptul ei sufletele ajungeau după un drum de o zi și acolo vedeau, întinzându-se, în mijlocul luminii, capetele legăturilor sale ce porneau din cer; căci această lumină prinde laolaltă cerul, precum funiile ce leagă o corabie, ținând astfel laolaltă întreaga boltă rotitoare”. Și, sus, în Înaltul Tăriei, cele trei Torcătoare, Parcele, depănând caierul vieții pe fuse cu țurgălu ori, poate, cu zdrângane cum va inova, în stil olopolis, sculptorul ardihădean, marcat de fauraurii ținutului său: „Mai existau încă trei femei, așezate de jur împrejur, la distanțe egale, fiecare așezată pe câte un tron. Ele erau Moirele, fiicele Necesității, îmbrăcate în alb, purtând cununi pe creștet – Lachesis, Clotho și Atropos. Și ele cântau, adăugând armoniei produse de Sirene – Lachesis trecutul, Clotho prezentul și Atropos viitorul. Iar Clotho învărtea circumferința exterioară a fusului, atingând-o din timp în timp cu mâna dreaptă, Atropos făcea același lucru, dar atingea circumferințele interioare cu stânga, în timp ce Lachesis, pe rând, atingea ba cu o mână ba cu cealaltă, fiecare din circumferințe”.

Mi-am dat seama încă din seara aceea că „*ardi-hatul*” îmi va fi temă de cercetare în anii următori. Iar descoperirile au fost captivante. Pe „*ard*” l-am găsit în sanscrită. Acolo însemna „loc înalt”. La greci, am anticipat în parte: *ardia* = a arde; *os* = foarte tare. Topite în creuzetul gândirii mitice, cele două sememe au dat sensul sublim scos, azi, în prim-plan, de un internaut studios: „*Platon* scria în secolul V î.e.n. despre *axis mundi* că era cel mai luminos loc al pământului fiind făcut din diamant. În scrierea *Viziunea lui Er*, el numește acest tărâm minunat *Ardiaios* (*ardia* + *i*: a merge + *os*: tare, adică a alerga și a arde cu tărie), fiind un loc de urcare și de întoarcere a sufletelor de la cer. El descrie un mecanism format din șapte sfere cuprinse de a opta (cei șapte dio – veghetorii cerești – ai Ziditorului) care ajută la urcarea la cer. Mai spune despre călătoria sufletelor în înaltul cerului că era făcută în opt zile și în drum a întâlnit un loc de unde se vedea o lumină ce se întindea de sus, și era ca o coloană ce cuprindea întregul cer și pământ cu o culoare asemănătoare cu cea a curcubeului dar mult mai strălucitoare și mai pură”. Precum în *Miorița* românească unde legea nescrisă a lapotului fusese abandonată în contrapartida unei crime lumești, destinul lui *Ardiaios* se forjează și el pe un abominabil paricid. Tabloul mitico-ritual luminos (*Ardiaios*: „locul de urcare și de întoarcere a sufletelor de la cer”) fusese, inițial, cufundat în abisale damnațiuni. „*Marele*” îl asasinase pe cel care l-a creat.

În ce mă privește, nu mi-a trebuit mult până să-mi focalizez cercetările spre cultura și civilizația celtă. Mă izbisem încă din primul an de învățământ de relicvele unei puternice enclave „galatice” care își lăsase protuberanțele în aria etnografică în care a fost dat să mă mișc. Frecvența elementelor împrumutate în limba latină de la poporul de „*keltoi*”, cum îi porecleau grecii pe acești „barbari”, cunoaște aici un nivel ridicat. Părea că elemente de substrat celt au influențat păstrarea acestor moșteniri nemaiintălnite în alte arii etnoculturale. Invitat, în 1973, de un elev, la ei, în Bixad, descoperisem că oșenii îi zic butoiului „*ton-u*”, francezii „*ton-o*”. Dictionarele etimologice franțuzești arată că „*tonneau*”-ul francez e mai vechiul celt „*tonna*”. Urmând harta acestei curiozități lexical-cartografice, am descoperit și alte nume vernaculare de origine celtă care se repetă insistent pe aliniamentul Maramureș-Oaș-Codru. S-au păstrat, aici, puternice vestigii istorico-etnografice ale culturii și civilizației vechilor celți: funii împletite în lemn, rozete în stele funerare de piatră, și, țineți-vă bine, cel mai frumos coif celtic descoperit, până azi, pe pământ, săpat de arheologi la Ciumești, jud. Satu Mare. Dar, la *Ardihat*, pe lângă că arhaicii locuitori îi ziceau recipientului din doage de stejar sau dud, folosit pentru a păstra vin, „*tonu*”, mai există și o altă minune: un grup de monumente funerare răsfrate în două cimitire, alcătuit din arătoase cruci celtice cioplite în rocă extrasă din aflorimente calcaroase-grezoase aduse din locul numit Săplac, situat la aproximativ 15 km de sat. Că ar fi existat aici un creștinism galo-roman nu poate fi vorbă. Însă, că stelele de piatră creștinizate sunt surori leite cu vechi cruci din Irlanda și Scoția, iarăși nu poate fi contestat. Memoria generațiilor de pietrari codreni le-a perpetuat. Au mai apărut, pe parcursul cercetărilor mele, și alte probe grăitoare pentru celtismul lui „*Ard*”. Sunt numeroasele oronime, toponime, oiconime, hileonime date de dictionarele franțuzești drept celtice: *Arđeni*, *Arđent*, *Arđa*, *Arđal*, *Arđistan*, *Arđiche*, *Arđennes*, *Arđelt*, *Arđilla*, *Arđenched*, *Arđra*, *Arđre*. Însuși imperatorul Iulius Cezar își amintește, în „*De bello Gallico*”, de o *Arđinna* sau *Arđuenna Silva*, prestigioasă pădure întâlnită în timpul campaniilor sale împotriva mai multor neamuri așezate în vatra bătrânului continent. (A se vedea și articolul nostru „*Din etnotoponimia Codrului: Arđeal, Arđud, Arđusat, Arđihat, Arđuzel*”, în „*Gazeta de Nord-Vest*”, august, 1992)

P./P.S. O clarificare pentru suspicioși: Scriam scrisori cifrate, nu pentru că eram spion. Mediul în care mă scaldam era jos. Jos de tot. Constatasem că anumite scrisori, ce îmi fuseseră expediate, nu mai ajunseseră la mine. Acesta e motivul pentru care scriam și primeam scrisori codificate. Unele le păstrez. Iar autorii lor sunt în viață. Departele de a fi spioni.

RADAR

Despre postmodernism, altfel

(„A treia solidaritate?”)

„Nimic nu oprește o idee căreia i-a venit vremea”

(M. Maffesoli)

Dacă postmodernismul, în contextul uniformizării „mondializante”, este „un termen pe care nimeni nu-l înțelege pe de-a-ntregul”, cum afirma Suzi Gablik, o lectură sociologică a postmodernității, din unghiul cotidianului trăit, îi procura lui Michel Maffesoli câteva interesante constatări, distonând cu percepția generalizată și larg creditată. Profesorul sorbonard vorbește despre un *hedonism tragic* într-o epocă barocă și pasională, asistând la „fărămițarea corpului social”. Aglutinările efemere din era triburilor și a rețelilor definesc o societate polimorfă, practicând *erotizarea socială* (ludism, prezenteism, „tinerism”), glorificând „etica clipei”. Un holism vital, așadar, conjugând invarianții arhetipali cu elanul juvenil, febril, pasional. Dacă majoritatea analiștilor vedeau în postmodernism un moment de ruptură (vestind decadența), Maffesoli, dimpotrivă, crede că e vorba de o renaștere, de o sinteză istorică, postmodernitatea fiind – ca unică definiție acceptabilă – „o sinergie a arhaismului și a dezvoltării tehnologice”. O vitalitate regăsită, pe suportul unor reveniri ciclice, încrezătoare în valorile dionisiace, odată cu prăbușirea mitului progresului și a hegemoniei raționalismului, deși epoca, împovărată de incertitudinilor, întreține o sensibilitate tragică.

Încât, îndreptățit, în decorul haotic-agitat al Postmodernității, respectând pluralitatea, se discută insistent de un nou liant social și, implicit, de o nouă coerență a valorilor. Evident că sociologii, ca „paznici ai sociabilității”, constată cu îngrijorare „dezordinea metastatică” și sincretismul ideologic, stăpânind azi lumea. Prăbușirea narațiunilor totalizatoare și supremația micronarațiunilor, în eterogenitate galopantă, impun „fuziunea mobilă” și „paradigma orchestrei”. Această *comunicare orchestrală*, atenționând asupra problemelor „lumii mici”, direcționează sociologia constructivistă spre „socialul polimorf”, înțelegând că solidaritatea mecanică este o ipoteză pierdută. Grija pentru recompunerea liantului social aduce în prim plan practica asociativă, ca rețea la pluralizare (în contextul multiplelor apartenențe ale individului) și tribalizarea politicului. Or, rețeaua de grupuri în care se inserează individul („total network”), permanentizând retroacțiunea, evidențiază că nici o societate nu poate fi deplin consensuală. Cum prezența valorilor „contradictoriale” definește o perioadă lascivă, tindem spre o „armonie conflictuală” (M. Maffesoli), ordinea – avertiza G. Balandier – fiind improbabilă. Iată ciudatul liant al Postmodernității, o societate care mută accentul pe calitatea de consumatori și, prin demodare accelerată, renunță la ciclul de viață „lung”; care fluidizează diferențele și impune identități „oscilante” (Harvie Ferguson); care, în fine, acceptând metafora lui Zygmunt Bauman, ne instalează într-o „modernitate lichidă”.

Totuși, nu putem gândi societatea în absența continuității (umane, instituționale, organizatorice). Nu putem vorbi de continuitate culturală fără a o include în sfera largă a continuității istorice, după cum nu putem reduce societatea căreia îi aparține la rolul unui apendice. Așa privind lucrurile, ar fi interesant de urmărit raportul dintre *postmodernism* (deși recuperator, inclusiv, el anunță – prin noua paradigmă – „timpul rupturii”, după unele voci) și *postmodernitate*, consecință logică a evoluției capitalismului „avansat”. Dacă modernitatea „tematizase” cunoașterea, postmodernitatea se distanțează de epoca anterioară prin paradigma comunicațională, sfidând frontierele, fără a propune – deocamdată – un model ontologic specific. Mai mult, este exclusă chiar Istoria din această destinalitate, societatea evoluând într-un „orizont închis”. J. Baudrillard (v. *Les stratégies fatales*, 1985) era convins că „istoria s-a terminat”. Ne despărțim, însă, și de „terorismul utopic”, însoțind declinul modernismului, încrezător în forța Conceptului, apt a atinge Absolutul. Acum criticismul dizolvant e dus până la ultimele consecințe, impunând pluralismul și desacralizarea în spațiul relativismului triumfător.

Chiar acceptând „amestecul” jucăuș al lui Rolf Günter Renner (*Bild und Abbild*), cel care înțelegea noua paradigmă strict ca o reconstrucție ludică, realitățile epocii ne obligă să recunoaștem că există o presantă *problematică a lumii contemporane* (cum avertizase, cu decenii în urmă, Aurelio Peccei, fondatorul Clubului de la Roma). Un „pachet”, așadar, de probleme globale, de o cauzalitate complexă și de o gravitate fără precedent, inclusiv din unghiul „noilor educații”. Mai ales că provocările globalizării cer, să recunoaștem, centralizarea; că această competitivitate globală, așezată sub semnul eficientizării, cunoaște regiuni privilegiate, blocuri zonale, arii de liber schimb, acces privilegiat în pofida economiilor „împietite”. O lume asimetrică, așadar, agravând inegalitățile în termeni de venituri, înghețând frontierele sociale și favorizând, spunea Ralf Dahrendorf, „renașterea darwinismului social”. Se pierd „excluzii” (non-cetățenii) în piața globală? Să observăm că marginalizarea socială (*underclass*) nu are o motivație economică; că flexibilitatea epocii instaurează instabilitatea, nesiguranța, demanteland cândva prestigioasa *welfare state*. Că viața comunitară e serios zdruncinată prin triumful individualismului, încurajând dezintegrarea socială, anomia și, de aici pornind, tentația reacțiilor autoritare. Că până la urmă, prin cortegiul efectelor (enumerare aici fugitiv, incomplet), societatea civilă împiedică, din fericire, globalizarea „deplină”.

Să reamintim și condiția duplicitară a conceptului, devenit „un cuvânt aproape onorific”, un calificativ care se bucură, în pofida angoaselor iscate, de plauzibilitate și chiar respectabilitate. Printr-o posterioritate orgolioasă, el anunță, spuneam, un moment de ruptură; dar anarhia, prăbușirea viziunii raționaliste (deplănsă de un A. Toynbee în faimoasa *A Study of History*), ludicul autodistructiv invită și la recuperarea trecutului. Disoluția paradigmei culturale moderne (reducționistă, schizofrenică, după E. Morin) cere o paradigmă autoreflexivă a complexității; iar metadiscursul Postmodernității, chiar dacă nu agreează ideea, trebuie să și precizeze coordonatele. Atotputernicia imaginarului social, prin explozia tehnologiilor informaționale și ale comunicării enunță un adevăr inatacabil: globalizarea e în primul rând comunicațională! Epoca noastră a impus (seducător) o nouă formă de producție de bunuri și servicii pe fundalul unor accelerate transformări socio-economice; generalizarea acestor tehnici operaționale, asigurând universalizarea comunicării ne obligă să recunoaștem că sincronizarea are loc la „nivel de val generațional”. Or, civilizația panoptică generează în avalanșă iluzii și false nevoi, întreținând mecanisme alienante ale publicității. Pregătind condițiile postmodernității, postindustrialismul ne-a instalat, printr-un proces substitutiv, în „lumea obiectelor” (J. Baudrillard); subiectul perceptual, interesat de *standing*, este conectat la cultura consumerismului și acceptă cu frenezie, prin ceea ce s-a numit *escatologie mediatică*, o „servitute voluntară”. Voci lucide atrag atenția că epoca se psihanalizează voluptuos, ceea ce face din postmodernism (privit cu relaxare) un concept problematic.

Ivit, așadar, în „cultura consumului”, postmodernismul provoacă, prin aglutinare și incertitudine, relaxare socială și disconfort psihic. El pare a se împăca cu metafora borgesiană a jocului de oglinzi, reflectându-se nesfârșit pe sine. Și dacă Christopher Lasch, sugerând că suntem în *plină eră a narcisismului*, avea dreptate, atunci, neapărat, postmodernismul și postmodernitatea alcătuiesc un „*binom simbolic*”.

Vom observa, fie și în treacăt, că golit de postmodernitate, postmodernismul românesc riscă să suporte un tratament „junimist”, dovedindu-se, păgubos, o nouă formă fără fond. Această relație paradoxală, fără a se crampona neapărat de povara a-sincroniei *ca destin*, atenționează asupra unei distincții ignorată cu nonșalanță de puzderia analiștilor: postmodernismul definește o atitudine, fiind un concept culturologic, în vreme ce postmodernitatea, adâncind „criza globală a sensului”, se vrea un concept sociologic. Cum globalizarea, aducând la rampă „actori transnaționali” și stimulând nomadismul planetar amplifică alerta identitară, să mai notăm că epoca noastră pare a se despărți de *logica ori/ori*. Conștiința apartenenței nu poate fi ștearsă după cum supraviețuirea autarhică nu mai este posibilă. Iar noile mijloace de difuzare masivă, indispensabile societății moderne (cum afirmase demult J. Cazeneuve) asigură, concomitent,

deteritorializarea și instantaneitatea într-o lume saturată de mesaje, totuși, asimetrică, și deplasarea spre *local*, într-o epocă turbulente, dezarticulată, apăsând pedala accelerației în zodia fragmentarismului. Dincolo de presiunea circumstanțelor imediate, evidențind ceea ce s-a numit „politica precarității”, nivelul în creștere al interconectărilor obligă la o privire planetară, global responsabilă. Fiindcă, avertiza Bourdieu, „pentru a stăpâni viitorul, trebuie să controlăm prezentul”. Or, trufia sau miopia politică în gestionarea crizelor blochează agenda globalizării, agravând „realitățile poroase” (Michel Maffesoli). În plus, în „teopractica postmodernă” (Steven Connor), postmodernismul și postmodernitatea chiar dacă se susțin reciproc și trebuie să accepte corecții de orbită în efortul de postmodernizare a lumii, întrețin „relații dificile și variate”, cauzate în principal de indistincția dintre social și cultural. Teoria, spun mulți, ar fi – în bună măsură – vinovată de producerea condiției postmoderne, întreținând fervoarea reflexivității și impulsul spre „capturare sinoptică”.

Este limpede că *fenomenul media* reprezintă simptomul societății postmoderne. Dar în noua lume a comunicațiilor, idolatrizând piața, „diseminarea rapidă de semne și simulacre” ne aruncă în *semiurgie*, cum spunea Douglas Kellner. În acest context, putem crede că postmodernismul ar fi doar experiența unei categorii sociale (în speță, intelectualii)? Că aceștia se bucură, ca *free-players*, de „tehnologiile libertății” într-un mediu aseptice, uitând că logica vitezei și cea a profitului îndreaptă sistemul mediatic într-o direcție catastrofală?

Apariția Postmodernismului pe piața ideilor a stârnit, se știe, numeroase controverse. Manevrarea publicistică a termenului, înfățișarea sa proteică, retorica recuperatoare, fervoarea teoretizantă îi acordau o importanță excesivă, dincolo de posibila oportunitate culturală. Noul concept, în pofida nebulozității, neofinder soluții, ci provocând o avalanșă de întrebări, nu definește doar o temă; el sigilează o epocă și, prin dominația asupra câmpului cultural, obligă la „sindromul nominalist”, filtrând variațiile de context socio-cultural și chiar argumentul specificității. Impresia de „exterior”, de model impus nu putea fi evitată iar gama reacțiilor nu face decât să confirme resortul emoțional: fie entuziasmul adopțiunii, fie reticența împinsă într-o zgomotoasă dezaprobare. Indiscutabil, postmodernismul exprimă o *stare de criză*. Trebuie apoi să recunoaștem că avalanșa de teoretizări, „încercuind” un concept cameleonic, în *mişcare*, refuzând răspunsuri definitive, îmbracă o uimitoare diversitate. Încât, departe de a propune un set coerent de poziții critice, contaminarea postmodernă cultivă, spuneam, *pluralitatea conflictuală*. Insistențele unora de a face din postmodernism un „concept operativ”, invitând la precizie didactică se izbesc de nebuloasa întreținută de accepțiile în care este manevrat, uneori năucitor-divergente. Frecvent invocat și vag înțeles, instalat definitiv, totuși, în orizontul cultural al epocii noastre, el pare încă o „noutate ambiguă” și, negreșit, cere clarificări. Chiar dacă bibliografia consacrată acestui subiect litigios (lax, „primitor”, de largă circulație) este în expansiune, tentativele de *limpezire* au cam eşuat. Postmodernismul, după Alison Lee, numește o criză a autorității culturale.

Dar asistăm, de fapt, la o schimbare de *climat istoric*, notează concluziv M. Maffesoli, recunoscut sociolog al imaginarului și al „triburilor”. El reconstituie un tablou „feroce și iconoclast”, populat de adulatori și detractori. Firește, neuitând că în societatea mediatică, oferind cotidian bombardamentul „supraevenimentalității”, *triburile postmoderne* sunt fragile comunități fragmentate; ele constituie rețele sociale, nicidecum reciprocități (v. *Le Temps des Tribus*). Prin multiapartență nici nu se creează adeziuni stabile. Mai mult, unda emoțională provocată de media (o „a treia solidaritate”, după cea organică și mecanică) nu instituie sentimentul de apartenență, ci, sub semnul provizoratului, propune – în proximitate – celebrări colective, angajând o participare emoțională. Videocultura se „deschide”, așadar, unui public planetar, tabloidizând realitatea.

Adrian Dinu RACHIERU

De la Basarab Nicolescu citire :

O amintire despre L.M. Arcade și despre Papa și Papesa exilului românesc de până în decembrie 1989

Pe 15 aprilie, la Ateneul Român, la București, l-am revăzut cu plăcere pe Acad. Basarab Nicolescu. Sosit în țară pentru a-și lansa volumul bibliofil bilingv *Théorèmes poétiques / Teoreme poetice (Traducere din franceză de L.M. Arcade, Copertă, viziune grafică și ilustrații de Mircea*

Dumitrescu, Ed. Curtea Veche, București, 2013), acesta a susținut, în compania lui Adrian Cioroianu, o conferință pe scena Filarmonicii „George Enescu” de la Ateneu, intitulată Transdisciplinaritatea – unitatea cunoașterii, condiție a demnității umane, evenimentul fiind organizat în colaborare cu Institutul de Studii Transdisciplinare în Știință, Spiritualitate, Societate (ITSS) și Curtea Veche Publishing. Într-un număr viitor, voi face cronică acestei cărți excepționale, care a fost lansată de Acad. Eugen Simion, imediat după terminarea conferinței. Dar, de data aceasta, mă voi opri asupra unui fapt istoric legat de traducătorul din franceză al textelor poetice ale lui Basarab Nicolescu din această carte și asupra considerațiilor pe care Basarab Nicolescu le face despre L.M. Arcade, într-un alt volum al său, de data aceasta cu caracter memorial și testimonial, intitulat De la Isarlik la Valea Uimirii¹: „istorici literari competenți vor stabili dacă Leonard Mămăligă este un mare scriitor sau numai autorul unei cărți singulare, Poveste cu țigani². Nu în ultimul rând, am desprins din amintirea respectivă conexiunile pe care Basarab Nicolescu le stabilește cu prezența Monicăi Lovinescu la Cenaclul lui Arcade, deoarece Acad. Basarab Nicolescu este președintele Juriului Internațional care acordă anual Premiul Național Monica Lovinescu și Virgil Ierunca în cadrul evenimentului Zilele Monica Lovinescu pe care îl conduc. Din juriu face parte constant și criticul Gheorghe Grigurcu, desemnat de Monica Lovinescu a fi vocea criticii românești care continuă pe E. Lovinescu și pe ea însăși.

Acad. Basarab Nicolescu își amintește³ câteva lucruri inedite despre L.M. Arcade (1921-2001), în realitate Leonard Mămăligă, și Cenaclul de la Neuilly⁴. Prietenia dintre cei doi a început, cf. relatării lui Basarab Nicolescu, în primele luni ale anului 1989 – când tânărul fizician rămas în Occident e introdus în celebrul cenaclu de la Neuilly –, durând „până la plecarea lui Arcade de pe acest pământ, pe 4 septembrie 2001, și va continua cu siguranță până la propria mea plecare⁵. Nucleul de bază al Cenaclului era format din câțiva oameni care participau practic la toate

reuniunile⁶. Basarab Nicolescu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Sanda Stolojan, Theodor Cazaban, Alexandru Vona (Albert Samuel), căruia toți îi spuneam „inginerul”, Bujor Nedelcovici, Matei Cazacu. Dar în jurul acestui nucleu central, Arcade forma mereu o listă de așteptare, operând selecțiile în funcție de o alchimie pe care numai el o cunoștea. Participau, în sfârșit, marile figuri⁷ – Mircea Eliade, Stéphane Lupasco, Vintilă Horia, Horia Stamatu, Horia Damian – care, din timp în timp, ne dădeau, prin

prezintă totuși un avantaj: cenaclul lui Mămăligă, așa oarecum cum e, cu lecturile hibride – uneori penibile –, cu balastul lui de medici și fizicieni, pare un luceafăr de profesionalism pe lângă cei sosiți de la München. Dacă Mămăligă ar avea ceva mai multă rigoare, ar putea fi chiar onorabil. Dar așa...Mai e și încăpățânarea tuturor celor care n-au nimic de spus (nici de făcut cu literatura), de-a lua cuvântul. Mai ales ei. Parc-ar fi invers proporțional cu competența. Și cam e”.

Basarab Nicolescu își amintește că, în ciuda aprecierilor nu tocmai bune din amintiri și jurnale privind valoarea activității lui Mămăligă, Monica Lovinescu și Virgil Ierunca erau totuși printre fideliile cenaclului de la Neuilly¹⁰: „participau la aproape toate ședințele și vorbeau tot timpul, vizibil fericiți de a se putea exprima despre tot felul de subiecte, literare și neliterare. Nimeni nu i-ar fi împiedicat să orienteze altfel cenaclul, dacă într-adevăr aceasta ar fi fost dorința lor. Iar noi eram bucușori de prezența lor, care ne încălzea sufletele prin speranța pe care ei o reprezentau, prin forța redutabilă a cuvintelor transmise pe calea undelor, spre o Românie care ni se părea, multora, mai inaccesibilă decât o îndepărtată galaxie”.

Discuțiile nu se vor opri aici. Dimpotrivă, ele abia încep.

Angela FURTUNĂ

Acad. Basarab Nicolescu, 15 aprilie la Ateneul Român, Arhiva Angela Furtună

simpla lor prezență, impulsul necesar continuării unei opere dificile, considerată chiar ca imposibilă – caracterul efemer al asociațiilor românești din exil era un clișeu tenace.

Acest text include următoarele concluzii pe care Basarab Nicolescu le stabilește despre Monică: Virgil Ierunca și Monica Lovinescu erau, desigur, Papa și Papesa exilului românesc de dinainte de 1989. Ciudat și crud destin: o extraordinară operă orală, de dimensiuni istorice, dar curmată odată cu dispariția adversarului. Intransigenți și justițiarși până la caricatură: pentru ei, poetul român care scria într-o altă limbă era pierdut ca poet, iar cultura se reducea la literatură.

În același text, Basarab Nicolescu remarcă faptul că, în ciuda rolului dominant ocupat în epocă de Monica Lovinescu în acest cenaclu, există câteva amintiri ale ei în care nu primează considerațiile pozitive despre participanți. Astfel, în *Jurnale*, o amintire⁹, fixată la data de 24 mai 1986, și care se referă la vizita *Apoziției* (cenaclul de la München), conține comparația deloc măgulitoare pe care Monica Lovinescu o face între Cenaclul lui Mămăligă și cel münchenez: „vizita *Apoziției* (cenaclul de la München)

¹ Nicolescu, Basarab, *De la Isarlik la Valea Uimirii*, Ed. Curtea Veche, București, 2011 (lucrarea apărută cu sprijinul Institutului de Studii Transdisciplinare în Știință, Spiritualitate, Societate (IT4S). Colecția Știință, Spiritualitate și Societate, coordonată de Basarab Nicolescu și Magda Stavinschi), Vol. I. Interferențe spirituale, p. 191.

² L. M. Arcade, *Poveste cu țigani*, Caietele Inorogului, Paris, 1966.

³ Nicolescu, Basarab, *De la Isarlik la Valea Uimirii*, Ed. Curtea Veche, București, 2011 (lucrarea apărută cu sprijinul Institutului de Studii Transdisciplinare în Știință, Spiritualitate, Societate (IT4S). Colecția Știință, Spiritualitate și Societate, coordonată de Basarab Nicolescu și Magda Stavinschi), Vol. I. Interferențe spirituale, pp. 182-191.

⁴ *Ibid.*, p. 182. O primă formă a acestui text a fost publicată în *Caiete Critice*, București, nr. 9, 2004, pp.26-29.

⁵ *Ibid.*, p.183.

⁶ *Ibid.*, p. 184.

⁷ *Ibid.*, p. 184.

⁸ *Ibid.*, p. 185.

⁹ *Ibid.*, p. 189.

¹⁰ *Ibid.*, p. 189.

* Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări *

Vintilă Horia și utopia narativă

Fayard o a doua ediție, după doar un trimestru de la lansarea romanului în librăriile pariziene. Apoi, cu excepția aprecierii, destul de relativă de altfel, a cronicii lui André Billy din *Le Figaro*, epistolierul neglijează până și „comentariul” lui Emil Henriot, alt membru al Academiei Franceze, „păzitorul tabuului antifascist-antihitlerist” – cum îl caracteriza inspirat Andrei Flor, puțin mai târziu – din *Le Monde* –, observând dezamăgit incapacitatea unei dezbateri în profunzime a semnificațiilor parabolei gândită și transpusă artistic în *Dieu est né en exil*, evitând substanțial problematica politică a actualității și insistând exclusiv asupra unei imaginare proiectii istoriciste în defavoarea predilectă a mitului religios creștin.

De o certă importanță a situației expusă în scrisoarea citată mai sus se dovedește a fi și întârzierea exagerată a acceptării proiectului propus de Vintilă Horia, la recomandarea lui Basil Munteanu, pentru Recherche Scientifique.

În ceea ce privește ulterioara „emigrare” la Paris a exilatului din Spania, ea se anunță lipsită de posibilități financiare și extrem de discutabilă ca șansă existențială în afara valorificării procesului literar. Pe Mircea Eliade, de altfel, îl înștiințase autorul cărții, odată cu expediția în America a primei sale narațiuni de mai largi proporții, că dispunea, în faza de definitivare atunci, de încă un roman sau chiar două altele păstrate în manuscrise.

Nicolae FLORESCU

Note:

¹ Vezi: Mircea Eliade, *Corespondență*, vol. I. Ediție îngrijită de Mircea Handoca, Humanitas, 1999, pp. 479-481. Text publicat anterior de același editor în *Jurnalul literar*, s.n., an II, aprilie 1991, p. 2.

² Am arătat cu o altă ocazie (*Mircea Eliade în confruntarea cu național-comunismul ceaușist*, în vol. *Înapoi la Aristarc*, I, Ed. „Jurnalul Literar”, 2009, pp. 347-348) că prima prelegere a savantului român, în cadrul cursurilor universitare organizate la Paris de Fundația Regală „Carol I”, a fost aceea intitulată „*Poziția Daciei în istoria generală a religiilor*”.

³ Andrei Flor [Paul Costin Deleanu], *L'affaire Vintilă Horia* și „*Scandalul Goncourt 1960*”, în *Semne*, an I, nr. 2-3, martie-aprilie, Paris, 1961. Text reprodus doar parțial de Georgeta Orian în *Anexe la volumul Vintilă Horia, un scriitor contra timpului său*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2008, pp. 268-275.

⁴ Epistola inedită, identificată în fondul documentar „Basil Munteanu” de la Biblioteca Română din Freiburg im. Br. (Germania).

Chiar nepedeșiți?

că, după ‘90, acesta și-a dus liniștit bătrânețile sub cerul liber, într-un apartament din București, beneficiind de o pensie semnificativă din partea Ministerului de Interne. Deși se numără printre cei 210 comandanți pentru care, în anul 2007, IICCMER a depus o sesizare penală la Parchetul Militar, suspecți de abuzuri și crime comise în timpul regimului comunist, niciun procuror nu a catadicsit să-l audieze măcar o dată și să-i pună lui Ficioru cea mai simplă întrebare: «de ce, tovarășe colonel?». Am îndrăzni să întrebăm și noi, dacă nu ar fi din ce în ce mai inutil: „De ce, domnilor guvernanți?”.

Și acum, în fine, un eveniment pozitiv. Noul Papă, Francisc I, a semnat decretul prin care se recunoaște de către Biserica Catolică „martiriul servului lui Dumnezeu Vladimir Ghika, preot diecezan, născut la Istanbul (Turcia) pe 25 decembrie 1873 și ucis din ură față de credință, la București (România), pe 16 mai 1954”. Ca urmare a acestui act,

Monseniorul Ghika va fi ridicat în rîndul sfinților catolici. Personalitate copleșitoare, nepot de principe, înrudit nu numai cu marea noastră boierime, dar și cu nobilimea europeană, prin mama sa, Moret de Blaremburg, descendentă din Henric al IV-lea al Franței, crescut într-o ambianță luxoasă, acesta a devenit preot catolic, de ambele rituri (latin și bizantin). N-a fost o „trădare” a ortodoxiei originare; Monseniorul Ghika mărturisea că, intrînd în Biserica Catolică Una a primelor veacuri, își aprofundează crezul ortodox. După o perioadă petrecută în diplomatie, s-a dedicat cu enorm devotament condiției clericale, la Paris, dar și pe alte continente (a călătorit și în Japonia), apropiindu-se de nevoiași, de bolnavii ce aveau nevoie de sprijin, frecventînd cartierele sărace, ducînd el însuși o exemplară existență modestă. Întors în țară în preajma celui de-al doilea război mondial, a desfășurat un apostolat la biserica Sfîntul Vasile cel Mare și la capela Sacré-Coeur din Capitală, neezitînd și aici a vizita casele enoriașilor ori sanatoriul pe care l-a ctitorit. I-a îndrumat pe calea creștină pe tinerii care făceau parte din Asociația Studenților Români Uniți (ASTRU). Intelctual rafinat și om al scrisului, a lăsat și o operă a mărturiilor sale de suflet, de o înaltă ținută literară. Regimul comunist nu putea să nu-i pună gînd rău. Arestat la 8 noiembrie 1952, pe cînd ieșea din casa unei bolnave, după un an de anchete asociate cu tortură, a fost osîndit la trei ani de temniță, între zidurile căreia, bolnav și suferind de foame, a încetat din viață precum un martir. Figura Monseniorului Ghika e înălțătoare prin faptul că ilustrează măreția spiritului într-o epocă de teribile încercări și degradări ale condiției umane, care a cunoscut în comunism fața sa neîndoios cea mai oribilă.

Gheorghe GRIGURCU

Voci pe mapamond: STEPHEN GILL

Poet laureat al Universității Ansted, Stephen Gill crede cu tărie într-un guvern mondial, ales în mod democratic. Pacea globală și grijile sociale sunt teme predilecte pentru proza și poezia acestui scriitor complex. A scris peste douăzeci de cărți, incluzând romane, critică literară și poezie. Poezia și proza lui au apărut în peste 500 de publicații. A primit multe aprecieri, incluzând premii și distincții, pe lângă cele trei doctorate onorifice [Laureate Man of Letters (USA), Sahir Award of Honor, Panjab (India); Plaque from the World Council of Asian Churches (Canada); Pegasus International Poetry for Peace Award (Texas); The Best Poet of Peace Award for the Year 1993 from Roger Cable 11 (Canada); and The Queen's Golden Jubilee Medal]. A fost nominalizat la premiul Nobel pentru pace.

Dintre cărțile pe care le-am scris, *Coexistența* este cea care se remarcă imediat datorită modului în care abordează problema modernă a păcii din punctul de vedere al educației, politicii, culturii, religiei și imigrării. Mesajul principal al romanului este 'trăiește și lasă și pe alții să trăiască.' Este un roman care frecvent a fost adus în discuție în timpul turneului meu literar la universitățile din India în 2013. I-am cunoscut pe studenții care își scriu tezele de doctorat pe baza operelor mele, precum și pe îndrumătorii lor și profesorii de literatură engleză. Cu toții sunt de părere că volumul *Coexistența* merită să fie evaluat în profunzime.

Sunt recunoscător studenților de la Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" Arad, Filiala Satu Mare, că au ales același roman care merită osteneala de a fi tradus în limba română, și că traducerea a fost supraviețuită de conf.univ. Dr.Olimpia Iacob, un dascăl serios și competent.

Am citit traducerea și scrierile originale ale Dr.Olimpia Iacob.

Sunt conștient de provocările cu care se confruntă un traducător.

Sunt recunoscător coordonatorului și studenților pentru faptul că au acceptat aceste provocări, și au reușit să facă posibilă versiunea în limba română care prezintă povestea luptei lor eroice. Sunt recunoscător, de asemenea, pentru că versiunea în limba română va fi lansată pe data de 17 mai 2013 în cadrul "Zilele Academice Arădene".

Transmit felicitările mele cele mai sincere tuturor studenților participanți precum și coordonatorului pentru finalizarea admirabilului lor proiect.

Stephen Gill

20, Aprilie, 2013

*

„Scuzați-mă că vă întrerup, doamnă Clifford. Ați vorbit despre bombe și războaie mondiale. Tatăl primei bombe atomice, domnul Oppenheimer, a lucrat acolo la Proiectul din Manhattan ca să îi bată pe germani, care făceau și ei o bombă atomică. Bomba domnului Oppenheimer a fost finalizată în 1945, și testată în deșerturile din Mexic. Se spune că explozia a fost mai luminoasă decât o duzină de soți. Lumina s-a văzut chiar și în alte state, incluzând New Mexico, o parte din Texas, Arizona și Mexic. Preț de minute norii s-au ridicat la 38.000 de picioare iar căldura care s-a produs a fost de 10.000 de ori mai mare decât suprafața soarelui. Chiar și la depărtare de 10 mile, oamenii se simțeau ca și cum se aflau în fața unui furnal aprins. S-a creat un crater care era de 2.400 de picioare diametru și 10 picioare adâncime. Ferestrele au fost zdrobite la 120 de mile depărtare și pe o suprafață de o milă totul a ars, deși era o bombă de doar 19 kilotone.”

„Ce aveam de gând să spun era legat de tatăl bombei atomice, domnul Oppenheimer. 'Sunt moartea, distrugătorul lumilor' din *Bhagvat Gita*, o scriptură hindusă care spune că erau bombe atomice care distrugeau lumea. Am devenit curios când ați menționat Manhattan deoarece am de gând să vorbesc despre civilizația pierdută a Atlantidei dar și despre Sodoma și Gomora, menționate în Biblie. Mai sunt curios să știu ce spune *Bhagvat Gita* despre distrugerea cauzată de bombele atomice.”

„Nu am pregătire serioasă în religie și o astfel de literatură. Poate că știți mai bine dacă lumea a fost distrusă înainte. Tot ce știu e că noi suntem deja morți înainte ca războiul atomic să ne distrugă. Suntem fără suflet. Apropo, cum se face că știți ce a spus tatăl bombei atomice, și anume că lumea a mai fost distrusă și înainte?” a întrebat doamna Clifford.

Raghu a răspuns calm: „O scriptură indiană antică *Bhagvat Gita* descrie un singur proiectil încărcat cu toată

puterea universului. O coloană incandescentă de fum și o flacără strălucitoare ca zece mii de soți s-au ridicat în întreaga splendoare. Lovitura nimicitoare ca de fier, un vestitor gigantic al morții, care a redus la cenușă întreaga seminție Vrishnis și Andhakas. Cadavrele erau aproape de nerecunoscut, atât de arse erau. Părul și unghiile căzuseră, oalele s-au spart fără o cauză anume, iar păsările s-au albit. . . după câteva ore toate produsele alimentare erau infestate. Ca să scape de acest foc, soldații s-au aruncat în râuri să se spele, ei și echipamentul lor. Acest lucru este menționat în capitolul 12.”

„Distrugerea lumii sau a civilizației este menționată în Biblie de câteva ori: prima dată în Geneză, 19, unde se vorbește despre Sodoma și Gomora în totalitate distruse de sulf aprins căzut din cer sub formă de ploaie. Ambele

orașe au fost bombardate și trimise în uitare, întocmai cum Atlantida a fost distrusă prin folosirea armelor nucleare. Și totul s-a petrecut fiindcă erau orașe păcătoase.

„Unde a avut loc acest război atomic?” a întrebat Prabha.

„În India, cred. Arheologii au descoperit schelete vechi de mii de ani la Harapa și Mohenjo-Daro. Le-au găsit împrăștiate în orașe. Sunt radioactive, întocmai ca și cele găsite în Nagasaki și Hiroshima după căderea bombelor atomice. Câteva schelete și astăzi mai sunt radioactive cu un nivel de 50 de ori mai ridicat decât nivelul normal. În alte orașe din nordul Indiei există indicii de explozie de magnitudine înaltă. Harapa și Mohenjo-Daro au fost distruse acum 3000 de ani înainte de Hristos. „Uneori cred că ultimul război atomic va fi dus tot în India. Se pare că trecutul se va repeta peste chestiunea Kashmir.”

„Dar ai menționat și Atlantida. Crezi că a existat cu adevărat?” a întrebat Prabha din nou.

„Plato este primul care menționează n u m e l e Atlantidei în dialoguri. A fost putere navală care a colonizat câteva părți din Europa și Africa cu 9.600 de ani înainte de nașterea lui Hristos. Un grup de istorici sunt de părere că a existat o civilizație avansată care a avut preocupări de natură nucleară. Atlantida era mai mare decât Libia și Asia la un loc, și era centru al îndeletnicirilor și comerțului. Era localizată undeva în mijlocul oceanului Atlantic. Plato spune că s-a scufundat în ocean din cauza cutremurului de pământ.

„Mai cred că Atlantida a fost distrusă prin sabotaj sau de un grup de teroriști. Atlantida nu este un continent pierdut, e o lume pierdută. Teosofii de pe la sfârșitul secolului al XIX-lea au crezut că Atlantida deținea avioane și substanțe explozive. Dr. Anatoly Rubenis, astrofizician rus, explică faptul că Atlantida a fost distrusă de străini.

„Cred că prin intermediul cunoștințelor avansate pe care le avem în zilele noastre, nu există urmă de civilizație străină pe nici o planetă. Mai cred că un continent mare ca Atlantida nu putea să se distrugă printr-un dezastru natural. Cred că s-a evaporat prin atacuri nucleare declanșate de dușmani, adică de teroriști.

„Cărțile despre civilizația Atlantidei au fost distruse când Biblioteca din Alexandria a ars de câteva ori. Ele au fost distruse și de regele chinez Qin Shi Huang care a domnit din 259 î. Hr. până în 210 î.Hr. El a unificat întreaga Chină. Pentru a asigura stabilitatea, a scos în afara legii și a ars aproape toate cărțile. Sunt sigur că erau niște cărți despre civilizația Atlantidei la Biblioteca Nalanda în India care au fost arse de invadatorul musulman.”

*

Un alt remediu pentru singurătate este să crești flori ca să fii ocupat mental și fizic. Florile de diferite culori și miresele lor sunt bucurii pe care le vezi și să le atingi în grădina satului global. Dacă un cetățean se teme de pierderea dulceții identității în dulceța altor identități,

rezultatul este singurătatea. Aceasta reprezintă o spaimă în comunitățile multiculturale de astăzi. Spaima e rădăcina singurătății care ia forma monstrului aruncător de foc, amenințând să asasineze principiul insufletitor al păcii. Pentru a proteja pacea de acest monstru, cel mai bine e să te împrietenești cu frumusețile din grădina culturilor.

„Singurătatea ar putea fi rezultatul lipsei de adaptare la cadrul multicultural de astăzi. Cu alte cuvinte, singurătatea este cauzată de imposibilitatea de a comunica cu înțeles. Comunicarea nu înseamnă doar o discuție, ea reprezintă un anumit tip de discuție, ea reprezintă calitatea discuției. Sunt discuții poluante fiindcă generează țăntării suspiciunii și ai fricii. La nivel politic asemenea discuții sau atitudini duc la pregătiri de război. Sunt discuțiile toxice care intensifică frica, sporesc suspiciunile și izolarea, duc la holocaust, spulberând civilizația modernă.”

„Există un alt motiv al singurătății? , a întrebat din nou Prabha.

„Singurătatea e o boală modernă. Scriitorii devin imuni la ea.” Raghu a tăcut un timp, apoi a continuat:

„Singurătatea este o epidemie contagioasă, datorată, poate, într-o oarecare măsură, schimbării stilului de viață. Cu ani în urmă, cele mai multe familii numeroase, de altfel, lucrau la ferme și trăiau împreună, ajutându-se reciproc. Erau verișori, mătuși, unchi care trăiau aproape. Acum familiile s-au redus ca mărime. Datorită mobilității accesibile și a comunicării, acestea se mută în locuri îndepărtate, chiar și peste mări, pentru a face bani sau a se stabili împreună cu soții și soțiile altor culturi.

„Nici chiar locurile de muncă nu mai sunt stabile. Oamenii obișnuiau să lucreze în același loc ani buni, făcându-și prieteni. Acum datorită ușurării mobilității, oamenii își schimbă locurile de muncă pentru câștiguri mai bune. Să își faci prieteni ai nevoie de timp. Se spune că mașinile fac viața mai ușoară. Pe de altă parte, aceste mecanisme ingenioase au mărit volumul de muncă, făcându-i pe oameni mult mai ocupați ca înainte. Industriile comunicării și ale divertismentului au contribuit la izolarea oamenilor. Nu este nevoie ca oamenii să fie în compania altora pentru a urmări un spectacol teatral. Pot sta comod în dormitoare ca să urmărească filmele. Industria divertismentului este și ea răspunzătoare pentru această izolare a omului.

„Unii oameni sunt singuri indiferent unde sunt. Sunt singuri chiar și printre oameni. De exemplu, un scriitor ca mine va fi singur în compania directorilor executivi din afaceri. Singurătatea este și ea contagioasă. Oamenii sunt ființe sociale care se diferențiază după nevoi și gradul de dependență reciprocă. Oamenii nu pot să trăiască singuri; interacțiunea socială nu este doar o nevoie, e o năzuință. Tocmai această năzuință va consolida marea construcție a satului global cu cimentul diversității.” Raghu a făcut o pauză și apoi a continuat: „Autoînarmarea începe din cauza fricii. Când popoarele încep să se înarmeze excesiv, războiul devine inevitabil. Frica este rădăcina obsesiei de a deține putere politică și militară pentru a domina din motive de siguranță. Această putere este sortită eșecului deoarece asemenea presupuneri alimentează focul nesiguranței. Manifestarea ei este războiul rece dintre Statele Unite și Uniunea Sovietică. Din motive de calitate înarmarea a generat o neliniște nesfârșită, devenind cauza distrugerii URSS. O manifestare a fricii este violența. Majoritatea conflictelor ținând de limbă, religie, dar și cele de natură politică, sunt legate de frică. Până și teroriștii sunt modelați de mâinile fricii. Religiiile folosesc mijloacele fricii ca să își controleze urmașii. Chiar și părinții își controlează copiii folosind tactica fricii.”

„Afectează singurătatea sănătatea personală?”, a întrebat Prabha, păstrându-și aerul grav pe toată perioada discuției.

„Izolarea forțată sau singurătatea nu este naturală. Ea arată că cel care suferă e stăpânit de o anumită frică. Aceasta spulberă somnul care ridică tensiunea. Persoanele singure devin ostile, convinse fiind că alții le amenință siguranța. Monstrul singurătății care varsă foc pe nări le controlează energia creatoare, înlocuind-o cu agonia și obezitatea. Frica este cea mai distructivă forță a minții care cauzează stresul, iar stresul se poate manifesta sub forma geloziei, suspiciunii și chiar în tendințele de sinucidere”, a răspuns Raghu calm.

(Stephen Gill. *The Coexistence*. Orientalia, New Delhi, 2011, Chapter 14, pp 200-222)

Traducere realizată de un grup de studenți de la Univ. „Vasile Goldiș”, Filiala Satu Mare, sub supravegherea conf. univ. Dr. Olimpia Iacob

Chiar nepedepsiți?

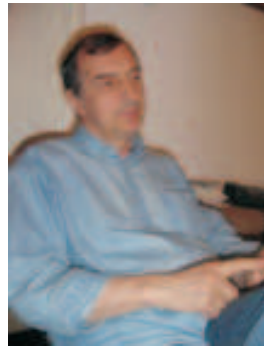
Cît de serioasă a fost la noi despărțirea de comunism? Iată o întrebare pe care ne vedem siliți a ne-o pune mereu nu pentru că nu i-am putea oferi un răspuns evident decepționant, ci pentru că se adună, nemiloase, constatările care-l pot îndreptăți. Cu puțin timp în urmă, Institutul pentru Investigarea Crimelor Comunismului (IICCMER) a dat un comunicat prin care anunță declanșarea procedurii de investigații pentru 35 de persoane care au deținut funcții de conducere în sistemul represiv, între 1950-1964, deci în anii reprezentativi ai terorii. Citez din textul cu pricina: „Există indicii temeinice cu privire la săvârșirea de către persoanele identificate a unor grave infracțiuni în penitenciarele ori lagărele și coloniile unde aceștia activau. 35 de persoane intrunesc elementele constitutive ale infracțiunilor de omor deosebit de grav sau genocid”. E limpede. Președintele institutului, Andrei Muraru, a înștiințat presa că, în decurs de câteva săptămîni, va sesiza Parchetul pentru a se începe urmărirea penală a două persoane care au săvîrșit, în penitenciarele comuniste, „crime deosebit de grave” (de ce doar două, ne întrebăm în treacăt!). Recunoaștem, e vorba de bătrîni, ceea ce face ca nostalgiei regimului să sară în numele unei „compasiuni” care se întîmplă să nu țină seama de faptul că, dacă sînt bolnavi, torționarii vor fi scutiți de detenție. Oare de ce dacă în Germania au loc asemenea procese împotriva foștilor gardieni naziști și se pronunță asemenea condamnări, în România nu ar fi posibile? Parcă Israelul a fost mai clement cu criminalii de război nemți? Important e ca justiția să acționeze, osîndind cumplitele fărădelegi în cauză, oferind astfel un exemplu cu bătaie istorică unei societăți ce nu și-a revenit încă suficient după deceniile de opresiune, derutate chiar de mizerabila gestionare politică și etică a trecutului. Crimele nepedepsite nu conțin oare virtualitatea altora? Cum am putea merge înainte cu scheletele victimelor comunismului în dulap? Dar ce să vezi? Se ivesc (oare întîmplător?) dificultăți de ordin juridic. De ani și ani batem pasul pe loc. Ni s-ar putea replica: ce pretenții aveți dacă legile în vigoare nu îngăduie mai mult? Reflectăm atunci – nu se poate altminteri – la incongruența unor legi cu morala, ultima aflîndu-se în situația de a excede prevederile legislației, care, fără doar și poate, se cuvin corijate. Să vedem mai precis despre ce este vorba. La ora actuală, „omorul deosebit de grav”, comis în perioada 1950-1960, este, vezi Doamne, prescrist. „Singura șansă de a mai judeca, în acest moment, e de părere istoricul Raluca Grosescu, crime politice comise în timpul regimului comunist este de-a le încadra în categoria crimelor împotriva umanității. Dacă le încadrezi drept omucideri, ele sînt deja prescriste. Dacă le încadrezi la genocid, este incorect din punct legal”. E adevărat că Andrei Muraru dorește a solicita Ministerului Public să suspende termenul de prescripție pentru crimele ce datează din comunism, sub motivul, mai mult decît întemeiat, că, „în acea perioadă justiția nu și-a făcut treaba”, aflîndu-se blocată de factorul politic. Dar va avea succes? Nu sîntem deloc siguri. Pe de altă parte, încadrarea juridică, de bun simț elementar, prin conceptul de genocid nu e nici ea operantă. Astfel cum a fost definit, dureros de incomplet, genocidul are în vedere în prezent doar distrugerea unui grup rasial, etnic, religios sau național. Opozanții politici sau „dușmanul de clasă”, vai, nu interesează. Această vastă categorie de victime rămîne în afara procedeele justiției, precum o armată de fantome ce n-ar trebui să ne tulbure liniștea noastră democratică. Și pe deasupra cît se poate de europeană...

Mai precizează Raluca Grosescu: „Crimele comunismului ar putea fi încadrate, în anumite cazuri, la crime împotriva umanității, categorie care cuprinde și persecuțiile pe motive politice. Pentru a face însă referire la crime împotriva umanității, trebuie să poți demonstra legătura dintre acele persoane incriminate și politica de stat, care urmărea exterminarea sau deportarea acelor opozanți politici. Evident, la nivel istoric, este ușor de făcut prin conexiuni logice, dar, trebuie să existe documente care să poată atesta acest lucru și la nivel juridic”. Ca și cum burocrăția ar impune documentări stufoase pentru a atesta faptul că ploaia cade din nori și că rîurile curg la vale... Ce putem deduce de aici? Că există o imprecizie, mai mult ca sigur tendențioasă, a legislației, care oferă porțițe de scăpare criminalilor comunismului. Că nu există ceea ce se cheamă voință politică sau, dacă vreți, există una dezonorantă. Lucrurile se leagă dacă ne referim la împrejurarea arhicunoscută că puterea politică a încăput, după decembrie '89, în bună parte în mîinile unor foști nomenclaturisti, din rîndul cărora au făcut parte doi din cei trei președinți ai țării cu care am fost blagosloviți de atunci. Cum ar fi putut aceștia să se disocieze total de regimul care „i-a făcut oameni”? Iliescu și Băsescu constituie obstacolul la vîrf al unui proces autentic al comunismului. Cuvîntul de ordine lansat de aceștia: „reconcilierea”. Ca și cum ori toți am fost vinovați de cele petrecute sub comunism, ori n-ar exista niciun vinovat. Iar dacă ne îndărătnicim totuși a apela la principiul dreptății, noua-vechea putere ne-ar putea aminti că a luat două tipuri de măsuri punitive. Una împotriva cîtorva (puțini) demnitari de rang înalt, întemnițați pentru ceva vreme (las' că judecarea și condamnarea la moarte a Ceaușeștilor printr-un proces stalinist e o pată pe obrazul celor ce le-au operat). Dar din primul guvern iliescian n-au făcut parte generalii Stănculescu și Chițac, înfățișați ca un soi de „salvatori ai națiunii”, intrați ulterior la pușcărie în calitate de criminali? Alte măsuri au fost cele împotriva informatorilor (țapi ispășitori). Ultimul eșalon al aparatului represiv condus de partidul atotputernic, în subordinea căruia se afla Securitatea, nu o dată culeși din mediul celor ce-au trecut prin atrocitățile Gulagului ori al altor „reacționari”, terorizați și ei. Chiar dacă între informatori s-au aflat destui ticăloși, poartă oare gruparea lor vinovăția supremă? Nu uităm cazul Monei Muscă, om politic ajuns la mare notorietate și prețuire publică, făcută una cu pămîntul pur și simplu pentru o greșală din tinerețe. Oare Băsescu care a făcut ce-a făcut la începuturile sale, cu o responsabilitate și cu un profit incomparabil mai mari, a pățit ceva? Pentru o culpă de aceeași speță, într-un caz stîncă tarpeiană, în celălalt Capitolul... De capii marilor abuzuri ai regimului comunist și de execuțanții lor nu s-a atins nimeni. Drăghici, Nicolski, Pleșiță, precum și alții și-au dat duhul aidoma unor cetățeni respectabili. „Statul de drept” iliescian-băsescian le-a purtat și le poartă indivizilor de aceeași teapă care încă se mai află în viață o grijă paternă. Să punctăm doar că în ultimii șapte ani, cînd la cîrma Parchetului General s-a aflat faimoasa Laura Codruța Kövesi, nu s-a înregistrat nicio acțiune penală împotriva crimelor petrecute pe timpul comunismului. Doar un sistem de protecție foarte eficient al criminalilor, sub sigla NUP. Găsim, într-un sugestiv articol, publicat în România liberă din 17 aprilie 2013, sub semnătura Sidoniei Bogdan, portretul, nu încape îndoială tipic, al unuia dintre torționari: „La Colonia de muncă de la Periprava, deținuții care încălcau ordinele impuse de el și îndrăzneau să mînince porumbul de pe cîmp, ca să-și potolească senzația ucigătoare de foame, erau bătuti și schingiuiti sub privirile lui. Tot în acea colonie, potrivit mărturiilor foștilor deținuți politici, colonelul obișnuia să sară cu calul peste trupurile acestora. Comandantul Ion Ficioru, căci despre el este vorba, a fost unul dintre cei mai duri ofițeri superiori ai Ministerului de Interne, care a activat în Direcția Generală a Penitenciarelor în perioada 1951-1982. Istoricii care i-au studiat, în arhive, dosarul nici nu-i mai spun pe nume, îl amintesc sec: torționarul. Nu am putut încă afla dacă tovarășul Ficioru mai trăiește, ceea ce știu însă sigur este

Gheorghe GRIGURCU

(Continuare în pag. 22)

Selecția

Cineva m-a întreat, mai mult retoric decît așteptînd vreun răspuns, ori ca să mă încuie, ce ar trebui să facem ca să nu mai fie România în halul în care e acum. Ce ar trebui, adică, schimbat, că schimbarea e obsesia tuturor, nu numai la noi, dar eu mă voi mărgini la ceea ce văd și aud pe-aici, primprejur. Mărturisesc că nu mă gândisem, așa, direct, vreodată, la un singur lucru care, odată modificat, ar putea schimba soarta acestei țări nefericite. Totuși, aflîndu-mă undeva, în altă țară, cînd mi s-a pus întrebarea, am reușit un răspuns succint, poate tocmai de aceea. *Selecția*, i-am spus interlocutorului meu curios. Pentru că,

într-adevăr, ceea ce strică mai totul în România este tocmai selecția defectuoasă a ceea ce se numea „cadre” altădată, adică a celor care conduc, de la o școală primară și până la țara însăși.

Cei care pun pe seama partidelor selecția defectuoasă, influențată de apartenența la un partid sau, mai degrabă, la o gașcă ce-și zice partid, să țină, totuși, seama că și-n țările unde lucrurile merg sensibil mai bine, democrația se întemeiază tot pe partide, pe pluripartidism, cum se spunea în ultimul deceniu al secolului trecut, primul de democrație la noi. Ceea ce s-ar putea opune partidelor, și se face uneori, este corporatismul, adică alegerea pe bresle, din bresle, dar asta a fost metoda lui Mussolini și s-a văzut unde a dus. Dacă, totuși, partidele s-ar mărgini să-și facă, după propriile criterii, doar selecția din interiorul lor, atunci celelalte funcții, cele care necesită cunoștințe, pregătire intelectuală sau pur și simplu profesională, ar putea fi ocupate printr-o selecție corectă, conform criteriilor specifice fiecărei profesii. Nu-i vorbă că și asta e o utopie, pentru că un partid care și-ar alege șeful și șefii și pe ceilalți conducători mici și mari după criterii partizane nu ar avea cum să le abandoneze atunci cînd vine vorba de administrarea țării.

La noi, nu spun o noutate, dar atîta vreme cît lucrurile merg astfel trebuie s-o repetăm neîncetat, ca pe o rugăciune profană, orice selecție este viciată de legăturile de partid, familie, grup și cine știe ce altele exterioare funcției. Momentele de schimbare a unui guvern cu altul, mai ales de altă culoare, sunt însoțite de un lanț nesfârșit de schimbări din funcție ale unor directori de școli, de agenții, de spitale, de ministere și primării, de regii autonome sau mai puțin autonome, de orice poate fi exploatat în favoarea ipochimenilor numiți de cei vechi și apoi de cei noi. Chiar cînd se întîmplă să dai peste un om competent în funcția lui, poți fi sigur că el n-a ajuns acolo pentru că se pricepea la ce i se cerea să facă în acel post, ci pentru că este rudă, amic politic ori complice cu vreunul dintre șefii politici ajunși la putere.

Ipocrizia concursurilor e cusută cu ață albă, toată lumea știe că orice concurs este câștigat dinainte de un anume candidat și de aceea, deseori, nici nu se prezintă decît unul singur, cel dinainte ales. Cei care-și mai fac iluzii se trezesc în fața unor mari surprize neplăcute. Și la fel merg lucrurile și-n cazul licitațiilor pentru contractele publice, la fel se selectează firmele care ar urma să construiască te miri ce autostradă. De aceea nici nu avem autostrăzi și n-o să avem multă vreme de acum înainte. Câtă? Atîta vreme cît selecția nu se va schimba radical în această țară oprosită chiar de conducătorii ei sau, poate, chiar de oropsiții ei cetățeni care-i aleg pe conducători în virtutea unei inerti (ineptii?) care nu se mai termină. Pe la mulțimea universităților care au puit mai ceva ca iepurii în țara noastră, vei găsi profesori semianalfabeți, în orice caz incompetenți, unii chiar fiind cadoriști, prin relații, cu demnitatea de conducător de doctorate. Persoane de ale căror doctorate te poți îndoi fără să greșești conduc doctoratele altora. Și mai vrem să avem specialiști competenți, mai vrem să avem oameni cu pregătire temeinică, mai vrem Luna de pe cer. Ar trebui să nu mai vrem decît un singur lucru: o selecție corectă pentru toate posturile de conducere din țara asta și, de aici, una la fel pentru toate funcțiile publice, până la cele mai umile. Dar asta e imposibil atîta vreme cît partidele noastre sunt cum sunt, atîta vreme cît mulțimile votează fără să aibă habar de ce votează, de cei pe care-i votează, doar cu frica de cutare sau cutare, șef de partid sau chiar partid. O să spuneți că astea sunt urmările anilor nesfârșiți de socialism biruitor. Așa este, numai că de la anii aceia au trecut aproape 23 de ani, aproape un sfert de secol, deja mai mult decît toată perioada interbelică.

Of, mi-e și lehamite să repet același lucru pe care l-am scris de multe ori pe cînd scriam la ziar, dar dacă toți miniștrii nu vor avea alt scop, odată ajunși în funcții, decît propria îmbogățire, atunci nu e nimic de făcut. Ceea ce s-ar putea face ar fi să fie selectați după alte criterii decît după algoritm. Vai, vai, ce bătaie de joc a fost algoritmul atunci cînd s-a auzit prima oară de el, în anii 1996 – 97! După dominația de monolit a partidului lui Ion Iliescu, venea deodată la putere o coaliție, ceea ce mira pe toată lumea, inclusiv pe neprofesioniștii noștri ziaristi. Și cum funcțiile s-au fixat pe criterii de partid, s-a pornit o batjocură la adresa algoritmului cum nu se mai văzuse. Pentru că nu se mai văzuse. Acum, cînd algoritmul e de mult regulă, căci nici chiar PSD-ul nu mai poate guverna singur, ceea ce e un progres, însă extrem de mic, algoritmul nu mai stărnește atîtea batjocuri. S-au învățat toți cu el, abia acum cînd chiar că ar trebui făcut ceva ca să fie depășit. E drept, nu am nici o propunere „constructivă”, e, în fond, treaba celor care fac politică să găsească soluția. Eu, în calitate de om de pe margine, pot da, totuși, o idee: schimbați selecția oamenilor din administrație și de peste tot și se vor schimba toate lucrurile în țara asta. Până atunci, porcăria actuală, mlaștina din care nu mai putem ieși, mai ceva ca Sinan Pașa din legendele noastre istorice, va persista și va fi tot mai adîncă, încît mulți ne vom îneca în ea și de aici înainte.

Nicolae PRELIPCEANU